

Ludo Pišková

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 31
28 – 29/2016
16. júl 2016

Cena 1,- €

ZALOŽIL ĽUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

ĽUBOCHŇA – TVORIVÉ FÓRUM
SLOVENSKEJ INTELIGENCIE
Strana 4.

BUDE ERDOGANOV PARDON
RUSKU A PUTINOVÍ STAČÍ?
Strana 5.

VYŠE TRIDSÄT MILIÓNOV
SLOVENSKÝM MLIEKAROM
Strana 6.

PROFESOR IVAN LALUHA
O NAŠEJ CESTE K ŠTÁTNOTI
Strana 10.

VYDAVATEĽSKÉ LETO
MATICE SLOVENSKEJ
Strana 14.

SLOVO O SLOVENSKU

Opäť zahoria ohne na pomedzí slovenských miest a dedín. Jedna z ústredných vatier sa pripravuje aj v historickom meste Krupina, ktoré je výnimočné svojou históriou, tradíciami, ale aj osobnosťami, ktoré sa v tomto meste narodili alebo tu žili... Len tak náhodne vyberám Andreja Sládkoviča, Jozefa Čigera Hronského, čo sa tu ukrýval počas vojnových zmätkov na laze Ficberg. Z posledného obdobia spomeňme napríklad novinára a spisovateľa Juraja Špitzeru, herca Viliama Polónyiho, lekára a insitného maliara Julka Považana... Ďuro Špitzer pripomína postavu hrdinského kapitána Jána Krušiča z Lepoglavy, ktorý bol postrachom Turkov, čo sa márne snažili dobyť toto mesto. Strážna veža Vartovka na vrchu Stražavár si veľa pamätá, postavili ju v roku 1654. Kronikár zaznamenal v tomto roku aj to, že istý „poturčenec“ Sabo zapálil mesto a pri požiari zhorelo stopäťdesiat domov.

Ale podme k dnešku: práve teraz som na dovolenke na krupinských lazoch. Obdivujem vlastenectvo tunajších obyvateľov, ich láskavosť, akou uvítajú a pohostia každého nielen chlebom a soľou, ale aj výborným vínom – „striebořčinou“; žasnem, akú vysokú úroveň má napríklad miestne divadlo, ktoré roky vedie režisér Stanko Siebenstich, dobre sa mi besedovalo so vzdelaným riaditeľom mestského múzea Dr. Miroslavom Lukáčom, ktorý pozná nielen dôkladne históriu Krupiny, ale aj slovenskú literatúru či výtvarné umenie. Ján Alakša, šéf Kultúrneho strediska, je zas výborným organizátorom kultúrnych akcií, a nadovšetko si vážim oduševnenosť miestneho rodáka, generála Ing. Stanka Petrenca-Starohorca, ktorý je zas dušou vatier zvrchovanosti či osláv SNP v Krupine... Na veľa obetavých ľudí z Krupiny mi nezvyšilo miesto: ale pripomínam aspoň primátora Ing. Radoslava Vazana, ktorý úspešne drží taktovku a vedie svoje mesto k spokojnosti občanov a jeho prosperite.

Peter ŠTRELINGER

ISSN 0862-8823
9 770862 882007

Organizátori Národných matičných slávností v Komárne finišujú s prípravami To najlepšie z kultúry, zábavy i gastronómie

Jana PÍŠKOVÁ – Propagačný plagát: D MS Komárno

Koncom júla, presne uprostred letných prázdnin, privítajú Komárňania návštevníkov Národných matičných slávností v jednom z našich najstarších miest. Komárno kedysi patrilo k piatim najvýznamnejším mestám Rakúsko-Uhorska. Z tých čias tu majú zachovaný jedinečný pevnostný systém, ale i mnohé ďalšie pamiatky. Úsilie matičiarov o prezentáciu kultúry, gastronómie, historického i súčasného Komárna podporujú podnikatelia i vedenie mesta.

Organizátori Národných matičných slávností počítajú na reprezentatívnom podujatí s dvesto šesťdesiatimi účinkujúcimi. O návštevníkov mesta sa bude starať vyše sto dobrovoľníkov, sprievodcov i animátorov.

MAJÚ ČO PONÚKNÚT

V ostatných rokoch sa najmä v kultúrnej oblasti matičiarom v Komárne naozaj darí. Ich muzikály či vystúpenia Slovenských rebelov už dávno prekročili hranice kraja či dokonca krajiny. Práve preto jednotlivé matičné pracoviská na Slovensku organizujú autobusovú, ale aj vlakovú dopravu do Komárna na jedinečný festival. Návštevníkom sa chcú pochváliť tým najlepším, čo doma majú. Festival pripravujú tak, aby návštevník mal možnosť zažiť atmosféru mesta s najväčším počtom slnečných dní v roku. Okrem zľavnených vstupov na termálne kúpaliská pripravili jedinečné gastronomické zážitky, ochutnávku vín, zaujímavé prehliadky mesta i pevnosti, školy tanca, a, samozrejme, mimoriadny kultúrny program na dvoch javiskách uprostred mesta. Samotné vedenie mesta vyšlo organizátorom v ústrety, poskytujú vstup do pevnostného systému zadarmo, špeciálne vyškolí sprievodcov, poskytlo priestory na sprievodný program, dokonca pomohlo aj dotáciou dvetisíc eur.

TRI FESTIVALOVÉ DNI

„Tieto peniaze využijeme najmä na stravu účinkujúcim a pre sprie-

vodcov. Sú našou najdôležitejšou súčasťou. Vlastne, od nich závisí to, ako sa tu naši hostia budú cítiť,“ vysvetľuje Karol Černek, riaditeľ D MS v Komárne, autor myšlienky trojdňového festivalu.

Organizátori oslovujú podnikateľov v meste, aby nič nenechali na náhodu. Najmä prevádzky, ako napríklad reštaurácie či kaviarne, by mali byť do akcie zapojené a organizovaným návštevníkom vychádzať maximálne v ústrety. „Reprezentujú naše mesto, náš

región, je to vlastne v ich rukách. My sa usilujeme pripraviť dobrý kultúrny program a vhodne odprezentovať to najlepšie z nášho mesta. Ak k tomu budú ľudia aj dobre najezení a ochutnajú skvelé víno či pivo, iste budú odchádzať spokojní, a o to nám ide predovšetkým,“ dodáva K. Černek.

OD FOLKLÓRU PO POP

Program sa začína v piatok 29. júla poobede na Námestí generála Klapku; tu budú pripravené víne

stánky, stánky s občerstvením, javisko s nonstop programom od folklóru po populárnu hudbu. Večer čaká Komárňanov i návštevníkov večerný dvojjazyčný program s nočnou tančovačkou i ohňostrojom. Programovo najbohatší deň bude sobota. Okrem celodenného programu na javiskách organizátori pripravili školy tanca, odvážnejší dokonca budú môcť naučený tanec aj odtančovať na javiskách. Okrem vystúpení dvanástich súborov pripravujú v Komárne aj spoločný tanec účinkujúcich. Veľkou atrakciou pre divákov bude trochu strašidelná obhliadka pevnosti, kde sa okrem iného nakrúcalo množstvo veľkovýpravných historických filmov. Mladšie ročníky si nenechajú ujsť Rytmusa, ktorý v noci vystúpi na sesterskom Lake up festivalu. Na nedeľu je naplánovaná slávnostná bohoslužba, na ktorej by sa návštevníci mali zúčastniť v krojoch. Organizátori spojili svoje sily s viacerými inštitúciami, okrem mesta je do festivalu zapojené Regionálne osvetové centrum, rímskokatolícka cirkev, animátori z Komárna, Klub dôchodcov, dobrovoľníci, mestské múzea, Gymnázium L. J. Šuleka a mnohí ďalší.

V Komárne je naozaj čo vidieť a čo zažiť. Stačí len prísť. Festival je výbornou príležitosťou zažiť mesto na juhu Slovenska v jedinečnej atmosfére.

Kompletný program nájdete na www.matica.sk.

3 OTÁZKY PRE:

Magistra Juraja ŠEBESTU, riaditeľa Mestskej knižnice v Bratislave

Tradícia spojená s ambíciami prináša ovocie

• Knižnice po čiastočnom útlme v deväťdesiatych rokoch začínajú zasa aktívne fungovať v našom kultúrnom priestore. Mestská knižnica v Bratislave patrí medzi lídrov v tomto fenoméne. Máte na úspech nejaký recept?

Je to skôr kombinácia dlhodobého trendu v knižniciach a našich ambícií. Máme miesto dramaturga a PR pracovníka, čo mnohé knižnice nemajú, a bohatý letný program je práve zásluha Zuzky Lipťákovéj. Tiež sa nám darí získavať granty. A občas je to aj zhoda okolností, kto práve pracuje v knižnici. Mali sme, či máme tu absolventov jazykov, herectva, muzikologičku, paleontológa, ale aj zapálených knihovníkov, ktorí učia seniorov pracovať s počítačmi, tí všetci majú veľký podiel na úspechu a rôznorodosti našich podujatí.

• S aktivitami vašej knižnice je nerozlučne spojená Letná čítareň U červeného raka. Ako došlo k tejto symbióze a čo pre Mestskú knižnicu v Bratislave znamená?

Čítareň pod Michalským mostom patrila k Mestskej knižnici už v šesťdesiatych rokoch a tiež sa tam konali podujatia. Dnes je ich zrejme o niečo viac, v júli a auguste každý deň, čo je unikát medzi verejnými knižnicami na Slovensku. Nielen počtom, ale i kvalitou. Sme súčasťou Bratislavského kultúrneho leta a hradných slávností. Samozrejme, je to aj záhrada, príjemné miesto na oddych, s ponukou časopisov a novín.

• Čo teda chystáte v čítarni v blízkej budúcnosti?

Prídu k nám napríklad Monika

Kompaníková a Peter Krištúfek, Daniela Dvořáková a ďalší so svojimi novými knihami, 12. júla tu bude slávny Robert Fulgham s projektom listovani.cz. Predstaví svoju novú knihu Poprask v sýrovej uličke. Budú tu koncerty slovenských folkerov a bluesmanov, ale aj džezmenov a world music – Saxophone Syncopators, vystúpi tu Stroon, Jednofázové kvasenie, Klezmer Trio, projekt Polajka, Ponte Pardo, Martin Geišberg a ďalší. Bude tu aj kino, OZ Living documentary predstaví tvorbu mladých talentov. Zabudol som na zástupcov fantasy literatúry, Slovenského centra PEN či výstavy fotografie, ktoré si robia absolventi fotografického tábora Stredoeurópskeho domu fotografie.

Zhovárať sa Maroš M. BANČEJ
Foto: autor

V SNN 30/2016
SI PREČITATE

■ NAJBĽIŽŠIE VYDANIE SNN – ČÍSLO 30 – VYJDE S DÁTUMOM 30. JÚL 2016
■ Dvadsať rokov nevšednej súťaže humoristov a vtipkárov v Belej nad Cirochou
■ Uplynulo už sedemdesiat rokov od zabudnutého pogromu na slovenských biskupov

Netreba dlho hádať, kto zakoreňoval zlo na Hradnom vršku Kresťanská politika na Hlinových nohách

Eva ZELENAYOVÁ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Predsedu parlamentu Andrej Danko si nedávno vytýčil za cieľ zmeniť Slovenskú národnú stranu. Do funkcie predsedu NR SR vstupoval s predsavzatím, že parlamentu vráti dôveryhodnosť. Keď sa o to pokúsil a zakročil proti transparentom a tričkám v rokovacej sále, opoziční poslanci sa rozhodli podať na predsedu NR SR A. Danka návrh na disciplinárne konanie. Mandátový výbor to síce zastavil, ale to sú paradoxy slovenskej politiky.

Súčasný stav v parlamente má hlboké korene. V roku 1994 na kandidátke KDH sa do parlamentu dostal Ján Langoš. Nezabudnuteľný je jeho výrok: Tu cítiť komunistický puch, ktorý s istou dávkou teatralnosti predniesol pred lavicami poslancov v rokovacej sále parlamentu. KDH bolo odjakživa veľkým kritikom Mečiara – zakladateľa Slovenskej republiky, pretože malo vo svojich radoch aj bývalých komunistov a svoj boj proti komunizmu doviedlo až na inštitucionálnu úroveň, keď iniciovalo vznik Ústavu pamäti národa. Kto iný sa mohol stať prvým predsedom jeho správnej rady ak nie Langoš?

■ POLITIKA NENÁVISTI

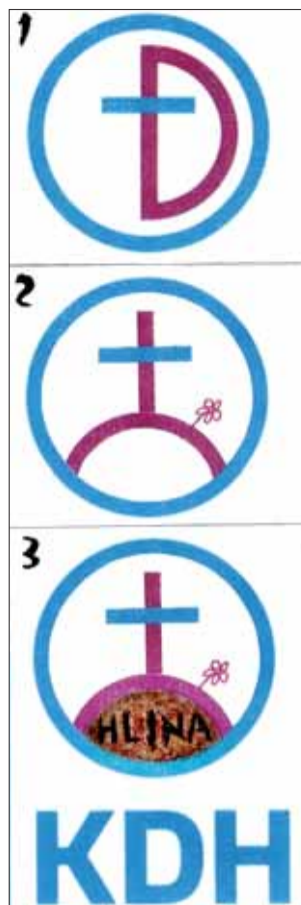
Prvý predseda KDH Ján Čarnogurský zasa neváhal z tribúny na Námestí SNP odkazovať niekdajším

vládny stranám (HZDS, SNS, ZRS), že ich naučia báť sa. Ibaže kresťanské učenie šíri lásku, nie nenávisť. Zrejme si to uvedomovali aj voliči KDH, pretože napriek vysokému percentu ľudí hlásiacich sa ku kresťanstvu, „kadeháci“ roky stagnovali na úrovni pod desať percent voličských preferencií. KDH sa spreneverovalo aj svojej hlavnej zásade – boju proti komunizmu. Komunisti v iných stranách mu síce naďalej prekážali, ale to mu nijako nebránilo, aby sa do vládnych koalícií spájalo práve s reformovanou komunistickou stranou pod názvom Strana demokratickej ľavice. Neskôr dokonca aj s liberálmi, aj keď Čarnogurský sa formálne vyraňoval i proti liberalizmu. Boli to iba paradoxy slovenskej politiky alebo cieľená manipulácia s občanmi Slovenska?

V ostatných dňoch politicky vážni komunisti iniciovali list predsedovi parlamentu A. Dankovi, aby sa zaslal za povinné návštevy miest zločinov komunizmu do vzdelávacieho procesu v slovenských školách.

■ TRESTANCI KOMUNIZMU

Upozornili na zákon o nemorálnosti a protiprávnosti komunistického systému, na počty obetí tohto systému, ale aj na plazivé šírenie ľavičiarkeho extrémizmu. Aby nedošlo k obnove totalitných systémov v akejkoľvek podobe, požiadali A. Danka zaradiť návštevu pamätných miest zločinov komunizmu do vyučovacieho procesu. Pod žiadosť sa podpísali okrem organizácií politických väzňov aj ďalšie občianske združenia, no niektoré organizácie

napokon svoj podpis odvolali alebo sa jednoducho odmlčali.

Predovšetkým reakcia predsedu Správnej rady ÚPN Ondreja Krajňáka na iniciatívu politických väzňov komunizmu je priam absurdná. Kým 13. júna napísal predsedovi Politických väzňov ZPKO Jánovi Liteckému Švedovi, že „je pre mňa ctou podpísať sa pod text listu“, v liste z 28. júna už prezentoval iný názor. Oznamoval v ňom, že sa nepodpíše pod iniciatívu organizácií politických väzňov, ale pripojí sa k špeciálnej pracovnej skupine, ktorá „by mala byť schopná nájsť riešenia pre predchádzanie násilí proti cudzincom, utečencom, moslimom, Rómom, Židom a iným skupinám“.

■ POSOLSTVO Z NITRY

Napriek zjavnému preferovaniu KDH väčšinou cirkevných predstaviteľov nedosiahol tento politický subjekt väčšiu podporu zo strany voličov. Až napokon skončil mimo parlamentu. Skutočnosť, že si do čela strany zvolili Alojza Hlinu, ktorý rád strháva na seba pozornosť rozličnými teatrálnymi výstupmi, len dokazuje, že táto strana rada maskuje svoje skutočné politické ciele kamuflážou navonok. Istú nádej reálneho videnia sveta aj cirkvou na Slovensku dáva posolstvo rožňavského biskupa Mons. Stanislava Stolárika z nitrianskych osláv sv. Cyrila a Metoda. Interpretácia slov pápeža Františka, aby úsilie o ľudské práva nebolo poslednou aktivitou Európy, by mala zaujímať všetkých predstaviteľov štátu a verejného života.

Naším regiónom dáva veľkú šancu aj domáci cestovný ruch Slovensko už dovolenkovo nezatrucujeme

Ján ČERNÝ – Foto: autor

Dobrá správa pre nás všetkých! Aj keď sme priehrštnými zásobovaní informáciami o tom, ako sa v lete Slovensko sťahuje na Jadran, najnovší výskum turistickej migrácie hovorí čosi iné – máme radi aj naše slovenské destinácie a prírodné krásy, naša vlasť sa stáva pre našich čoraz častejšie primárnym dovolenkovým cieľom, objavujeme jej prírodné bohatstvo, unikátne pamätihodnosti a ďalšie lákadlá i možnosti.

Prieskum uskutočnila agentúra NMS Market Research. Jej hlavným zistením je, že na výlety po Slovensku sa vyberá až osemdesiatšesť percent Slovákov. Výskum môže poslúžiť ako vynikajúci podnet pre regióny a regionálne združenia cestovného ruchu u nás, ako aj podnikateľské subjekty v samotných turisticky atraktívnych lokalitách.

■ REZERVY V NOCOVANÍ

Veľká rezerva je napríklad v počte prenocovaní. Nateraz sa až polovica našich turistov u nás vyberá iba na jednoduchú turistiku. Podľa dopytovaných ak by boli podmienky na prenocovanie atraktívnejšie a ústretovejšie, neváhali by napríklad zostať na celý víkend. Nejde ani tak

Monumentálny Spišský hrad patrí k najväčším turistickým lákadlám.

o cenu ako skôr o balíky služieb, možnosť čerpania regionálnych zliav či aj o takú drobnosť – možnosť ubytovania sa i s domácim štvornohým priateľom, ktorý je súčasťou výletov. Potešiteľné však je, že v druhej polovici opýtaných už sa objavujú niekoľkodenné výlety do slovenských regiónov, sú však kratšie ako tradičné týždňové turnusy. To je výzva pre tieto oblasti, aby sa atraktívnou ponukou na trávenie voľného času vážne zaoberali a rozšírili ju.

■ NOVÉ TRENDY

Aj keď ešte stále vyše deväťdesiat percent turistov Slovákov na Slovensku vyhľadáva lokality s možnosťou pešej turistiky, už máme aj takmer tridsaťpercentnú skupinu najmä mladých a mladších rodín, ktoré voľný čas trávia cykloturistikou. Podľa výskumu vo všeobecnosti častejšie podnikajú výlety muži a mladšie, vzdelanejšie a bohatšie kategórie ľudí. Slováci si najradšej volia prírodu, a to tridsaťštyri percent populácie. Veľkej obľube sa u nás začí-

najú tešiť aj kultúrne pamiatky, ako sú hrady a zámky. Navštevuje ich už viac ako tretina opýtaných v prieskume. Je to však len statická ponuka, respondentom chýba vo večerných hodinách napríklad aj možnosť zmyslupnej a obohacujúcej zábavy v mieste výletu. Treba si naozaj už len s nostalgiou spomínať hoci len na predajne kníh, novín a časopisov v turistických lokalitách v minulosti? Kde nájdeme letnú ponuku divadiel, koncertov s výnimkou tých miest, kde už sú dobrou tradíciou kultúrne letá?

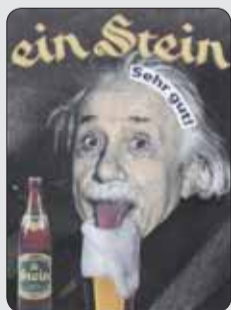
■ INŠPIRÁCIA NA SLUŽBY

Väčšia časť Slovákov (šesťdesiatosem percent) si berie na výlety jedlo z domu. Tí, ktorí si nosia na výlety vlastné jedlo, si najčastejšie zabalia obložený chlieb. Aj tu je priestor obohatiť regionálnu ponuku o miestne cenovo nie náročné, ale chutné špeciality. Turista má totiž iba vtedy aj ekonomickú cenu, ak okrem prenocovania sa i stravuje a čerpá ďalšiu ponuku služieb.

VŠIMLI SME SI

Rozhlasové správy verejnoprávnej inštitúcie informujú, že na festivale Pohoda bude viac „stejdžov“ ako vlni. Oznamujú nám to hláskom asi pätnásťročnej dievčiny. Na počutie určite ešte školopovinné. V to isté ráno iná verejnoprávna inštitúcia na svojej neplatenej stránke informuje, že „Turecko pomôže Cyprusu“ – a to rovno v tučnom titulku agentúrneho textu.

Verejnoprávne škrípanie jazyka

Slovo „stejdž“, teda korektne v anglickom jazyku stage, prekladá náš v podstate každý bežný jazykový slovník až do tridsiatich výrazov. Spomeňme z nich asi najpoužívanejšie – tribúna, pódium, javisko, scéna... Naozaj je nepochopiteľné, čo je zlé na pódii či javisku, alebo scéne, ak ide o festivalové podujatie. Organizované na Slovensku, v meste pod hradom Matúša Čáka.

To, že „Turecko pomôže Cyprusu“, je síce pekné, ale používateľ nášho spisovného jazyka – a takým už aj zo zákona verejnoprávne inštitúcie sú – by mal aspoň tušiť, ako sa skloňuje názov štátu Cyprus. Už by sme asi chceli veľa, ak by sme žiadali, aby počas majstrovstiev Európy moderátori a hlásatelia v médiách ovládali aspoň zopár názvov miest – tentoraz vo Francúzsku. Pretože – opäť z verejnoprávneho média – počuť, že zápas sa odohrá v „Marsejle“ – čo naozaj trhá nielen uši, ale aj nervy. Tu má byť zrejme pofahčujúcou okolnosťou nie povinná znalosť francúzštiny na rozdiel od povinného používania aj tak sprznejšej angličtiny na území Slovenska. Dosť pripomína jeden severský jazyk v podaní Jula Satinského – „ochta, flochta, Štokholm“. On si však, váženi, robil – a just to „dáme“ nespisovne – „srandu“.

Politici sa v jazyku našich médií „bavia“ o zákonoch, „prevádzajú previerky, „šetriá“ podozrenia, „realizujú“ práce a „chovajú“ sa naozaj aj inak nevhod. Ak k tomu pridáme trochu čohosi, čo vzdialene foneticky pripomína americkú prístavnú angličtinu, hoci aj s krumpľou v ústach, sme „in“. Akurát – je to strata súdnosti, ak nie úcty k jazyku – a úplne drzá a nehanebná.

Ján ČERNÝ
Koláž: Andrej MIŠANEK

Hviezdoslavov Kubín nie je len o poézii a próze, ale aj o hľadaní Umelecké slovo súce pre srdce

Vyvrcholenie celoštátnej súťaže a prehliadky v umeleckom prednese poézie a prózy, v tvorbe recitačných kolektívov a divadiel poézie detí, mládeže a dospelých sa uskutočnilo 22. až 25. júna 2016 v Dolnom Kubíne. Zasa sme sa mohli presvedčiť, že toto celoeurópsky unikátne podujatie žije a oslovuje nielen milovníkov umeleckého prednesu, ale aj divákov, ktorí zaplnili sálu Kultúrneho domu v Dolnom Kubíne do posledného miestečka.

Hviezdoslavov Kubín sa stal takpovediac rodinným striebrom akcií zameraných na podporu a popularizáciu umeleckého slova. Dokladá to aj fakt, že napríklad mimoriadne veľké percento úspešných hercov a herečiek, od dnešných sedemdesiatnikov až po tridsiatnikov, stálo na javisku Hviezdoslavovho Kubína a stalo sa laureátmi tejto výnimočnej súťaže. Je vysoko pravdepodobné, že aj medzi tohtoročnými súťažiacimi sa o pár rokov nájdu herecké osobnosti nášho filmového plátna či televíznych obrazoviek. Výsledky celoslovenskej postupovej súťaže a prehliadky v umeleckom prednese poézie a prózy 62. Hviezdoslavov Kubín sú nasledovné: Odborná porota v zložení: PhDr. Peter Zemanik, predseda, Mgr. Eva Reiselová, Mgr. Soňa Pariláková, PhD., Mgr. art. Martina Majerníková, Mgr. art. Matej Čertík navrhla udeliť ceny takto:

IV. kategória umeleckého prednesu poézie

1. miesto – Adela Dukátová, Nitra, Pavol Országh Hviezdoslav: Krvavé sonety (montáž)
2. miesto – Dávid Paška, Bratislava 5, Peter Lomnický: Kapitál, Pedagogička: Linda Trnková

3. miesto – neudelené
Čestné uznanie – Martin Očko, Senica Marcin Świetlicki: Piesne ignoranta, prel. Karol Chmel

ČO INÍ NEPIŠU

Divadlo Zadravky, Senica.

Čestné uznanie – Nikola Urdžiková, Košice, Daniel Hevier: Neplet sa prachu do cesty

IV. kategória umeleckého prednesu prózy

1. miesto – Alica Cvečková, Nitra, Agota Kristof: Veľký zošit, prel. Andrea Černáková

2. miesto – Adam Hrebeň, Bratislava 4, Joseph Heller: Vojak, ktorý videl všetko dvojmo, prel. Dušan Janák, Pedagogička: PaedDr. Daniela Bauerová

2. miesto – Anna Tkáčová, Prešov, Milo Urban: Svedomie

3. miesto – Monika Štolcová, Poprad, Zuzana Mojžišová: Bon voyage

V. kategória prednesu poézie

1. miesto – Marián Gajdoš, Chynorany, okr. Partizánske, Valentín Beniák: Rodný môj kraj

2. miesto – Renata Jurčová, Levice, Rabinranáth Thákur: Gitandžali (Obet piesňou), prel. Nasir A. Zoberi

3. miesto – Peter Podolský, Senec, Vlado Šimek: Didaktika nenávisťi

V. kategória prednesu prózy

1. miesto – Martina Justusová, Trnava, Marek Vadas: Ako som zistila, že voľačo nie je v poriadku

2. miesto – neudelené

3. miesto – Jozef Bajnok, Jastrabá, okr. Žiar nad Hronom, Orhan Pamuk: Moje meno je Červená, prel. Otakar Kořínek

Maroš M. BANČEJ
Foto: archív NOC

Matovič – fraška a podržtaška

Roman MICHELKO

V ostatných rokoch sa nám z politiky akosi stráca povestná uhorková sezóna. Nie je to pritom ani tak následkom zásadných politických udalostí, ktoré aj v období prázdnin traumatizujú občanov, ako skôr následkom (staro)nového štýlu politiky našej opozície. Kauza Baštrnák je iste nemilá vec, osobne si myslím, že politické náklady udržania Kaliňáka vo funkcii sú dlhodobo neudržateľné a v zásade sa len hľadá správny čas a forma, ako a kedy „so čťou“ odstúpiť. Trocha sa nám tu opakuje kauza emisie, ktorá traumatizovala spoločnosť skoro trištvrté roka, stála hlavu dvoch ministrov a nakoniec sa stala dobrým terčom pre opozíciu, ktorej jej neriešenie veľmi uľahčovalo život. Čo sa oproti rokom 2006 – 2010 zmenilo, je charakter opozície. Príchodom

Matoviča padli všetky ustálené pravidlá politického boja.

Matovič, človek s extrémne hypertrofovaným egom, od prvej chvíle v politike prezentoval seba ako epicentrum diania. Od obskúrneho oznámenia, že mu boli ponúknuté milióny eur na povalenie Radičovej vlády (ktoré boli akože žart), až po aktívnu účasť na povalení tejto vlády sa správa iracionálne a nevypočítateľne. Čo je však podstatné, jeho verejne deklarované postoje ako neohrozeného bojovníka s korupciou boli popreté hneď na začiatku jeho politického pôsobenia. Dnes je už všeobecne známe, že v roku 2010 mali všetci predstavitelia pravicovej „elity“ spis Gorila k dispozícii. Veľmi dobre vedeli, čo sa dialo za druhej Dzurindovej vlády, veľmi dobre vedeli, kam hlboko

klesla vtedajšia politická garnitúra, ktorú reprezentoval minister hospodárstva Jirko Malchárek. V tom čase sa koalíční politici dostali do postavenia ponížených služobníčkov arogantných oligarchov z Penty. Letný pohľad na

KOMENTÁR

tento nechutný spis – rozdeľovanie provízií, rozumej megaúplatkov, cez nominantov koalíčných strán vo FNM na čele s Bubeníkovou – poskytol veľmi odpudivý, ale aj plastický obraz o skrz-naskrz prehnitej politickej reprezentácii, ktorá tu vládla v rokoch 2002 – 2006. Nakoniec tesne pred voľbami 2010 prepukla kauza financovania SDKÚ cez podivné schránkové firmy, preto napokon predseda SDKÚ Mikuláš Dzurinda v tých voľbách ani

nekandidoval. Ako sa ukázalo, tento úskok na voličov vyšiel. SDKÚ na čele s volebnou líderkou Radičovou získalo približne skoro takmer pätnásť percent, a keďže z parlamentu vypadlo HZDS, podarilo sa zostaviť pravicovú vládu.

Sledujúc Matoviča, „neohrozeného bojovníka“ proti korupcii, dalo by sa očakávať, že bude mať s „koalíciou goril“ problém. Chyba lávky – Matovič neprotestoval, nepoukazoval na to, že strany, ktoré tvoria chrbtovú kosť novej koalície, sú skrz-naskrz prerastené tou najhrubo-znejšou korupciou. Keďže bol súčasťou tej „správnej“ koalície, poslušne držal hubu a krok. Dokonca keď bola pred Vianocami 2011 na webe zverejnená celá kauza Gorila, prejavil nepredstaviteľnú mieru pokrytectva a cynizmu domáhajúc sa vystúpenia na mítingu proti Gorile. Vtedy bol vypískaný, lebo ľudia, aj keď nemali informácie, ktoré sú dnes všeobecne známe, akosi intuitívne pochopili, že je to pokrytec a luhár. Mimočodom, jeho súčasný prvý adlátus a podržtaška Lipšič vtedy bez mihnutia oka poslal na demon-

štrantov v treskúcom mraze vodné delá. Niekedy človek až žasne, akú mieru pohrdania, cynizmu a sebavedomia dokáže vyprodukovať „vraj“ opoziční politici. Korunu všetkému nasadil Matovič, keď po Gorile, keď bolo všetkým nad slnko jasné, čo je Penta zač, požiadal jedného z partnerov Penty – Jozefa Špirka, aby im pripravil ekonomický program pre ich stranu – nestranu OĽaNO.

S takýmto curriculum vitae je vystupovanie Matoviča ako „neohrozeného“ bojovníka proti korupcii viac než smiešne. Je absolútnou karikatúrou seba samého. Dnes sa pasuje do roly najväčšieho bojovníka s korupciou, v svojom „neľútostnom“ boji s vládou ide na hranu či až za hranu všetkých písaných a nepísaných pravidiel. Pokúša sa zneužiť silu ulice a majdanizovať slovenskú politiku. Zahráva sa s veľmi nebezpečným džinom, ktorý, ak sa raz vypustí z fľaše, môže narobiť veľmi veľa škody. Pritom je to presne ten istý človek, ktorý v čase, keď vládla tá najskorumpovanejšia pravicová garnitúra, nič nevidel, nepočul a necítil.

Futbalisti si hanbu nespravili

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ

Naši futbalisti na majstrovstvách Európy vo Francúzsku hanbu neurobili. Hoci vypadli so silným Nemeckom po výraznej prehre, nebol to veľký neúspech. Dôležité je, že sme sa na šampionáte zúčastnili a ukázali sme, že máme na viac ako len robiť štatistikov v kvalifikačných skupinách pred turnajmi. Podľa ohlasu svetových médií veľmi milo prekvapili na turnaji aj slovenskí fanúšikovia, ktorí prišli našich hráčov podporiť v hojnom počte najmä v základnej skupine. Správali sa slušne a usmievali sa aj po vypadnutí mužstva v osemfinále. Jedna generácia našich futbalistov sa v krátkom čase dostala na MS i ME, čo je pre malé Slovensko pekný úspech. Pre futbalistov z futbalovo pomerne malej krajiny je to výnimočná udalosť.

O obetavosti, ktorá zdobila náš tím predovšetkým v závere zápasov s Ruskom a Anglickom, povedal tréner Ján Kozák toto: „Bez toho sa veľké zápasy ani nedajú hrať. V určitých fázach zápasov nám chýbala herná nad-

POZNÁMKA

stavba, ale to už závisí aj od kvality kádra a aj ďalších iných okolností. Ale tá túžba, obetavosť a tímovosť v tých dvoch zápasoch bola výborná. Hráči, od ktorých som očakával štandardný výkon, tak ho podali. Mladí chlapci, ktorí dostali šancu, tak sa jej celkom dobre chytili.“

Ak by sa tréner mohol vrátiť späť v čase, inak by sme vraj hrali proti Walesu. Možno by sa v tom meraní síl uspokojil aj

s remízou. Lenže my sme chceli prvý súboj na ME vyhrať. Preto sme sa usilovali dať gól aj po vyrovaní. Možno to bola z našej strany taktická chyba. Ale naši chceli v tom súboji naplno bodovať, lebo nevedeli, čo dokážu v súbojoch s Ruskom a Anglickom. Chceli mať istotu, no vlastnými chybami si skomplikovali situáciu. Nakoniec to však zvládli. Tri body s Ruskom a bod s Anglickom nás posunuli ďalej zo skupiny ako tretích.

Veľmi cenné bolo víťazstvo nad Ruskom. Aj keď Rusi išli zo šampionátu domov už po základnej skupine, ľudia, ktorí sa točia okolo európskeho futbalu, vedia, akú vysokú kvalitu má ruský futbal. Ruská futbalová základňa je obrovská. V tej krajine sa skrýva ohromný futbalový potenciál. A my sme ich na veľkom podujatí zdo-

lali. Dokázať udržať bezgólovú remízu s Anglickom je výsledok, pri ktorom hráči išli na hranu svojich možností. Nechali na ihrisku všetky sily, do toho duelu dali srdce. Preto sa po zápase tak tešili. Anglicko je na tejto úrovni stále veľmi ťažký rival a my sme s ním dokázali udržať krok a neprehrať. Postúpili sme do osemfinále ME, čo bol hlavný cieľ. Pri prvom štarte na európskom šampionáte sme postúpili ďalej.

Zápas s Nemeckom bol o niečom inom. Začali sme ho zle, nie tak, ako si naši predstavovali. Urobili sme chyby v obrane a Nemci stretnutie hrali podľa toho, ako im to vyhovovalo... Vedeli, kedy zvýšiť tempo, kedy ho zmierniť, kedy zaútočiť. Celý duel bol v ich režii. S tým sa nedalo nič robiť. S Nemcami sa zatiaľ nemôžeme porovnávať, na ich kvality ešte nemáme, hoci v príprave sme ich u nich doma porazili. Dôležité je, že sme ukázali futbalové srdce a nádej na slušné výsledky v kvalifikácii na majstrovstvá sveta 2018, ktoré budú v Rusku. Možno sa budeme môcť zo slovenského futbalu a opäť tešiť.

SPOZA OPONY

Osvojil som si názor Ilju Erenburga, ktorý vyslovil na Slovensku. Bolo to v Trenčianskych Tepliciach na prelome mája a júna v roku 1936. Vtedy sa tam zišlo až stoosemdesiat literátov. Pred touto spoločnosťou, kde bolo od šéfredaktora Slovenských pohľadov Mečiara cez komunistu Novomeského až po františkána Dilonga celé literárne hovoriace a píšuce Slovensko, čestný hosť Erenburg povedal pamätnú vetu: Sú malé národy, ale niet malých literátov. To vieme vďaka zachovaným písomnostiam...

V tomto roku sme všetci videli, mnohí na vlastné oči vo Francúzsku, na mieste alebo na obrazovke, že sú malé, málopočetné národy, ale napriek tomu jestvuje veľkolepý futbal!

A nielen to. Každý, kto videl, ako Islandania vyradili Angličanov a čestne prehrali s Francúzskom, bol asi uchvátený pozdravom islandských hráčov a pozdravom islandských divákov. Rytmicky vytlieskaný pozdrav s výkrikom HU ukázal energiu nielen Islandanov, ale aj mobilizačnú emočnú silu

severského pozdravu. Možno sú malé národy, ale sú veľkolepé mobilizačné piesne! V islandskom prípade pokriky, ktoré mobilizovali už ich dávnych predkov.

Prečo je to práve Juraj Sarvaš

Dušan D. KERNÝ

Aj my sme vyradili Angličanov a spev slovenskej hymny bol zrejme najmasovejší, najstrhujúcejší v celých dejinách samostatnosti. Boli to spoločné emócie, aké zažívame málokedy. Pripomeňme si to, aby sme pocítili silu piesne vo chvíľach, keď treba podať výkon, keď sme vďaka spevu spolu, keď nás tá pieseň spája.

Nechcem tu smokliť nejakým účelovým nadšením nad tým, že máme hymnu a že má konečne aj svoj pôvodný posledný odsek, vyslovovať nejaké účelové nadšenie, že hymnu spievalo celé futbalové mužstvo. Len chcem

povedať, že tak ako Slováci nezabudnú na onen spoločný spev pred futbalovým zápasom, tak ostane hlboko v pamäti aj masový pozdrav Islandanov po zápase, ako chvíle, ktoré majú

pre mnohých dávno, v roku 1964, ale mnohí sa ešte tohto dátumu takrečeno dotykame. Vtedy bol v bratislavskej Redute večer s nenápadným názvom o recitácii slovenskej poézie. Jedným

bana Vajanského. Sarvašove pozvánky sa začínajú takto: naliehavo vás pozývame. Predstavili Vajanského, vzor neobjavenosti, múdrosti, národnej hrdoosti, pracovitosti. Neuveriteľné majstrovstvo a vytrvalosť Sarvaša priblížili mimoriadne, ale zabúdanú osobnosť syna štúrovského vodcu Jozefa Miloslava Hurbana.

Sarvaš udržuje tú energiu, ktorá sa prejavila v bratislavskej Redute v roku 1964. Keď večer poézie vrcholil, došlo k najpôsobivejšiemu okamihu v dejinách toho roku v tomto meste. Na záver umelci na pódium začali spievať matičnú hymnu Kto za pravdu horí v svätej obeti... Sála v tichu počúvala, kým sa nezachal hrmost odsúvaných kresiel. Všetci vstávali. Vstávali preto, lebo v prvom rade vstal vysoký štíhly muž športovej postavy. Bol to prvý tajomník Ústredného výboru Komunistickej strany Slovenska. Menoval sa Alexander Dubček. Kdesi tu sa asi začalo to, čo sa ešte dnes nazýva Pražská jar. Ako si na to nespomenúť teraz, keď máme svoj štát, svoje predsedníctvo v Európskej únii – a denne vidíme svoj parlament!

SEBAOBRAHA

Protimonopolný úrad (PMÚ) SR uložil deviatim podnikateľom pokutu vo výške takmer desať miliónov eur. Ide o subjekty pôsobiace v oblasti dodávok a maloobchodného predaja produktov zo skupiny mlieko, maslo, smotana. „Rozhodnutie Protimonopolného úradu SR ešte nie je právoplatné. Keďže ide o prvostupňové rozhodnutie, proti ktorému účastníci konania môžu podať úrad, úrad neuvádza v tejto fáze ďalšie podrobnosti k predmetnému rozhodnutiu,“ podčiarkla hovorkyňa PMÚ Adriana Oľšavská. Pripomenula, že už v roku 2013 stanovil PMÚ sektor potravinárstva a poľnohospodárstva za jednu zo svojich prioritných oblastí.

Proti hrabivým monopolom

Úrad skúmal fungovanie trhov, ktoré sa týkajú prvovýroby a spracovania surového kravského mlieka, ako aj predaja spracovaných mliečnych produktov v sieti maloobchodu, najmä na úrovni obchodných reťazcov. „Účastníci konania sa mohli dopustiť porušenia zákona tým, že uzatvárali medzi sebou vertikálne dohody, ktorých spoločným cieľom malo byť určenie cien pre ďalší predaj, tzv. resale price maintenance, v období rokov 2009 až 2014. Ide o typ vertikálnej dohody, pri ktorej dodávateľ tovaru určuje ceny, prípadne aj iné podmienky, za ktorých odberateľ tovaru môže predávať tovary alebo služby konečnému spotrebiteľovi,“ priblížila hovorkyňa.

Úrad podľa jej informácií konštatoval, že v danom prípade maloobchodní predajcovia finálnych produktov nepôsobili na maloobchodnom trhu nezávisle. Situácia v oblasti predaja dotknutých produktov bola prostredníctvom nastavovania a presadzovania určitej cenovej úrovne stabilnejšia a maloobchodný trh bol pre jeho účastníkov transparentnejší. „V rámci predaja produktov zo skupiny mlieko, maslo a smotana ide pritom vo všeobecnosti o základný potravinový tovar (tzv. must have produkty), ktorý je z pohľadu každodenného života konečného spotrebiteľa dôležitou súčasťou sortimentu maloobchodníkov,“ dodala A. Oľšavská.

Z iného súdka je informácia, ktorú zverejnila Železničná spoločnosť Slovensko (ZSSK). Podľa nej zástupcovia Európskej komisie sa zaujímali o postupy pri predaji už použitých koľajových vozidiel. „Overovanie prebieha vo viacerých krajinách strednej Európy u viacerých dopravcov. ZSSK však vzhľadom na rastúci objem výkonov a vyťaženosť vozňového parku nepredáva vozne schopné ďalšieho použitia v osobnej verejnej doprave,“ povedala hovorkyňa spoločnosti Jana Morháčová. Komisia vo svojom stanovisku uviedla, že neohlásené kontroly sa konali preto, že kontrolované spoločnosti mohli uzatvárať protisúťažné, kartelové dohody, ktorých cieľom bolo vyradiť konkurenčných prevádzkovateľov železničnej prepravy cestujúcich z trhu. Okrem ZSSK prebehli kontroly v rakúskej ÖBB. České dráhy zatiaľ nepotvrdili, či sa kontroly týkali aj tejto spoločnosti.

Vykonávanie kontrol ešte neznamená, že spoločnosti sa protisúťažným konaním aj previnili. Európska komisia rešpektuje ich právo na obhajobu. „ZSSK plne spolupracuje s Európskou komisiou v úsilí zabezpečiť všetky potrebné informácie,“ povedala J. Morháčová. Doplnila, že v súčasnosti nie je možné poskytnúť ďalšie informácie, pretože kontrolné konanie Európskej komisie nebolo ukončené.

Robert LANDIS

Hovorca KSI Viliam KOMORA o novej etape združenia a Svätopeterskom memorande Lubochňa bola tvorivým fórom slovenskej inteligencie

Zhováral sa Martin LEVICKÝ – Foto: archív autora

Počas ostatných dní tohtoročného júna sa v Lubochni uskutočnil Kongres slovenskej inteligencie (KSI), ktorý prijal aj Svätopeterské memorandum. Zaoberal sa však najmä hodnotením súčasného stavu a budúcnosťou Slovenska. O zhrnutie priebehu a výsledkov rokovania sme požiadali novozvoleného hovorcu KSI Viliama KOMORU.

• **Prípravy lubochňanskeho rokovania KSI trvali niekoľko mesiacov. Ako spätne hľadíte na ten čas?**

Príprava bola pomerne náročná, miestami až hektická. Rozhodujúci podiel na organizačnom zabezpečení a potom aj na zvládnutí podujatia má najmä významný slovenský spisovateľ a novinár, dnes už novozvolený predseda KSI Peter Štelinger. Do poslednej chvíle totiž nebolo isté, či a ako sa podarí podujatie zrealizovať, no jeho vytrvalosť, oddanosť veci a schopnosť sa ukázali v obdivuhodnom svetle.

• **Azda najviac rezonovalo, že po viacerých rokoch dobrovoľného azylu či utiahnutia sa z verejného života vystúpil na kongrese v Lubochni aj Vladimír Mečiar...**

Rokovanie získalo ďalší rozmer dôležitosti a významu práve očaká-

Hovorca KSI Viliam KOMORA...

vaným vystúpením bývalého viacnásobného predsedu vlády SR a tvorcu modernej slovenskej štátnosti, ktorým JUDr. Vladimír Mečiar bez akýchkoľvek pochybností je – a to bez ohľadu na to, či sa to niekomu páči, alebo nie. Odhládnuť od sympatií či antipatií k nemu je to výrazná a významná osobnosť moderných slovenských dejín a stále má čo povedať aj o našej i svetovej súčasnosti a budú-

nosti. Vystúpenie V. Mečiara – a to bez akýchkoľvek písomných podkladov – vrchovato naplnilo práve tento rozmer, bolo nesmierne zaujímavé a obohacujúce sledovať a počúvať ho najmä pre presné, analytické, adresné i objavné hodnotenia politickej situácie u nás, v Európe aj celkovo vo svete, pričom vynikal jeho nadhľad i prenikavé vízie ďalšieho vývoja.

• **Majú takéto stretnutia a rokovania opodstatnenie? Napokon vznik KSI je úzko spätý so zvrchovanosťou Slovenskej republiky...**

Práve preto. Prijaté Svätopeterské memorandum ukazuje na opodstatnenosť KSI aj v súčasnosti. Dôvodmi sú najmä ohrozenie samostatnosti i sebestačnosti štátu, ako aj zámerne oslabovanie štátnej moci. Z hľadiska Európy to je ohrozenie kresťanských tradícií, kultúry, tradičnej spoločnosti a prílív cudzích prvkov

do nej. Veľmi úzko s tým súvisí azda až úmyselná likvidácia rodiny, vykoreňovanie doterajších kultúrnych tradícií a vytváranie či až vnucovanie nových kultúrnych vzorov a etických vzorcov našim deťom. Musím pripomenúť, že všetko to úzko súvisí s kresťanskými hodnotami a princípmi a týmto akosi pomyslene nadväzujeme aj na minuloročné referendum o rodine.

• **Nebolo to zas len akési intelektuálne fórum plné teoretizovania?**

Určite nie. Práve to, čo som spomenul, dosvedčuje aktuálnosť a potrebnosť všetkých týchto oblastí a nevyhnutnosť sa tým zapodievať. Inteligencia nehovorí len za seba, ale aj za širokú verejnosť, vychádza z potrieb celej slovenskej spoločnosti. Rokovania a závery KSI sú preto stále veľmi aktuálne a potrebné. Tieto problémy treba vidieť, zaoberať sa nimi a riešiť ich.

Kongres slovenskej inteligencie – nová vízia pre Slovensko

SVÄTOPETERSKÉ MEMORANDUM

My účastníci valného zhromaždenia Kongresu slovenskej inteligencie v Lubochni obraciame sa na politických predstaviteľov Slovenskej republiky, na zástupcov Národnej rady SR, bez ohľadu na ich politickú príslušnosť, i na masoprávne orgány s týmto vyhlásením:

Liptovom, priamo Lubochňou, viedla v stredoveku VIA MAGNA – Veľká cesta. Zo Slovenska plynulo do Európy bohatstvo zlata, striebra, medi, soli, ale najmä bohatstvo ducha. Už v roku 863 prišli k nám sv. Cyril a sv. Metod, aby tu šíрили vieru, kultúru a poznanie. Staroslovenčina sa popri gréčtine, latinčine a hebrejčine stala štvrtým bohoslužobným jazykom stredovekého sveta. Slovom F. V. Sasinka: „Posadili Slovákov za stôl s veľkými vzdelanými národmi.“ Pritom, ako potvrdzujú najnovšie vedecké poznatky, solúnski bratia len stavali na staršej kresťanskej tradícii, ktorá v našej krajine už dávno bola.

V roku 1993 sa nám podarilo obnoviť štátnu samostatnosť. Bol to historický okamih. Od Kongresu slovenskej inteligencie na Donovaloch 1992 prešlo skoro štvrtstoročie. Svetu i sebe sme jasne potvrdili, že to bol správny krok, že Slováci si vedia spravovať vlastný štát. Stali sme sa akceptovanou súčasťou Európy a jej štruktúr. Od prvého júla predsedáme Európskej únii.

My Kongres slovenskej inteligencie, ktorý sa konal v Lubochni v historickom Kollárovom dome 29. – 30. júna 2016, sme si vedomí historickej spoluzodpovednosti za Slovenskú republiku – jej ďalšiu existenciu ako slobodného a suverénneho štátu slovenského národa.

Aktuálna situácia nás však naplňa znepokojením. Naša vlast' stratila potravinovú, energetickú i ekonomickú sebestačnosť. Spoločne s občanmi Slovenska pociťujeme, že zvonku je vyvíjaná intenzívna deš-

trukčná činnosť na našom území. Prostredníctvom rôznych mimovládnych organizácií je podryvaná štátna moc. Objavujú sa pokusy kriesiť Česko-Slovensko či dokonca Uhorsko. Našu spoločnosť sužuje chamtivosť, sebeckosť a neúcta k sebe samým. Ničia sa základné princípy národného života, bičuje slovenčina, neguje posvätná rola rodiny a naše deti vykoreňujú z ich vlastnej kultúry. Nad Európou sa sťahujú mračná nového svetového konfliktu. Čelíme náporu islamských imigrantov, ktorí cielene zaplavujú Európu. Nepoučili sme sa zo stopäťdesiatročnej turecko-islamskej hrôzovlády v našej krajine a pod kepienkou falošnej solidarity otvárame brány vlastnej skaze dokorán.

Globalizačný proces prechádza do hegemonizácie a hrozí novými vojnovými konfliktmi. Nová situácia ohrozuje kľúčové piliere nielen nášho štátu, ale i samotného národa. Núti nás hľadať spôsob, ako chrániť

samých seba, dedičstvo našich otcov. Obraciame sa preto na najvyšších ústavných predstaviteľov SR, aby počas nášho predsedníctva Slovenská republika iniciovala kroky, ktoré ochránia našu zvrchovanosť i kultúrne a národné tradície nás i celej Európy.

Ďalej žiadame vládu, aby vytvorila podmienky na obnovu potravinovej i energetickej sebestačnosti Slovenska a znížovanie medziregionálnych rozdielov. Aby vznikol dostatok nových pracovných miest, aby naša republika nebola iba záso-bárňou lacných pracovných síl pre cudzinu.

Takisto žiadame, aby štát i samospráva venovali väčšiu pozornosť školstvu, výchove mladej generácie, formovaniu jej národného povedomia, výraznejšie podporovali domácu kultúru na úkor – neraz škodlivých – cudzích vplyvov. Nevyhnutnou podmienkou tu bude návrat verejnoprávnosti RTVS, slovenského ducha i jazykovej čistoty.

Žiadame, aby vláda SR počas predsedníctva SR v EÚ dôrazne trvala na zabezpečení ochrany európskych kultúrnych hodnôt vychádzajúcich z kresťanských tradícií, na ktorých Európa i náš národ vyrástli.

O ČOM JE REČ

Opäť zahoria vatry zvrchovanosti, znovu si pripomenieme ten slávnostný okamih zo 17. júla 1992, keď Národná rada Slovenskej republiky vyhlásila zvrchovanosť. V ten deň sa po celom Slovensku rozozvučali zvony a zahoreli ohne, ľudia oslavovali deň slovenskej slobody. Ústrednú vatru sme zapálili na „symbolickom strede Európy“ pri Kostole svätého Jána nad Kremnickými Baňami. Zvlášť dobre si pamätám na vystúpenie Romana Kaliského: „Počúval som v aute cestou sem ku kostoliku rádo... Hrali valčík na rozlúčku a vtedy sa ozval roztrásený hlas posledného česko-slovenského prezidenta Václava Havla a ohlásil demisiu!“ A potom k mikrofónu pristupovali ďalší a ďalší rečníci, celý priebeh slávnosti snímala v priamom prenose (dokonca) slovenská (či ešte vtedy česko-slovenská) televízia. Potom podpredseda vlády Roman Kováč zapálil mohutnú vatru na kopci... Oheň bolo vidno doďaleka! Tak ako v dávnych časoch, keď sa blížili vražední najazdníci Turci a na kopcoch bolo vidno horieť ohne. To bolo znamenie ľuďom, aby sa pripravili na obranu, či aby sa ukryli do hôr, do jaskýň a pivnic, a tak si zachránili

aspoň život... Vatry ako symbol slobody horeli aj v SNP.

Po prevrate v roku 1989 sa viacerí „pravdolásari“ vysmievali z tohto zvyku Slovákov zapalovať vatry. Zdalo sa im to veľmi „neeurópske“, smiešne, ba primitívne. Vraj celý svet sa z nás smeje. Z našich zastaraných zvykov

Vatry zvrchovanosti

Peter ŠTELINGER

a obyčaji. Z tancovania okolo ohňov a vyspevovania hlúpych ľudových pesničiek. Je paradoxné, že mnohí títo posmeškári a kritici pri zmene vlády ochotne prijali funkcie ministrov či veľvyslancov a zastupovali tento náš „primitívny“ národ vo svete. Toto sa im už nehnušlo: reprezentovať, naparovať sa a často aj škodiť vlastnému štátu, ktorý tak veľmi nechceli.

Ale vrátime sa ešte k tomu prastarému zvyku nás Slovákov zapalovať vatry na horách. A nemožno o tom písať, aby sme si nepripomenuli báseň Sama Chalupku Turčín Poničan: Jajže, bože, strach veľký: / padli Turci na Poničky; / padli, padli

o polnoci: /Jajže, bože, niet pomoci. / Ludia boží, utekajte, / zajat Turkom sa nedajte: / a čo mladô – zutekalo, / a čo starô – nevládalo. Táto srd-cervúca balada štúrovského básnika nás ani dnes nenechá ľahostajnými. Turčín Poničan zajme starú ženu, odviečie ju do ďalekej zeme, kde na

vežiach namiesto krížov svietia zlaté polmesiace, a urobí z nej opatrovkyňu svojho malého synka. A Slovenka, otrokyňa „tam od Hrona“, spieva malému „Turčiatku“: „Hajaj, búvaj, krásno dieťa! / Donesiem ti z hája kvieľa; /donesiem ti z ruže z ruže púčok, / veď si ty môj milý vnúčok.“ Ako vysvitne, Turčín je naozaj synom slovenskej otrokyne, ktorého Turci odviekli v „tretom roku“ a urobili z neho janičiara. Na začiatku znovuoobnovenia Slovenských národných novín založili sme rubriku, ktorá bola veľmi populárna. Nazvali sme ju Janičiarsky kútik. Dávali sme tam glosy o našich domá-

cich „poturčencoch“, ktorí zatracovali vlastný národ, robili si s neho posmech písuc o tom, že Slovensko je „čierna diera“. Rubrika splnila očakávanie a bola veľmi populárna: tra-fené husi skoro vždy „zagágali“, bránili sa buď na stránkach iných novín, alebo nám písali do redakcie SNN rozhorčené listy. Je to paradoxné, ale ani dnes po vyše dvadsiatich rokoch od vzniku samostatnej Slovenskej republiky janičiari akosi neubúda. Píšu v novinách žľčovité články, majú v televíziách svoje vlastné programy mysliac si, že „Pod lampou“ je úplná tma. Ale nie je! Stále verím, že sa títo naši „zhavranení“ bratia prebudia. A budú sa správať tak, ako napríklad ich vzory v Amerike alebo v Anglicku, teda že budú hrdí na svoju domovinu! Som optimistom, určite raz aj mladí slovenskí spisovatelia, básnici a novinári vezmú si k srdcu odkaz Sama Chalupku, ktorý napísal dva roky pred smrťou bystrickému rodákovi, kritíkovi a historikovi Jaroslavovi Vlčkovi: „Mladí naši básnici mali by prsto-národnú poéziu slov. všetch kmenov pilne študovať. I ja za mladí potuloval som sa za vzory cudzimi... zničil som všetko, čo cudzinou zapáchalo. Mám nádej, že po nedlhom čase zjeví sa mladý genij, ktorý všetky krásy poézie slovanskej v jednu kytku zvije a svetu podá...“

Nejde o cúvnutie, ale o vzájomný prospech pre obe strany

Erdogan sa ospravedlnil Putinovi, ale...

Len čo zosilneli problémy Európskej únie, Turecko vytiahlo novú kartu z rukáva. Len čo má Brusel roboty vyše hlavy a nevie sa vymotať zo sankcií proti Ruskej federácii, Ankara ukázala dômyselnosť tureckej diplomacie a politiky – uľahčila si vo vzťahoch s Moskvou – čo sa ani EÚ a ani NATO nedarí. Zároveň v najvyššej možnej miere umožnila ruskému prezidentovi, aby si zachoval tvár a uvoľnil ruské sankcie proti Turecku. Je to pôsobivá a rôznorodá geopolitická hra. Ruské rázne sankcie proti Turecku sa začali v novembri minulého roka. Bola to odvetá za zostrelenie ruského bojového lietadla, ktoré bolo údajne niekoľko sekúnd v tureckom vzdušnom priestore.

Dušan D. KERNÝ – Foto: internet

Ale najmä za dokázateľné a na filme zdokumentované barbarské zavraždenie ruského pilota. Zavraždili ho „povstalci“, ktorých podporuje na sýrskej strane hranice Turecko. Päťročná občianska vojna v Sýrii, cieľavedome podnecovaná USA, Turecku veľmi vyhovovala. Ankara dlho priamo podporovala pád režimu vtedy i dnes legitímne zvoleného prezidenta Asada, ktorý nemal iného priameho podporovateľa ako Ruskú federáciu, pomáhajúcu mu zaslaním leteckých a kozmických síl. Priama vojenská účasť Ruskej federácie ukázala ich vysokú efektívnosť. Neraz vyššia ako podobné zbrane a akcie západnej aliancie na čele s USA.

■ MILIARDY NA ZBRANE

Aj diplomatický a politický vývoj v Sýrii je výrečným zrkadlom zmenených pomerov. Ukazuje nevyhnutnosť zmeniť doterajšie smerovanie západnej, americkej politiky. Na zásahy v Sýrii (päť rokov), v Iraku (desať rokov) či v Afganistane (dvadsať rokov) vynaložili USA viac ako na Marshallov plán, ktorý po roku 1945 pomohol obnove vojnovou zničenej Európy. Výsledkom bol nemecký ekonomický zázrak i terajšia hospodárska prosperita. Aj to ukazuje, aký reálny výsledok má politika „šírenia demokracie a slobody“. Teraz je viac vojen ako kedykoľvek predtým od roku 2000. Za tento čas sa

Turecko aktívne zasahuje do konfliktu v Sýrii a podporuje protiasadovský odpor.

výdavky na zbrojenie zvýšili o tretinu, celosvetovo dosahujú jeden bilión sedemsto miliárd US dolárov. Nemecko, porazené v druhej svetovej vojne, úplne prekonalu svoju zdržanlivosť a vlni „prekvapujúco“ zdvojnásobilo (!) príjmy z predaja zbraní na 7,9 miliardy eura. Jednoducho povedané, príjmy z predaja zbraní boli v rokoch 2010 – 2015 také vysoké ako nikdy predtým od konca druhej svetovej vojny!

■ KREMEĽSKÝ TLAK

Turecko bolo nielen pod tlakom Putinových sankcií z Kremľa. Vojna v Sýrii ukázala aj silu Kurdov, kto-

rých nemalý počet žije i v Turecku. Závažný problém pre „polmesiac“, pretože Kurdov podporuje tak Ruská federácia, ako aj USA. Sýrsky konflikt rozhádzal Turecko s Egyptom, so Saudskou Arábiou. Zostrila sa vnútorpolitická situácia. Aj pomalá EÚ prijala veľmi jednoznačný protest proti zatýkaniu novinárov, vedúcich pracovníkov médií a bezohľadnému systematickému tlaku na médiá v Turecku. Išlo o iniciatívu podpredsedníčky EK F. Mogheriniovej, vysokej predstaviteľky pre zahraničnú a bezpečnostnú politiku. O následkoch neprestávajúcich teroristických útokov má čitateľ

prehľad z takmer každodenného televízneho vysielania.

■ PARALYZOVANÝ TURIZMUS

Ruské sankcie citlivo zasiahli turizmus v Turecku. Ubudli milióny návštevníkov z Ruska. Bolo to bolestivejšie ako zákaz dovozu tovarov z Turecka, zákaz pre turecké spoločnosti pôsobiť v časti ruskej ekonomiky a obmedzenia pre tureckých gastarbeitrov hľadajúcich prácu v Rusku. Pravda, za tento úspech Rusko zaplatilo tým, že mu pribudli vnútorné problémy. Za zahraničnopolitický úspech vedenia štátu zaplatil ruský občan zvýšením cien za ovocie a zeleninu. Prudký pokles v turizme poškodil letecké spoločnosti a celý biznis okolo dovtedy masového, mnohomiliónového prúdu každoročných ruských turistických vlín. Celkovo ide o stovky miliónov rubľov.

Popri Turecku je pre masový ruský turizmus vinou teroristických útokov málo lákavý aj Egypt. Pokles, ba prepád rubľa zas neúmerne zdražil Európu. V tejto situácii sú pozoruhodné dve veci – jednak sa dosah všetkých týchto okolností na verejnosti nerozoberá, vrchnosť, médiá mu nevenujú primeranú pozornosť. Na druhej strane ruská verejnosť to prijíma a je pripravená znášať mnohé z následkov.

Pre Turecko bol šikovný ťah uvoľniť si ruky, prelomiť narastajúcu izoláciu a využiť terajšie európske oslabenie. Veď pri nastúpení slovenského predsedníctva sa vlastne Turecko ani len nespomenulo, aj keď sa práve ono teraz dožaduje zrušenia vízovej povinnosti. Pre Rusko, aj keď sa v čase uzávierky SNN ešte nič nevie o obnovení turizmu a zrušení sankcií, je to tiež značné uľahčenie. Obe strany sa riadia vzájomnou výhodnosťou v čase, keď od EÚ alebo NATO nijaké uľahčujúce kroky očakávať nemôžu.

Junkerom zrazu precitla a vyhlásila, že už prerokovaná zmluva s Kanadou, ktorá je pred schválením „nebude výlučne záležitosťou orgánov EÚ, ale môžu sa k nej vyjadriť a hlasovať o nej aj národné parlamenty.“

Každému je jasné, že keby zmluvu s Kanadou komisia pretlačila, bola by to voda na mlyn všetkým kritikom a pochybovačom. Je jasné, že sa zmenila aj nálada v členských štátoch EÚ. Veď keby dohoda s Kanadou bola skutočne úspešným projektom, ktorý posúva veci dopredu a je skutočne prospešná pre ekonomiku a obchod EÚ, prečo to komisia nevyužila, nesprístupnila parlamentom tak, aby to občan pochopil?

■ DOHODA S USA

A to EÚ stojí pred podobným dokumentom s USA a nálada, povedzme aj v slovenskom parlamentnom výbore pre európske záležitosti, je všelijaká, len nie súhlasná, s jeho krotkosťou sa nedá vopred rátať. V každom prípade toto prvé „cúvnutie“, keď predseda EK Juncker hodil takrečeno spiatočnú rýchlosť, môže byť posilnením pozície národných parlamentov. Pravda, ak to nie je iba sonda, či vypustený skúšobný balónik.

Zároveň to však bude aj veľkou zodpovednosťou parlamentu a jeho vedenia. Ide o veľa – trebárs aj o to, či budeme mať v USA, Kanade a v EÚ rovnaké technické štandardy alebo nás, ak sa nedohodneme, „prevalcuje“ Čína.

Pôjde teda aj o to, aby rokovania v NR SR neboli priestorom pre bezohľadných politikov, ktorí využijú každú možnosť na vlastné ciele aj keby to znamenalo ohrozenie politickej stability, či stability politického systému. Do slovenského parlamentu – ak máme naozaj hovoriť do zásadných európskych záležitostí – sa musí zrejme dostať aj zodpovedná politika a nie nezodpovednosť bezhraničného politického divadla.

NA MARGO

Opozícia doma robí všetko pre to, aby Ficovu vládu v očiach sveta diskreditovala. Zatápa vládnej koalícii na pôde slovenského parlamentu aj v uliciach. O nič lepšie to však nevyzeralo ani na pôde Európskeho parlamentu v Štrasburgu. Pred týmto fórom vystúpil predseda slovenskej vlády Robert Fico v historicky prvej úlohe – na šesť mesiacov je vedúcou osobnosťou spomedzi predsedov vlád EÚ, predsedom Rady Európskej únie. Na pol roka je jeden z prvých mužov Únie.

Slovenský polrok v najhoršom čase

Situáciu azda vystihla česká poslankyňa Kateřina Konečná, keď povedala, že „slovenské predsedníctvo ani nemohlo prísť v horšom čase, brexit a migračná kríza sú len dva problémy, ktorým musí Únia čeliť a nestačí jej na to dych“.

Problém, ktorému čelí svet a Európa v ňom v čase kapitalizmu, ktorý nefunguje, v čase najväčšieho výskytu ozbrojených konfliktov a neúmerne narastajúceho napätia, to si vyžaduje prehľad a pevné železné nervy, diplomatickú skúsenosť. Lebo ide o to, zabezpečiť chod orgánov Únie pri diskusii o riešení problémov. Z toho hľadiska bolo vystúpenie predsedu vlády SR dôstojné.

Robert Fico sa ukázal ako politik schopný formulovať zrozumiteľné ciele. Treba len oceniť formuláciu o tom, že je potrebné odstrániť strach obyvateľov Únie. V tomto naozaj niet rozdielu medzi malými a veľkými štátmi. Pod pojmom strach treba rozumieť obavy ľudí, úpadok dôvery obyvateľov zavinenej „migračiou, terorizmom, ekonomickými problémami“. Ale Robert Fico výstižne k tomu pripojil aj „strach z politických lídrov, z vedúcich politických činiteľov, že sa im nepodari zvládnuť terajšie krízy“. Na tejto formulácii si treba všimnúť množné číslo, ktoré použil slovenský politik – hovoril o strachu z politických lídrov, že sa „nám nepodari zvládnuť krízy“.

Sebadôvera slovenského politika sa pritom nemôže opierať o bezvýhradnú podporu doma, skôr naopak. Cieľom časti domácej politickej scény je odvolanie predsedu vlády z funkcie, a nielen jeho. Paradoxne tak vznikla situácia, keď sa na pôde európskeho parlamentu, kde je problémov Únie núrekom, až nad hlavu, malo R. Ficovi hovoriť oveľa ľahšie ako doma, kde by za normálnych okolností mal mať skalopevnú podporu. Všetko je však inak. A „tábory“ sa vymedzili aj na štrasburskej európskej pôde, kde si hlavnú kritiku predseda strany, patriacej k socialistom, vypočul od šéfa najväčšieho poslaneckého klubu, od ľudovcov, konkrétne od bavorského poslanca.

V čase, keď je pre nás takmer všetko Sagan a prežili sme futbal, budeme mať nečakané šesť mesiacov na to, aby sme videli, ako to všetko prežije Slovensko, jeho politika, medzinárodná prestíž a domáca autorita. Bude nás sprevádzať strach ani tak nie pred Európou ako pred domácimi pomermi.

(ddk)

Juncker po adresnej kritike zaradil zrejme spiatočnú rýchlosť Európskej komisii tečie do topánok a cúva

Predseda Európskej komisie Jean Claude Juncker je úplne nevyhovujúcou osobou na vedenie spoločenstva; po britskom brexite stratil dôveru mnohých európskych štátov a mal by odstúpiť. To je názor vplyvných britských konzervatívnych novin The Times.

Dušan D. KERNÝ – Ilustrácia: Andrej MIŠANEK

Denník sa dožaduje rezignácie Junkera, pretože ten chce terajšiu krízu využiť na ešte hlbšiu európsku integráciu. Juncker je úplne nevhodný na to, aby viedol rokovania o vystúpení Británie z EÚ a takisto je úplne nevhodná osoba na to, aby stál na čele zostávajúcich 27 členských štátov, tvrdia The Times.

■ ZMENA NÁLAD

Jeden z kľúčových argumentov, ktorý sa používa proti terajšiemu predsedovi Európskej komisie je práve jeho tlak na hlbšiu integráciu. To však nijako nevyhovuje nemeckej kancelárke Angele Merkelovej. Tá bude totiž na budúci rok vťahnutá do volebnej kampane i federálnych parlamentných volieb. A práve brexit – teda výsledok referenda za vystúpenie Británie z Európskej únie – jasne ukázal, že prehľbovanie integrácie, ako aj ďalšie rozširovanie Európskej únie nemá podporu a nemá ju ani u nemeckého voliča. Zmenili sa aj nálady verejnosti, osobitne strednej nemeckej vrstvy. Tá sa radikalizuje. Poukazuje na to najnovší výskum Lipskej univerzity nazvaný Stredná vrstva bez zábran. Lapidárne to vyjadrili miestne noviny Landeszeitung: „Keď niekto pred desiatimi rokmi vykrikoval, že prísťahovalca treba zastreliť, dostal sa za okraj spoločnosti. Dnes takýmto politikom pribúdajú voličské hlasy.“ Merkelová, ako aj iní, si kladú tiež otázku o budúcnosti EÚ – ako bude únia vyzerať o desať rokov? Práve Jun-

ckerov tlak na prehĺbenie integrácie je v prudkom protirečení voči snahám o väčšie prerozdelenie moci v orgánoch EÚ.

■ ČERTOVO KOPÝTKO

O čo konkrétne ide, priblížil verejne na začiatku slovenského polročného predsedníctva v Rade Európskej únie Ľuboš Blaha, predseda parlamentného výboru pre európske záležitosti: „Ide o to, aby Európska komisia neobchádzala ani Európsky parlament a ani národné parlamenty. Ide o prijímanie významných dokumentov, ako je pripravovaná obchodná a investičná dohoda, ktorá odstráni bariéry medzi Kanadou a EÚ a USA a EÚ. Teda má sa vytvoriť najväčší priestor voľného obchodu a investícií.“

Kameňom úrazu je otázka, kto bude rozhodcom pri nezrovnalostiach.

Má to byť arbitráž, z ktorej sú vyradené nielen národné, ale aj európske normy? Poslanec Ľ. Blaha otvoril mimoriadne citlivú otázku: len na Slovensku je 14 oblastí s celkovou rozlohou vyše 300 km² kde sa skúmajú náleziská uránu, na ktorých sú spoločnosti od Nového Mesta nad Váhom až po Zemplín, ide o oblasť Košíc, Gelnice či Kropáč, zlato hľadajú ťažobné spoločnosti v 27 lokalitách na celkovej ploche vyše 890 km² – siaha to až po Ruské Bystré pri slovensko-ukrajinskej hranici. A čertovo kopýtka je v tom, že zväčša išlo a ide o spoločnosti kanadské, také, ktoré si vytvorili na Slovensku dcérske spoločnosti.

Na aký citlivý bod poukázal slovenský poslanec Ľ. Blaha, sa ukázalo len niekoľko dní po odchode Junkera z Bratislavy. Po návrate z Bratislavy do Bruselu Európska komisia vedená

NA MARGO

Kurz každej meny zvyčajne závisí od vývoja základných makroekonomických ukazovateľov, o ktorých nás informuje Štatistický úrad SR. V inej pozícii je teraz anglická libra, ktorej kurz dnes ovplyvňujú najmä správy o výsledkoch prieskumov verejnej mienky o budúcom členstve či vystúpení z Únie, čo z pochopiteľných dôvodov vyvoláva medzi zahraničnými investormi nezodpovedané otázky.

Kurzové výkyvy

Nás však zaujíma najmä kurz eura, ktorý doteraz závisel od menovej politiky ECB, ktorá v poslednom období skôr zaplavuje rezervné účty podriadených komerčných bánk obrovskou a pre nás všetkých nepredstaviteľnou masou peňazí. V tejto súvislosti treba povedať, že expanzívna menová politika stabilizovala eurozónový finančný trh, bez ktorého nemôže trhová ekonomika nikde na svete fungovať. Na druhej strane spôsobila vkladovú a úverovú mizériu, čo okrem poklesu bankovej marže a bankového zisku prinieslo aj pokles hodnoty eura. Nizký kurz nemá nijaký vplyv na obchodných partnerov v eurozóne, iná vec však je nižší kurz eura voči ostatným svetovo obchodovateľným menám. V tomto prípade sa totiž podporuje export, ale na druhej strane sa predražujú dovozy, čo platí aj opačne. V poslednom období má na kurz všetkých svetovo obchodovateľných mien čoraz väčší vplyv aj politická situácia v danom regióne, v našom prípade organizovaná migračná kríza. Daňových poplatníkov stojí miliardy eur, a to aj v súvislosti s ťahanicami medzi EÚ a Tureckom, častejšie sa vyskytuje vyčítanie rôznych teroristických skupín a čo je zvlášť nebezpečné, je ohrozenie stability schengenského priestoru, ktorý daňových poplatníkov stál niekoľko miliárd eur, čo samozrejme tiež ovplyvnilo kurz eura.

Robert HÖLCZ

POSTREH

ČOKOŠOK

Každý, kto výrobok, o ktorom bude reč, zazrel na pulte istej predajne, musel zdrevenieť, možno mladší recesisti prepukli do rehotu, ale azda u každého to muselo vyvolať odpor, pretože výrobok z poličky čo nevidieť zmizol. Medzi cukrovinkami a výrobkami z čokolády boli v priezračnom igelite zabalené... no... kompletne mužské genitálie. Malé. Detské. Veď aj boli pre deti. Neuveriteľné. Vraj si to majiteľ predajne nevšimol. Dievčina, čo dávala tovar na poličky, vraj pracovala bez rozmýšľania, mechanicky, vykladala sladkosť zo škatúľ na pult, rýchlo, svižne, regály treba doplniť, kým sa východ neotvorí. Dá sa to veriť. Kto však prišiel na ten morbidný nápad? Stačí si balíček obrátiť: Mléčna čokoláda v rôznych tvaroch. (Tu som si priznávam sa, vydýchol. Aspoňže je to český nápad!) Složení: cukr 41,2 %, kakaové maslo 22,2 %, sušené mléko 14,5 %, kakaová hmota 12,8 %, laktóza..., sušená syrovátka... emulgátor... Vyrobeno v Českej republike z belgických mléčných čokolád. Alergeny jsou uvedeny tučně... Chraňte před slunečním světlem... Výrobce: Čokoládovny Fikar, s. r. o., Nám. 1. května 1306, 664 34, Kuřim, Česká republika. Trvanlivost do 31. 1. 2017. Hmotnost netto: 44 g.

Malý, nepatrný, iba štyridsaťštyrigramový dôkaz, čo dokáže samospasiteľná sila trhu. Stačí odhodit posledné zvyšky vkusu, myslieť len na to, čo nový výrobok nasype, a blahobyť prídem sám! Aj za cenu, že dievčatká vyvalia oči...

(jč)

Rolníci a chovatelia sú v ťažkej kríze, ministerstvo hľadá cesty z nej

Vyššie tridsať miliónov výrobcom mlieka

Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR zabezpečí v spolupráci s prvovýrobcami prostredníctvom štátneho podniku Plemenárske služby SR zber dát chovov z celej krajiny na základe produkčných, reprodukčných a ekonomických ukazovateľov. Na výskum, ktorým sa financie dostanú tam, kam patria, sa našlo v štátnej kase tridsaťtri miliónov eur. Ešte predtým však rezort zaangažoval do zisťovania samosprávne organizácie, ktoré združujú podstatnú časť chovateľov najvýznamnejších druhov hospodárskych zvierat a ktoré boli poverené rezortným ministerstvom rozhodujúcimi činnosťami v oblasti šľachtenia a plemenitby týchto zvierat.

Ján ČERNÝ – Foto: teraz.sk, TASR, (se)

Ide o štyri organizácie pre chov hovädzieho dobytku, tri pre chov koní a samostatné dve organizácie pre chov ošípaných a chov oviec a kôz. Tieto organizácie majú podľa ministerstva významné postavenie v realizácii podpory chovateľov hospodárskych zvierat, najmä pokiaľ ide o štátnu pomoc.

■ DLHODOBÉ PRIORITY

Európska únia najnovšie zmenila legislatívu, ktorá upravuje pomoc smerom nadol, bude úlohou štátu, aby na zmeny rýchlo reagoval. Na nedávnom stretnutí kompetentných boli preto dohodnuté spoločné úlohy aj v tejto oblasti. Majú viesť k stabilizácii odvetvia živočíšnej výroby na Slovensku. Ide

najmä o aktualizáciu šľachtiteľských programov pre jednotlivé plemená vrátane chovných cieľov a štandardov plemien a s tým spojenú aktualizáciu štatútov plemenných kníh. Potrebné je aj pravidelné monitorovanie kvality šľachtiteľských chovov a skvalitnenie pravidiel archivácie v samotných organizáciách. V neposlednom rade ministerstvo počíta s aktívnou účasťou zástupcov chovateľských organizácií pri príprave vnútroštátnych vykonávacích predpisov k novému nariadeniu Európskeho parlamentu a Rady č. 2016/1012 z 8. júna 2016. Toto nariadenie priniesie niektoré podstatné zmeny v oblasti obchodovania s plemennými zvieratami a ich zárodočným materiálom v Európe-

skej únii, pričom sa má začať uplatňovať od 1. novembra 2018.

Podľa ministerstva z aktuálneho počtu stotridsaťosemtisíc dojníc bude možné zastabilizovať a získať informácie od zhruba deväťdesiatich percent dojníc chovaných v SR. Kritérium kvality dojníc zároveň pomôže slovenským prvovýrobcom vo zvýšení ich konkurencieschopnosti. Zohľadnené budú pritom aj plemená a ich špecifiká. Systémové opatrenie zároveň pomôže stabilizovať počty dojníc a s tým súvisiacu zamestnanosť. Bude si od prvovýrobcu totiž vyžadovať záväzok minimálne dvanásťmesačnej viazanosti počtu stavov dojníc.

■ PRIAME EFEKTY

„Prvovýrobcovia mlieka dotvárajú našu krajinu a zabezpečujú zamestnanosť ľudí v oblastiach s vysokou nezamestnanosťou i skupín ľudí s nízkym vzdelaním. Musíme urobiť všetko preto, aby sme na Slovensku mali efektívnych a konkurencieschopných výrobcov kvalitného slovenského mlieka. Aby mal spotrebiteľ v obchode či v mliečnom automate vždy možnosť siahnúť po domácom mlieku. Aj samotní výrobcovia však musia na svojej konkurencieschopnosti, či už zefektívňovaním výroby alebo marketingovými aktivitami, intenzívne pracovať,“ povedala na margo o naj-

Ministerka Gabriela MATEČNÁ.

novších rezortných opatreniach ministerka Gabriela Matečná.

„Umožní nám to stanovovať nevyhnutné kroky pre dlhodobu udržateľnosť a konkurencieschopnosť sektora prvovýrobcov mlieka na Slovensku. Tento systém si vyžiada približne tridsaťtri miliónov eur. Jeho cieľom je efektívny chov a výroba mlieka na základe produkčných, reprodukčných a ekonomických kritérií v krajine,“ vysvetlila ministerka G. Matečná. Spomínanú sumu bude hľadať na pôde ministerstva pôdohospodárstva a po rokovaní s ministrom P. Kažimírom aj na pôde ministerstva financií.

■ STRATENÉ MILIARDY

Slovensku pritom hrozí pre závažné zlyhanie predchádzajúceho vedenia rezortu pôdohospodárstva zastavenie platieb pre farmárov z eurofondov a na rozvoj vidieka vo výške 1,4 miliardy eura. Ministerka G. Matečná (nominantka SNS) to pripomenula ešte koncom mája. V ohrození je stále podľa jej slov aj štyristo miliónov eur pre poľnohospodárov, ako aj akreditácia Pôdohospodárskej platobnej agentúry. „Urobíme všetko pre to, aby naši poľnohospodári o tieto prostriedky neprišli,“ zdôraznila pri tejto príležitosti.

Dobytka na Slovensku je čoraz menej a ešte z neho ubudne...

Sen o vlastnom bývaní neraz sprevádza aj tvrdé prebúdzanie

Realitný biznis a hypotekárna eufória

Na terajšom úrokovom diferenciáli na vkladoch a úveroch už komerčné banky nezarábajú, a tak okrem zvyšovania poplatkov za čoraz väčší rozsah služieb zvyšujú svoj zisk aj narastaním objemu poskytovaných hypoték. S terajšou hypotekárnou eufóriou začína mať problémy aj Národná banka Slovenska, ktorá vlní súhlasila s poskytovaním hypoték až do výšky deväťdesiatich percent ceny nehnuteľností.

Robert HÖLCZ – Foto: internet-zdroj:xpozicky.sk

Sen o vlastnom bývaní sa tak darí splniť čoraz väčšiemu počtu domácností, poniektoré si berú úvery na rekonštrukcie, medzi ktorými dnes dominuje vládou dotované zateplenie. V poslednom období sa však zvyšuje počet pôžičiek na splatenie doteraz poskytnutých hypoték v inej banke za horších úrokových podmienok. A tak si komerčné banky navzájom konkurujú popri nižšej úrokovej sadzbe a dlžkou fixácie aj poskytovaním kompletnej služby v oblasti vybavenia hypotéky, záložným právom na katastri nehnuteľností, s prechodom hypotéky z jednej banky do druhej a pod. Pozrime sa však na niektoré riziká v tejto oblasti, na ktoré upozorňuje aj NBS.

■ DEMOGRAFICKÉ ZMENY

Pri terajšej hypotekárnej eufórii sa čoraz viac diskutuje aj o schopnosti všetkých účastníkov reálného trhu zabezpečiť nielen súlad medzi investičným zámerom developera a územným plánom obce a mesta, ale aj zabezpečiť fungovanie okolitých verejných priestranstiev tak, aby sa zachovala spokojnosť a kvalita ich obyvateľov. Nezanedbateľnou sa však stáva aj otázka budúceho demografického vývoja, kde po roku 2030 sa predpokladá výrazný

Mladým ľuďom úspory nestačia, uchylujú sa k hypotekám a... dlhom.

pokles mladých ľudí, ktorí si budú zakladať rodiny, a teda bude aj nižší dopyt po vlastnom bývaní. Na druhej strane však treba reálne rátať s vyšším nárastom migrantov z tretích krajín s výrazne inými požiadavkami na štruktúru bývania, a tiež s nárastom počtu seniorov.

■ POTREBNÁ OBOZRETNOSŤ

Pri rozhodovaní domácnosti mať vlastné bývanie z požiadaných peňazí si treba uvedomiť, že teraj-

šie nízke úroky na hypotéky platia len počas fixácie, čo je maximálne päť rokov. Čo sa bude diať potom, môžeme len špekulovať, ale na druhej strane treba povedať, že pre pokles zaplatenej istiny z hypotéky (za tých päť rokov) nemusí aj pri vyšších úrokoch dôjsť k vyššej mesačnej platbe splácania hypotéky. Všetko bude závisieť od rozdielu medzi percentuálnym nárastom úroku a percentuálnym poklesom už zaplatenej hypotekárnej istiny. Iným prob-

lémom však je, že terajšie nízke úroky spôsobili nárast cien bytov tak, že v prípade, ak domácnosť nebude schopná udržať splátkový kalendár po skončení fixácie, môže pri predaji a v horšom prípade pri exekúcii dôjsť pri očakávanom poklese cien nehnuteľností k nepredvídateľným stratám.

■ ZADĽŽENOSŤ RASTIE

Nedávna správa Národnej banky Slovenska o finančnej stabilite slovenských domácností hovorí, že v rámci štátov strednej a východnej Európy patria medzi najviac zadlžené, pričom v porovnaní s rovnakým obdobím vlaňajška sa v tomto roku zadlženosť zvyšuje o niekoľko desiatok percent. Preto NBS uvažuje v tejto oblasti o niektorých zmenách. Namiesto stanovenia percenta, do akej výšky môže komerčná banka hypotéku poskytnúť, dnes stále platí do už spomínaných deväťdesiatich percent z ceny nehnuteľností, by sa výška hypotéky mala stanoviť ako percento z disponibilného príjmu domácnosti pri rešpektovaní miery nezamestnanosti, nárastu miezd, inflácie a ostatných prekážok, ktoré môžu domácnosť postihnúť. Tiež sa uvažuje so skrátením lehoty splácania hypotéky z doterajších maximálne tridsať rokov na navrhovaných osem rokov. Sú totiž obavy, že pri vyššom percente mesačnej splátky z disponibilného príjmu domácnosti by došlo k poklesu ich spotreby, ktorá sa dnes na raste slovenského HDP podieľa viac ako náš export. Týmto opatrením by sa určite zvýšil podiel bonitných hypotekárnych klientov, na druhej strane sa zhorší dostupnosť úverov pre tých ostatných, čo môže opäť viac aktivizovať nebankové inštitúcie.

Chorvátsko si tento rok užíva všetky možné problémy Štvrtstoročie, futbal a pád vlády

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ – Foto: Emil SEMANCO

Tohtoročný dvadsiaty piaty jún priniesol Chorvátsku dve významné udalosti. Prvou bol štátny sviatok znamenajúci dvadsiate piate výročie vyhlásenia nezávislosti Chorvátska od vtedajšej Socialistickej federatívnej juhoslovanskej republiky. Druhou udalosťou v ten deň bol zápas chorvátskych futbalistov na majstrovstvách Európy 2016 s Portugalskom. Hráči od Jadranu nedali svojmu národu darček k štátnemu sviatku, naopak, privedli mu smútok, keď v osemfinále vypadli.

Chorvátski futbalisti sa však ešte predtým ospravedlnili za vyčinenie svojich fanúšikov v závere duela proti Česku.

■ PADLA VLÁDA

Kým na turnaji vo Francúzsku mali problém chorvátski futbalisti, doma to nemali o nič ľahšie chorvátski politici. V Záhrebe 16. júna padla vláda. Rozhodol o tom parlament, ktorý odhlasoval odvolanie nestranického premiéra Tihomira Oreškoviča. Predseda parlamentu Željko Reiner povedal, že nedôveru premiérovi vyjadrila jasná väčšina zákonodarcov pomerom 125 k 15 hlasom a že politické strany hneď začnú rokovať o novej vláde.

Najväčším kandidátom na nového premiéra je Zdravko Marić z hlavnej vládnej strany Chorvátske demokratické spoločenstvo (HDZ). Ak by sa strany nedohodli na novom kabinete do konca júla, bude musieť vypísať prezidentka Kolinda Grabarová Kitarovićová predčasné voľby. Tie by sa mohli podľa chorvátskych médií konať už v septembri. Chorvátsko je v dosť zložitej ekonomickej situácii, ktorú sprevádza veľká štátna zadlženosť a veľká miera nezamestnanosti. Podľa analytickej skupiny Eurasia Group však nové voľby zrejme nič nevyriešia. Predčasné voľby len ťažko ponúknu jasnú väčšinu jednej strany, čím sa z roku 2016 stane úplne premárnený čas, ktorý by bol vhodný napríklad na nevyhnutnú daňovú reformu, uviedli analytici. K hlasovaniu o vláde v parlamente vyzvala vládna HDZ podpredsedu vlády Tomislava Karamarku. Zvrhnutie vlády sa teda očakávalo najmä po tom, čo najväčšie opozičné zoskupenie v zákonodarnom orgáne Sociálnodemokratická strana (SDP) oznámila, že bude tiež hlasovať za odvolanie premiéra. Dlhotrvajúcu krízu koalície vlády, ktorá začala činnosť až na konci januára 2016, spôsobila aféra okolo podpredsedu Karamarku. Chorvátsky denník Nacional v máji obvinil Karamarku z konfliktu záujmov. Jeho manželka totiž údajne dostala za konzultačné služby šesťdesiat tisíc eur od lobistov maďarského ropného koncernu MOL, ktorý spolu s chorvátskym štátom ovláda chorvátsku rafinériu INA. Karamarkov konflikt záujmov potom potvrdil aj príslušný chorvátsky dozorný úrad.

■ ROPA NEBUDE

Ťažba ropy a zemného plynu v chorvátskom jadranskom mori, o ktoré sa báli ekológovia aj dovolenkári, bola v poslednom období najdiskutovanejšou témou hneď po futbale a politike.

Po hlasnej kritike ochranárov a aktivistov z celého sveta vyhlásili Chorváti na projekt moratórium. Zastavil ho však v skutočnosti až súčasný vývoj ceny za ropu. Pre ropné koncerny je v súčasnosti ťažba z Jadranu nevýhodná. Aby sa ťažba oplatila, musela by byť cena ropy za barel aspoň osemdesiat dolárov. Tá však klesla pod päťdesiat amerických dolárov za barel.

Chorvátska vláda ešte pred zopár mesiacmi plánovala skúmať morské dno, pretože záujem o ťažbu mal ešte stále jeden ropný koncern – talianska spoločnosť ENI. V súčasnosti však už chorvátska vláda neplánuje ani prieskum. Vzhľadom na súčasné ceny ropy

Najkrajšia pláž Balkánu je podľa odborníkov Zlatý mys v Bole na ostrove Brač.

K bežným službám v prímorských letoviskách patrí aj výcvik v surfovaní.

totiž neexistuje v ropných spoločnostiach nijaký záujem na prieskum a ťažbu čierneho zlata.

To je zatiaľ najlepšia správa pre všetkých, ktorým osud jedného z najčistejších morí na svete, chorvátskeho turizmu a najobľúbenejšej dovolenkovej destinácie Slovákov nie je ľahostajný. Z výsledku sa tešia aj ochranári z Greenpeace či aktivisti z organizácie SOS Jadran, ktorí svoj zamietavý postoj vyjadrovali vo viacerých kampaniach.

„Väčšina verejnosti je proti tejto ťažbe. Turistický ruch je pre nás oveľa dôležitejší a tento projekt jednoducho nemôžeme akceptovať,“ vyhlásil minister hospodárstva Tomislav Panenič ešte pred pádom vlády.

Ropné veže v Jadranskom mori mali vyrásť len dvadsať kilometrov od chorvátskeho pobrežia. Projekt ťažby ropy a zemného plynu z dna Jadranu začala presadzovať ešte vláda Zorana Milanoviča. V roku 2015 na prieskum a následnú ťažbu ropy a zemného plynu z morského dna udelila licencie piatim ropným koncernom. Po novembrových voľbách sa však vláda dočasne zmenila, a tým sa zmenil aj postoj k presadzovaniu projektu, ktorý by zmenil tvár Jadranu.

■ REKORDNÉ SEZÓNY

Už od roku 2013 bola v Chorvátsku každá nová sezóna oproti tej predchádzajúcej rekordne úspešná. Taká má byť aj tá tohtoročná. Prispieť k tomu majú opäť aj slovenskí turisti. Nečudo, veď každý trinásť Slovákov strávil vlnajúcou letnou dovolenkou v Chorvátsku, a tento rok ich bude ešte viac. Veľký záujem hlásili touroperátori, hotelieri aj majitelia

kedysi. Najmä pre rodiny s deťmi by to iste nebol dobrý začiatok dovolenky, ak by prišli do Chorvátska, museli dlho hľadať ubytovanie a uspokojiť sa s menšou kvalitou za vyššiu cenu.

Vlani dovolenkovalo pri mori v Chorvátsku štyristodvatisíc Slovákov a v rebríčku najpočetnejších národov, ktoré navštevujú Chorvátsko, sú na deviatom mieste. Vyplýva to zo štatistiky Chorvátskej národnej turistickej agentúry. Najčastejšie sa pohybovali v strediskách pri Splite, na Istrii, v okolí Šibeniku a Zadaru. Vo veľkej väčšine Slováci vyhľadávajú ubytovanie v privátoch, rovnako ako aj Česi, Poliaci, Maďari či Taliani. Nemci a Slováci chodia najčastejšie do kempov, Rakúšania preferujú hotely. Tohtoročné rezervácie dovoleniek sa začali o dva mesiace skôr ako po viaceré roky predtým. Najsilnejším mesiacom bol február 2016, keď si dovolenku v Chorvátsku rezervovalo až o sedemdesiat percent viac ľudí ako rok predtým. Obsadenosť ubytovacích kapacít pozdĺž celého chorvátskeho pobrežia sa v hlavnej sezóne, teda od konca júna do začiatku septembra, pohybuje v priemernom rozmedzí od šesťdesiatpäť do osemdesiatpäť percent.

■ CESTUJME OPATRNE

Väčšina Slovákov chodí k chorvátskemu Jadranu individuálne, to znamená bez cestovnej kancelárie a vlastným autom. Opatrnosť v takom prípade je potrebná z viacerých dôvodov, najmä z praktických, finančných a bezpečnostných. Nie je totiž tak dávno, čo Chorváti doslova prerobili svoj ceník sadzieb za dopravné priestupky. Samozrejme že sa posunul smerom nahor. Okrem bežných pokút, ktoré sa pohybujú v rozmedzí od tristo do tisíc kún, sú tu aj podstatne vyššie sadzby. Za zvlášť závažné dopravné priestupky, napríklad za vysoké prekročenie povolenej rýchlosti v obci alebo za alkohol, môže vodič zaplatiť aj pätnásť tisíc kún, čo je dvetisíc eur. Okrem toho má chorvátska polícia v zálohe aj dvojmesačné väzenie.

Ak sa chcete vyhnúť zápcham, necestujte v piatok a v nedeľu, keď sa menia turnusy. Preplnené cesty hrozia už koncom júna, no najväčší nával môžete očakávať v závere júla. Najhorším termínom na cestu je posledný júlový a prvý augustový víkend. Čo sa týka mýta na diaľniciach, jeho výšku Chorváti nemenili od roku 2014. Cestovné kancelárie tento rok hlásia zvýšený záujem aj o letecké dovolenky v Chorvátsku.

Dve najobľúbenejšie letecké destinácie sú Split s medziročným nárastom až o stošesťdesiat percent a Dubrovnik s nárastom o stovadsať percent. Tak či onak, najdôležitejšie je po príjemne strávenej dovolenke bezpečne sa dostať aj domov, a preto si poprajme šťastnú cestu k slovenskému moru, ale i späť do slovenského vnútrozemia.

Letné lásky sú tie najkratšie...

JAZYK A DOROZUMIEVANIE SA

Médiá ako sprostredkovatelia informácií o aktuálnych udalostiach doma i vo svete nám každodenne prinášajú nové poznatky z politických, kultúrnych, ekonomických a iných sfér spoločnosti. V procese medializácie dochádza v niektorých prípadoch k odklonu od prvotného významu informácie; mediálne produkty nie sú totožné so skutočnými udalosťami, a tomu médiá prispôbujú aj svoj jazykový prejav.

Informácia či mystifikácia II.

Mediálne produkty, titulky, televízne diskusné relácie sú plné informácií o stúpajúcom počte migrantov, príp. utečencov v Európe. Dominuje tematika kritiky migračnej politiky nemeckej kancelárky A. Merkelovej, kolaps Schengenu, ochrana hraníc Európskej únie, prijímanie a odmietanie povinných kvót pre migrantov a iné témy, ktoré sú prezentované expresívne. Mediá používajú jazykové prostriedky, ktoré manipulatívne pôsobia na adresáta. Takéto jazykové prostriedky sa podieľajú na vytváraní iných predstáv o reálnych skutočnostiach, a tým dochádza k nepriamej manipulácii. Často sa používajú pojmy s negatívnym významom, ktoré sa podieľajú na stupňovaní konfliktnej situácie. Ide o pojmy (slová a slovné spojenia) ako migračná vlna, utečenecká kríza, prílev utečencov, peklo, pravá nočná mora, vojnová zóna, občianska vojna, hroziaci výbuch, časovaná bomba, veľké riziko, kriminalita migranta a iné. V prípade použitia slovného spojenia kriminalita migranta je potrebné uviesť nadväznosť na konkrétnu osobu, ktorá trestný čin spáchala. V mnohých mediálnych produktoch dochádza k prenosu znakov na základe podobnosti, súvislosti. Registrujeme vysokú úroveň používania synekdochy, pri ktorej dochádza k zámene časti za celok. V prípade medializovania migračnej problematiky najčastejšie dochádza k referovaniu o konkrétnej osobe, ktorá vykonala konkrétny čin, nestotožiteľný s právnym kultúrnym systémom spoločnosti, napr. vzhľadom na to, že väčšina prichádzajúcich ľudí vyznáva islam, teda náboženstvo, ktorého určitá časť hodnotí je protichodná s hodnotami kresťanstva, dochádza k celkovému odsúdeniu islamu. Cieľ je jednoznačný: zaujať, predať a získať dominantné postavenie na mediálnom trhu. A práve z tohto dôvodu dochádza k zveličovaniu a bagatelizovaniu informácií. Adresáti môžu nadobudnúť pocit, že situácia je veľmi kritická, ba až nezvládnuteľná, čo má za následok šírenie pocitu strachu. Vo väčšine prípadov nadpisy (titulky) mediálnych produktov môžeme označiť za provokačné a atakujúce čitateľa. Samotný text článkov je prispôbený tak, aby zaujal. Emočný apel na čitateľov sa dosahuje aj používaním expresívnejších výrazov. Ide o citovo zafarbené slová, ktoré majú záporné alebo kladné hodnotenie, prostredníctvom ktorých autori mediálnych komunikátov vyjadrujú svoje subjektívne postoje a názory k medializovanej problematike. Je zaujímavé sledovať, s akým zámerom autori siahajú po uvedených výrazoch a zároveň je potrebné nabádať prijímateľa k uplatňovaniu kritického myslenia a udalosti nehodnotiť iba na základe jedného zdroja.

Annamária GENČIOVÁ
Katedra slovenského jazyka a komunikácie FF UMB v Banskej Bystrici

Celé Bielorusko si pripomenulo udanosť obrancov Brestskej pevnosti Ja, pevnosť, ja, pevnosť, vediem boj...

Text a foto: Martin JARINKOVIČ

Väčšina štátov niekdajšieho Zväzu sovietskych socialistických republík si 22. júna tohto roku pripomenula sedemdesiate piate výročie napadnutia ZSSR armádami fašistického Nemecka. Pre väčšinu občanov v teritóriu jeho bývalých republík je tento dátum začiatkom spravodlivého boja proti okupantom vo Veľkej vlasteneckej vojne. Oblastný výbor Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov v Košiciach v rámci spomienky na toto výročie zorganizoval s partnerskými organizáciami v Ukrajine a Bielorusku cestu do Bieloruska s cieľom vyjadriť spolupatričnosť a solidaritu formou účasti na podujatiach pripomínajúcich tento osudný, tragický dátum.

Scéna z filmu o statočných pohraničníkoch a ich boji s mnohonásobnou presilou.

Centrálny monument na oslavu hrdinských obrancov Brestskej pevnosti je vytesaný z jedného skalného bloku.

Cieľom cesty bolo historické mesto Brest (Brest-Litovsk), ktoré sa trikrát významne zapísalo do dejín. Prvý raz v roku 1596, keď v Breste uzatvorili tzv. Brestskú úniu, ktorou sa kyjevská pravoslávna metropola na území vtedajšej Poľsko-litovskej únie pripojila k rímskokatolíckej cirkvi a uznala svoju podriadenosť pápežovi. Druhý zápis súvisel s Brestlitovským mierom z 3. marca 1918, ktorým bolševická vláda uznala porážku Ruska v prvej svetovej vojne. A nakoniec sa Brest dostal do povedomia vďaka odhodlanej obrane tamojšej pevnosti, ktorá po napadnutí ZSSR húževnato odolávala nemeckým útokom. Práve vďaka udanosť, utrpeniu a sebaobetovaniu brestskej posádky, vopred odsúdenej na smrť, sa Brestská pevnosť stala najvýznamnejším symbolom vierolomného napadnutia Sovietskeho zväzu.

■ DEJINNÉ ZÁPISY

Pevnosť začali stavať v roku 1833 na sútoku riečky Muchavec a Západného Bugu. V apríli 1842 jej stavbu dokončili. Popri centrálne umiestnenej citadele na riečnom ostrove na sútoku spomínaných riek, vyrástli tu ďalšie tri pevnosti na umelých ostrovoch, ktoré vznikli vykopaním umelých vodných kanálov – Korbinské opevnenie (severné), Terespoľské (západné) a Volynské (južné). Tie vytvárajú okolo citadely ochranný veniec. Pevnosť postavili na ochranu západných hraníc Ruského impéria.

■ PEVNOSTNÝ SYSTÉM

V osemdesiatych rokoch 19. a na začiatku 20. storočia sa uskutocnila ďalšia rozsiahlejšia dostavba pevnosti. Podľa údajov z publikácie V. V. Gubarenka a kol. sa pevnostný komplex rozrástol o dvadsaťtri vysunutých pevností v predpolí a dvadsaťjeden ďalších opevnených bodov. V areáli pevnosti sa nachádzalo päť kasárenských objektov a tridsaťosem delostreleckých palpostov, pričom celková dĺžka „prsteňa“ obrany mala štyridsaťpäť kilometrov.

V auguste 1915 pevnosť na rozkaz Vrchného velenia ruskej armády evakovali; obsadili ju Nemci. V marci 1918 v pevnosti podpísali už spomínaný Brestlitovský mier. Nemci v pevnosti ostali do konca roka 1918, potom ju nakrátko prevzali Poliaci, po nich bolševická Červená armáda a napokon na základe výsledku sovietsko-poľskej vojny a Rižskej mierovej zmluvy prešla na osemnásť rokov do rúk Poľska. V tom čase stratila svoj niekdajší vojenský význam.

■ PRED SVITANÍM

Dva týždne po útoku Nemecka na Poľsko sa 19. armádný zbor wehrmachtu pod velením generála Heinza Guderiana dostal až k Brestu. Nemci pevnosť obkľúčili a rozhoreli sa prudké boje, pri ktorých nepočítaná poľská posádka prejavila odhodlaný odpor. Napriek odvahe a húževnatosti nemali Poliaci šance a len malej časti z nich sa nakoniec podarilo prebehnúť na juh.

Dvadsiateho druhého septembra 1939 sa Nemci v súlade s paktom Molotov – Ribbentrop stiahli za Západný Bug a pevnosť odovzdali Sovietskemu zväzu. Brestská pevnosť sa znova stala dôležitou pohraničnou základňou s vyše osemtisícovou posádkou (ak nerátame aj rodiny dôstojníkov).

Na svitaní 22. júna 1941 sa Brestská pevnosť pre svoju polohu a význam stala jedným z cieľov sústredenej nemeckej útoky. Posádka odhodlane vzdorovala, pričom pri nedostatku vody, zásob a streliva sa jej odpor stával čoraz viac beznádejším. Napriek tomu nepodľahli nemeckým ponukám a nevzdali sa. Odhodlanosť obrancov nenalomilo ani masívne bombardovanie. Generálny útok

Nemcov 29. – 30. júna síce rozbil organizovanú obranu, ale izolované hniezda obrany zotrvali v boji do posledného vojaka ešte v priebehu júla 1941.

■ VŠETCI EŠTE ŽIJÚ...

Sedemdesiate piate výročie začiatku Veľkej vlasteneckej vojny, spojené s pamiatkou na hrdinských obrancov Brestskej pevnosti, si Bielorusko pripomenulo so všetkou pompou a dôstojnosťou. Dvadsať druhý jún je v Bielorusku Dňom všenárodnej pamäti na obeť Veľkej vlasteneckej vojny. Je to jeden z najvýznamnejších štátnych sviatkov.

Spomienkové podujatia sa v memoriiálnom komplexe Brestská pevnosť začali už v podvečerných hodinách 21. júna 2016, keď delegáti 5. všebieloruského národného zhromaždenia položili kvety k večnému ohňu v pevnosti. Otvorili sa muzeálne expozície a po meste premával špeciálny autobus s výstavou Kvety víťazstva. Uskutočnil sa koncert Brestského duchovného orchestra a milovníci kultúry mohli vidieť aj literárno-hudobné pásmo pod názvom Všetci ešte žijú.

Atrakciou bola aj rekonštrukcia posledného mierového dňa v Breste 21. júna 1941. Útok nemeckých vojsk sa začal o tretej ráno. Teraz to v rovnakom čase pripomenuli premietaním nemeckých i sovietskych kinožurnálov z vojnového obdobia, ako aj filmu Nesmrteľná posádka.

Na Ceremoniálnom námestí pod hlavným monumentom, vedľa pamätného obelisku v tvare bodáka z titánu stála tribúna, kde odzneli oficiálne prejavy a odvíjal sa ďalší kultúrny program. Zlatým klincom však bola rekonštrukcia bojov o Brestskú pevnosť imitovaná domácimi klubmi vojenskej histórie. Divácku atraktivitu rekonštrukcie zdôrazňoval genius loci pevnosti, človeku bežal až mráz po chrbte, keď si predstavil, aké zúrivé boje sa viedli práve na týchto miestach. Od skorých ranných hodín bola v Múzeu obrany Brestskej pevnosti sprístupnená expozícia pod symbolickým názvom: Ja, pevnosť, vediem boj – vojenské volanie, ktorým spojári z pevnosti nepretržite hlásili vyššiemu veleniu, že pevnosť nepadla do rúk nepriateľa a zároveň žiadali posily – odpovede sa však nedočkali.

Expozícia bola na dobrej odbornej úrovni, podložená výsledkami seriózneho archívneho výskumu, ako aj nálezi mi ručných zbraní, munície, nástrojových súčiastok a osobných vecí obrancov pevnosti. Zvlášť dojímavé boli nápisy obrancov na pevnostné múry, vyjadrujúce odhodlanie položiť svoj život na oltár vlasti. Nedostatkem bolo zastarané vizuálne stvárnenie expozície, pripomínajúce sovietske časy.

■ STISKY RÚK

V pevnosti na oslavách jubilea sa zhromaždila veľká masa ľudí

z celého Bieloruska. Okrem bieloruských zástav však bolo vidno aj ruské, ukrajinské i novoruské zástavy. Udalosti druhej svetovej vojny sa v Bielorusku pripomínajú s priam náboženskou úctou aj medzi bežnými ľuďmi. Bielorusko v nej totiž stratilo štvrtinu svojej populácie. Miestami to vyzera, že historické vedomie Bielorusov je zúžené len na odkaz Veľkej vlasteneckej vojny. Prijemným prekvapením bola pozitívna reakcia na slovenskú zástavu. Bielorusi naše štátne symboly dobre poznali – čo v zahraničí ešte stále nie je samozrejmosťou. Bežní Bielorusi účasť zo Slovenska vnímali ako prejav bratskej solidarity, ktorú opätovali stiskom ruky, priateľským pozdravom

či pochvalným vyjadrením na adresu bratov Slovákov. Pohraničné mesto Brest má v súčasnosti niečo nad tristotisíc obyvateľov. Vďaka buľvárnej minulosti, spojenej s častým ničením, mesto nesie výraznú stopu sovietskej urbanizácie. Je územne rozvrhnuté vo veľkorysom sovietskom štýle s dlhými širokými bulvármi a do pravého uhla sa križujúci ulicami. Človek tak nevedojak nadobúda dojem neuveriteľnej rozlohy mesta. Tá je však reálne menšia než rozloha Košíc. Zachované ostali všetky pôvodné pamätníky z čias ZSSR.

■ FUNGUJÚCI SOCIALIZMUS

Ako v jednom dokumente poznamenal istý ruský návštevník, v Bielorusku mu to pripomína detstvo v Sovietskom zväze, lepšie povedané, pripomína mu to fungujúci socializmus, o ktorom kedysi snívajú – kde funguje zásobovanie a všetkého je nadostač. Tento výrok pomerne výstižne vystihuje pocity človeka, ktorý zavítal do Bieloruska. Čo návštevníkovi ihneď udrie do očí, je neuveriteľná čistota nielen v centre, ale aj na periférii mesta zasadené do nádherných rozľahlých lesov. Ľudia vo všeobecnosti pôsobia prívetivým dojmom sú príjemní a ochotní pomôcť či poradiť cudzincom. A nemajú problém povedať svoj názor a vyjadriť sa aj k politickej situácii, a to dokonca kriticky. Ceny sú na naše pomery

nízke. Niektoré komodity sú z nášho pohľadu takmer zadarmo, trebárs pollitrovku obyčajnej vodky kúpite od 1,60 eura, pričom najkvalitnejšia vodka domáceho výrobcu Bulbaš stojí tri až štyri eurá. Za pár centov sa dá kúpiť výborný chlebový bieloruský kvas – prírodný, osviežujúci a najmä zdravý nápoj vyrábaný kvasením obilnín. Kvas môže byť mierne alkoholický s pol percentom alkoholu. Chuťovo a farbou pripomína našu kofolu. Kúpiť ho môžete počas horúcich letných dní aj z malej cisterny priamo na ulici. Lacnejší je aj benzín, cigarety alebo knihy.

■ SKROMNE A HRDO

Príjmy Bielorusov sú pomerne nízke, ale pri dotovaných cenách energií a lacných potravinách možno vyžiť. Ak by som mal parafrázovať výrok prezidenta Lukašenka, ktorý odznel na 5. všebieloruskom národnom zhromaždení, Bielorusi žijú skromne, ale v dostatku. Nezamestnanosť je minimálna, podobne ako prílev zahraničných gastarbeiterov. Bielorusku na jednej strane ekonomicky pomáhajú dotácie z Ruska, na druhej strane si zachovalo to, čo u nás dnes už len prežíva: domáci štátny priemysel a silné poľnohospodárstvo. Má silnú strojársku výrobu, zameranú na výrobu autobusov, traktorov a ťažkých stavebných či poľnohospodárskych strojov. Významný je aj domáci odevný priemysel. Pýchou Bieloruska je agrosektor. V Bielorusku nenájdete spustené neobrozené polia. Bielorusi nielenže sú si potravinovo sebestační, ale svoje produkty aj exportujú vďaka ich kvalite a lacnote. Pozoruhodná je skutočnosť, že v potravinárskej výrobe nie je v takej miere ako u nás či na Západe rozšírené využívanie konzervantov.

■ REFORMA MENY

Bielorusko má však svoje hospodárske problémy a ťažkosti, ktoré zapríčinili aj pád meny. V júni tohto roka bol kurz domáceho rubľa k euru dvadsaťdvatisíc rubľov za euro. Zahraničný turista tak odchádzal zo zmenárne razom ako miliónár. Lenže od 1. júla 2016 v Bielorusku začala platiť menová reforma škrtajúca prebytočné nuly a opätovne zavádzajúca do obehu aj mince. Či ide len o kozmetickú úpravu, ktorú nová devalvácia vráti no pôvodného stavu, ukáže až čas.

Istým negatívom inak životaschopného socializmu na bieloruský spôsob je konzervovanie bieloruského národného povedomia v stave pred rozpadom ZSSR. S nástupom Alexandra Lukašenka k moci sa vrátila socialistická symbolika, ktorá opätovne nahradila na krátky čas zavedené tradičné národné symboly. Ešte výraznejším prejavom „soviétizácie“ bieloruského národného povedomia je vytrácanie sa bieloruského jazyka z verejnej komunikácie. Napriek istej snahe štátu o podporu bieloruského (v podstate menšinového) jazyka, povedzme formou dvojjazyčných tabulí a televízneho vysielania, všade počuť ruštinu, ktorú v praxi používajú dve tretiny populácie.

V nijakom prípade nie som predpojatý voči ruskému jazyku, len si úprimne myslím, že by bolo škoda, ak by zanikol bieloruský jazyk. Jazyk je totiž vždy odrazom osobitosti národa.

Napriek tomu, že nie som člen SZPB, som rád, že som mal možnosť pokloniť sa pamiatke obeť druhej svetovej vojny v Breste. Toto konštatovanie nie je výrazom oslavy komunistického režimu, práve naopak, národy ZSSR, a to najmä slovanské, nevyhrali vojnu vďaka režimu, ale napriek režimu. Našli v sebe totiž toľko sily a motivácie, že aj napriek všetkému, čo na nich režim napáchal, zdvihli zbraň a bránili svoju zem, nie pre režim, ale pre svoje deti.

Uplynulo sedemdesiat rokov od pogromu na slovenských biskupov Vatikán odmietol účasť na komplete

Eva ZELENAYOVÁ – Foto: archív snn

Už od vzniku česko-slovenského štátu v roku 1918 si vatikánski pozorovatelia uvedomovali štátnopolitické odôvodnenie likvidácie katolicizmu na Slovensku. Bol jednou z najväčších prekážok postupnej asimilácie slovenského národa v jednotnom československom ľude. Na tom sa slovenskí cirkevní historici zhodnú. V tejto súvislosti uvádza zaujímavý postreh Emília Hrabovec v knižke Slovensko a Svätá stolica, kde cituje zo záverečnej správy prvého apoštolského nuncia v Prahe Clementa Micaru: „Česi tvrdia, že náboženská otázka je hlavnou ťažkosťou, aby sa vzťahy medzi Čechmi a Slovákmi mohli urovnať.“

Ale z tejto premisy nestahujú dôsledok, že by bolo povinnosťou Čechov, aspoň z jednoduchých politických ohľadov, rešpektovať náboženské ctenie na Slovensku, ale naopak, že je nevyhnutné, ba priam urgentné všetkými prostriedkami odpútať Slovákov od katolíckeho náboženstva, aby sa už necítili byť od nich takí oddelení.“

■ ČESKÝ EGOIZMUS

Slovákov zasahoval český egoizmus v politike od začiatku trvania česko-slovenského štátu až do ústavného zavŕšenia federácie v roku 1992. S nesmiernou agresivitou sa prejavil po skončení druhej svetovej vojny. To už Praha Slovákom prirátala na rovňaj aj rozbitie štátu, čo nebola pravda. V knižke Súboj s komunizmom 2 o tom píše priamy svedok udalostí Pavol Čarnogurský. Spomína protikatolícku nenávisť na Slovensku, ktorej výsledkom bola likvidácia značnej časti inteligencie.

„Na vysokých školách Slovenska nepreverili vyše 60 percent profesorov, docentov a asistentov, ak mali katolícke vierovyznanie,“ uvádza. A ďalej píše: „Najmä na lekárskej fakulte Slovenskej univerzity pracovali kapacity svetového mena, akými boli Dr. Emanuel Filo, Dr. Alojz Chúra, Dr. Konštantín Čársky.“ Ale spomína aj ďalších, ktorí museli odísť len preto, že pochádzali z katolíckych rodín.

„Ako veľmi sa pražský režim

Michal BUZALKA

Ján VOJTAŠŠÁK

Andrej ŠKRÁBIK

obával spojenia katolíckeho a slovenského presvedčenia,“ uvádza E. Hrabovec v spomínanej knižke, „ukazuje aj skutočnosť, že v päťdesiatych rokoch podrobil cenzúre aj slovenské katolícke spevníky a pútnické knižky a prikázal z nich vylúčiť piesne, ktoré obsahovali popri náboženských aj národné motívy.“

■ DIPLOMATICKÉ ŤAHY

Začiatkom septembra 1945 prišiel do Prahy Svätou stolicou vymenovaný chargé d'affaires Raffaele Forni. Už 8. októbra mu štátny tajomník ministerstva zahraničných vecí Vladimír Clementis predložil žiadosť, aby Svätá stolica v čo najkratšom čase odvolala biskupov Jána Vojtaššáka, Andreja Škrábika, Michala Buzalku

a Eduarda Nécseya a preskúmala, či je vhodné ponechať na svojich miestach ostatných biskupov. Forni požiadavku vlády odmietol a do Vatikánu napísal, že „situácia je bezprecedentná. Niečo podobné sa nestalo ani v dobe, keď vrcholil nacizmus“.

V januári 1946 Clementis znovu otvoril otázku odvolávania slovenských biskupov pred Fornim, ale zúžil ju na odstránenie biskupov Vojtaššáka a Buzalku z úradu. Znova neúspešne. Ministerstvo zahraničných vecí teda zmenilo taktiku a požadovalo odstránenie slovenských biskupov prostredníctvom chargé d'affaires Česko-Slovenska pri Svätej stolici Františka Schwarzenberga. Počas jeho stretnutia so sekretárom Kon-

gregácie pre mimoriadne cirkevné záležitosti Domenicom Tardinim v marci 1946 sekretár povedal, že Svätá stolica nepripustí, aby sa siahalo na biskupov. A česko-slovenskej vláde odkázal, že tvrdý postup proti Vojtaššákovi by mohol spôsobiť značné nepríjemnosti.

■ OTVORENÝ ÚTOK

Len niekoľko dní po voľbách v roku 1946 rozpútala útok na katolícku hierarchiu aj KSS. Viliam Široký na zasadnutí Predsední-

vynikajúci vzťah s Benešom, sympatie k česko-slovenskému štátu, čo mu vynieslo najvyššie štátne vyznamenanie Rad bieleho leva. To vzbudzovalo veľké nádeje čs. vlády na ústupčivú politiku Vatikánu voči požiadavkám nového režimu v Česko-Slovensku.

Clementis na svojom prvom stretnutí s internunciom 13. júna 1946 predložil niekoľko závažných cirkevných otázok, ktoré by nová vláda mala vyriešiť. Medzi nimi na prvé miesto postavil vyčistenie slovenského biskupského zboru od tzv. kolaborantských a protištátnych živlov a najmä od biskupa Vojtaššáka (L. Hromják, tamtiež). Sťažoval sa internunciovi, že aj keď sa proti slovenským biskupom postupovalo ohľaduplne, neboli ochotní priznať si chyby z minulosti a intenzívne útočia na nové štátne zriadenie. Požiadavku na odvolanie štyroch slovenských biskupov – spišského J. Vojtaššáka, bansko-bystrického A. Škrábika, nitrianskeho pomocného biskupa E. Nécseya a trnavského pomocného biskupa M. Buzalku, predložil Ritterovi 3. júla 1946 aj námestník predsedu vlády Zdeněk Fierlinger. Vatikán však túto požiadavku znova odmietol.

Strach štátu pred prejavmi slovenského zmýšľania určoval politiku Prahy od roku 1918 do roku 1992. Kým „československé“ postoje slovenských katolíkov boli aj po roku 1948 vyzdvihované ako pokrokové a vlastenecké, slovenské národné zmýšľanie bolo bifagované a tvrdo perzekvované ako slovenský „buržoázny nacionalizmus“, „neofudáctvo“ či dokonca klérofašizmus. Príznačné bolo vyjadrenie ministra spravodlivosti Štefana Raisa 19. septembra 1950 na zasadnutí tzv. koordinačnej komisie na margo pripravovaného procesu proti trom katolíckym slovenským biskupom, ktorý sa uskutočnil v januári 1951: Je třeba v něm rozbiť farskou republiku. (E. Hrabovec)

Slávnosti folklóru vo Východnej majú šesťdesiatdva ročníkov Záujem o festival pod Tatrami neutícha

Text a foto: Marián KŇAŽKO

Ostatný folklórny festival vo Východnej opäť nadviazal na svoju dlhoročnú úspešnú tradíciu. Spevy a tance folklórnych súborov z celého Slovenska i zo zahraničia, najmä národov a krajín od Čierneho mora, opäť očarili návštevníkov. Dôležitý je fakt, že podujatie má na čom stavať. V roku 1953 na prvých národopisných Slávnostiach piesní a tancov vystúpili folklórne skupiny z Východnej, Važca, zo Štrby, z Liptovskej Tepličky, Liptovských Sliačov, Hladovky a zo Sihelného.

V roku 1954 vybudovali navyše Východnej nový amfiteáter a o rok neskôr sa z miestnych slávností stala okresná prehliadka.

Folklórne povedomie o folklórnom festivale pod Tatrami rástlo

naozaj z roka na rok. V roku 1955 získala prehliadka celoslovenský charakter i nové pomenovanie – Slávnosti vo Východnej. V záverečnom programe, ktorý by sme v súčasnosti mohli porovnať so sláv-

nostným galaprogramom, spoločne vystúpilo tristo účinkujúcich. Na festivale po prvý raz prezentovali práce ľudových remeselníkov a rezbárov a konal sa aj prvý sprievod obcou, ktorý odvtedy dotvára kolorit

festivalu. V roku 1957 organizátori obohatili program o súťaže o najlepšieho tanečníka a tanečný pár, o najlepšiu ľudovú hudbu či najlepšieho primáša a v programovej štruktúre sa už vtedy objavili aj typy programov ako škola ľudového tanca či večerné scény. V tom roku sa zrodila i znelka festivalu od Svetozára Stračina a začalo sa pravidelné účinkovanie profesionálnych a poloprofesionálnych telies (SLUK, Lúčnica). V dramaturgii festivalu sa ustálili typy programov ako komponované programy detských a dospelých folklórnych súborov aj regionálne programy prevažne folklórnych skupín, ktoré vznikli i vďaka spolupráci s odbornými pracovníkmi SAV a výskumu ľudovej kultúry regiónov Slovenska.

K prezentácii výsledkov súťaží v ľudovom speve, tanci a hudbe postupne pribudla súťažná prehliadka folklórnych skupín a uskutočňovali sa výstavy ľudovej umeleckej tvorby. Pravidelne tu vystupovali i súbory z Čiech a Moravy.

■ MENOSLOV POJMOV

Názov Folklórny festival Východná (FFV) sa zrodil v roku 1967. Od roku 1970 sa hlavným organizátorom festivalu stal Osvetový ústav v Bratislave a vznikla prvá dlhodobá koncepcia festivalu, ktorú podľa čiastkových koncepcií Š. Nosáľa, L. Lenga, K. Ondrejku a O. Dema sformovali S. Dúžek, I. Kovačovič a N. A. Zoberi. Táto predstava zdôrazňovala vyváženosť dramaturgie, výchovno-vzdelávacej a inštruktážnej funkcie, vytvorenie stabilných typov programov a kultúrnych podujatí. Napriek tomuto výhľadu sa však festival ďalej pripravoval vždy s ročnou koncepciou. Do jeho realizácie sa postupne pripojili i ďalšie organizácie –

ÚLUV – prípravou a uvádzaním výstavných podujatí, Národopisný a Umenovedný ústav SAV či krajské osvetové strediská. Do štruktúry programov postupne pribudli pozývacie programy vo Vysokých Tatrách i rozhlasové programy.

■ MATIČNÁ STOPA

V poslednom období novodobej histórie, najmä po roku 1989, prešiel festival niekoľkými viac či menej úspešnými etapami. V roku 2006 sa päťdesiaty druhý ročník festivalu pre nedokončenú výstavbu areálu amfiteátra nekonal. K diváckym najpriťažlivejším programom festivalu v tomto období patrilo spoločné vystúpenie skupiny Elán s umeleckým súborom Lúčnica v roku 1996 a predstavenie činohry SND – muzikál na Skle maľované v roku 2004, ktorý vo Východnej oslávil svoju tridsiatku.

Matica slovenská pri každoročnom organizovaní najväčšieho a najznámejšieho folklórneho podujatia na Slovensku – Folklórneho festivalu Východná, má tiež nezmazateľnú stopu, najmä v organizačnej práci; v rokoch 1972 – 2005 sa festival konal v amfiteátri navrhnutom architektom, prvým poprevratovým predsedom Matice slovenskej Ing. Viliamom Gruskom, folkloristom, ktorý podobu amfiteátra vytvoril na základe pôvodnej architektúry tohto regiónu, citlivo berúc do úvahy jeho zasadenie do prírodného prostredia.

Od roku 2007 sa festival uskutocňuje v novopostavenom rozsiahlejšom areáli, navrhnutom Ing. arch. Igorom Karkošiakom. Tento nový areál úspešne zvládol horúce aj daždivé dni šesťdesiateho druhého ročníka slávností vo Východnej a potvrdil neutíchajúci záujem verejnosti o ľudovú kultúru.

Svedok a aktér významnej doby z terchovskej osady Lalahovia o vzniku slovenskej štátnosti

Je čas dať slovo povolaným, nie falzifikátorom a prospechárom

Zhovárал sa Dušan D. KERNÝ – Foto: archív SNN

Je najvyšší čas, aby pamätníci vypovedali čo najviac o rokoch, keď vznikala slovenská štátnosť a ako sme k nej dospeli. Preto je mimoriadne významná kniha prof. Ivana Lалуho o tých dňoch, je to kombinácia odbornej dokumentárnej knihy a memoárov. Práve to z nej robí významný príspevok do diskusie. Zdôrazňuje sa to v odborných kruhoch, vyjadril sa tak prof. S. Krno z katedry politológie a európskych štúdií Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre, ako aj riaditeľ Ústavu politických vied Slovenskej akadémie vied M. Pekník. Kniha má skromný názov O ceste k slovenskej štátnosti v rokoch 1990 – 1992 – čriepky z poslanec-kých lavíc. Je to svedectvo o rokoch, v ktorých sa rozhodlo o všetkom – o zániku federácie a o mimoriadnom význame Deklarácie o zvrchovanosti Slovenskej republiky pre vznik slovenskej štátnosti. Obsahuje veľké množstvo zaujímavých informácií o vzniku slovenského štátu, ale aj osobnú líniu spomienok o rode prof. Ivana Láluho, ktorý má meno podľa osady Lalahovia nad Terchovou...

• **Kniha hovorí o tom, ako vlastne postupne vznikala slovenská štátnosť – aký dlhý bol ten proces?**

Hovorím o priamych skúsenostiach z dvoch rokov, ktoré som strávil ako viacerí iní kolegovia najprv vo federálnom a potom v slovenskom parlamente, dnešnej Národnej rade Slovenskej republiky. Ale pri pohľade späť vidno, že slovenské úsilie usporiadať postavenie Slovenska má, merané mojou životnou skúsenosťou, dlhú tradíciu. Po návrate z vysokoškolských štúdií v ZSSR som pôsobil na predchodkyni dnešnej Ekonomickej univerzity. Tam bola skvelá plejáda ekonómov, ako povedzme Hvezdoň Kočtúch či Viktor Pavlenda. Už v rámci vtedajšieho štátneho útvaru v šesťdesiatych rokoch dokazovali vecne, na číslach, že väčšia ekonomická samostatnosť by bola výhodná nielen pre Slovensko, ale aj pre Česko. Ale najmä faktograficky dokázali nepravdivosť oficiálnej politickej rétoriky o tom, že Slovensko dobieha úroveň českých krajov. Bolo to presne naopak. Rozdiel sa zväčšoval a Slovensko stále väčšími a väčšími zaostávalo. No a z toho sa, samozrejme, zrodilo aj riešenie – nebolo len ekonomické, ale aj politické, išlo vlastne v našich predstavách o voľnú federáciu.

• **No veď tá sa napokon uskutočnila...**

Ale to nakoniec nebolo to, na čom sa pracovalo v šesťdesiatych rokoch, po roku 1969 sa to tak nazývalo, ale bolo to zasa riadené z jedného centra – z Prahy, teda bol to presne opak toho, čoho sme sa dožadovali. Nečudo potom, že v roku 1989 sa tvorcovia koncepcii okamžite vrátili k pôvodným cieľom. Po roku 1989 sme sa teda nemuseli dobýjať do otvorených dverí, ale sme sa vrátili k pôvodnej koncepcii voľnej federácie. A vtedy prišli už niektoré politické strany, konkrétne Slovenská národná strana a niektoré spoločenské inštitúcie – konkrétne Matica slovenská, s tým, že je potrebná samostatnosť...

• **Boli však aj iné politické strany, ktoré sa k tomu vyjadrovali?**

VPN – Verejnosť proti násiliu. Tá mala najprv programové ciele pod názvom Predstava o krajine, už z toho je jasné, o čo išlo, a ustanovujúci snem KDH odsunul návrh zahraničných Slovákov, ktorí sa dožadovali samostatnosti Slovenska, na budúcnosť. Teda prvá vystúpila s požiadavkou suverénnej a nezávislej Slovenskej republiky Slovenská národná strana.

• **To však nebola všeobecne Dubčekom a jeho okolím zdieľaná koncepcia...**

Nie, Dubček a jeho okolie, spolupracovníci to nezdíleli, ale vývoj išiel rýchlo dopredu a situáciu menili pozoruhodné okolnosti, ako to už v politike a v nálade verejnosti býva. Nezabudnem na moje a naše doslova ohromenie v tzv. pomlčkovej vojne. Išlo o spor o názov štátu. Odštartoval to prezident Václav Havel, ktorý neočakávane prišiel v Prahu do federálneho parlamentu a domáhal sa bez predchádzajúcej konzultácie s poslancami vystúpenia. V ňom nečakane navrhol nové znenie názvu štátu a podobu štátnych znakov.

• **Práve vás koptovali do fede-**

Profesor Ivan LALUHA bol pri mnohých dejinných medzníkoch a ich iniciátoroch.

• **rálneho parlamentu a hneď ste sa ocitli v prvom politickom hurikáne...**

Áno, dostal som sa, povedal by som, rovno do búrlivej atmosféry. Panovala síce zhoda v tom, že z názvu štátu treba vypustiť slovo socialistická, ale bol nesúhlas s novým názvom. Ten mal znieť Československá republika. Očakávali sme, ako aj väčšina verejnosti na Slovensku, že dôjde k náprave historickej krivdy a k naplneniu Clevelandskej a Pittsburskej dohody medzi Čechmi a Slovákmi z rokov 1915 a 1918. Teda názov štátu bude ako v týchto dokumentoch so spojovníkom: Česko-Slovenská republika. Tento názov so spojovníkom nás mal nielen zviditeľniť pred zahraničím, ale mal aj dvíhať oprávnené slovenské národné sebavedomie.

• **Pomlčková vojna trvala od januára 1990 do apríla 1990, keď došlo k dohode o názve štátu. Aké stopy to zanechalo, veď ste sa po prvý raz od novembra 1989 prudko sporili s Čechmi pred očami päťnásťmiliónovej verejnosti celý štvrtrok...**

Odrazu sme začali medzi sebou cítiť nedôveru, odstup, boli sme tým sporom vykoľajení... Dnes sa mi nechce veriť, že boli nielen navrhnuté, ale aj prijaté dva rozdielne názvy, len na Slovensku sa mal používať názov Česko-Slovenská republika, kým v Čechách, ako aj v styku so svetom sa mal používať názov bez spojovníka, teda Československá republika. Je to dnes neuveriteľné, preto aj Slovenská národná rada protestovala a žiadala, aby nový názov odzrkadľoval federáciu dvoch suverénnych republík.

• **Teda vlastne zdanlivo nevybušná téma zásadne zmenila politickú atmosféru, a to rozdielne v Čechách, a úplne iná bola na Slovensku?**

Vlastne áno, to bol katalyzátor emancipačných zmien, lebo tak to chápala široká verejnosť. Treba povedať, že to bola Slovenská národná strana a Štúrova spoločnosť, ktorá zorganizovala prvú veľkú demonštráciu proti dvojakému názvu vtedy ešte spoločného štátu. Bol to výraz úplne zmenenej nálady. Táto manifestácia výrazne prispela aj k zmene môjho postoja k spoločnému štátu na prospech dôrazu na slovenskosť. A, samozrejme, nebol som sám. Bol to prvý prejav zásadnej polarizácie na slovenskej politickej scéne, ale zároveň to bol prvý signál, že spoločný štát nemusí vydržať...

• **Treba si uvedomiť, že hovoríte o apríli 1990. V čom spočívala tá polarizácia?**

Tú manifestáciu, ktorá tak zmenila nielen mň, ale i postoj mnohých, VPN a KDH v spoločnom vyhlásení (!) odsúdili ako prejav extrémneho nacionalizmu. My sme však boli veľmi rozhorčení nekorektnosťou partnerov v spoločnom štáte, a ak hovorím my, myslím tým vznik spoločnosti Korene. Patril som s bratom Milanom, maliarom, s ekonómom Hvezdoňom Kočtúchom, s básnikom Milanom Rúfusom a s mnohými ďalšími k zakladateľom spoločnosti Korene, ktorých vedúcou osobnosťou sa postupne stal a stále je Viliam Hornáček. Korene sa stali jedným z iniciátorov myšlienky zvrchovaného a potom samostatného štátu – Slovenskej republiky.

• **Naplnilo ste sa venovali práci vo „federáli“, na Korene vám už neostávala kapacita...**

... áno, dva varianty názvu spoločného štátu nevydržali ani mesiac. A bolo to práve s veľkým príspevom Alexandra Dubčeka, že sa prijal nový názov Česká a Slovenská Federatívna Republika a odstránil kontroverzný spojovník. Lenže už rástlo napätie, verejnosť už bola v pohybe, hlásila sa Matica slovenská, v Šuranoch sa konalo stretnutie predstaviteľov obcí so zmiešaným obyvateľstvom na juhu Slovenska a Maticou slovenskou...

• **... myslím si, že to si treba pripomínať najmä dnes, keď vidíme, aké postavenie Slovenská republika v Európe má, ako sa to všetko rodilo, čo dnes považujeme za samozrejme. Pripomeňme, že to bol prirodzený politický vývoj, ktorý bol a zostal v Európe unikátny, ako vy hovoríte, vždy, keď sa pomery uvoľnili, demokratizovali, slovenská národná otázka vstala ako bájny Fénix z popola...**

Ale treba si tiež uvedomiť, že džina z flaše vypustil prezident Havel, a to katapultovalo štátoprávne otázky do popredia. Venovalo sa im viac pozornosti ako samotnému transformačnému procesu, veď kvôli zmenám vyšli predsa ľudia v novembri 1989 na námestia. Ale VPN sa nedarilo, mala pred prvými voľbami v roku 1990 nižšie preferencie ako komunistická strana. VPN mala iba 9,5 percenta a bola v poradí tretia. Začal sa chaos, a preto VPN pasovala do čela osobnosti, ktoré v priekrumoch viedli – Dubček, Čič, Šuster, dokonca už Mečiar. Ale najmä sa pripravil kvalitný program Šanca

pre Slovensko, obsahujúci aj federáciu zdola, teda federál, „federálna svokra“ by mala dostať len toľko kompetencií, koľko jej republiky dajú. A tento fah priniesol VPN nárast preferencií a hlasov o dvadsať percent. A len preto boli suverénnym víťazom voľieb 1990.

• **A to potom prinieslo novú polarizáciu...**

Áno, začali sa rozhovory o úprave vzťahov medzi Čechmi a Slovákmi, jedna koncepcia bola za dohodu, teda kompromis a nepatrné zmeny s Prahou, druhá za posilnenie kompetencií a v tomto období sa dostáva do popredia osobnosť Vladimíra Mečiara. Bol to taký šovinistický prejav – že ak nechcete to, čo my chceme, tak si choďte. A v inej forme to zopakoval Václav Klaus, keď po dlhých rokovaniach, po dlhých mesiacoch povedal nie konfederácii a uprednostnil radšej dva samostatné štáty. Kým slovenská strana chcela po voľbách v roku 1992 jeden a pol roka prechodného obdobia, bol to Klaus, ktorý povedal nie, bude to do konca roka 1992.

• **Dokedy trval tento zápas?**

Trvalo to do leta roku 1992. Vtedy už v českých médiách prevládil názor – „ať si Slováci jdou!“. Bol to taký šovinistický prejav – že ak nechcete to, čo my chceme, tak si choďte. A v inej forme to zopakoval Václav Klaus, keď po dlhých rokovaniach, po dlhých mesiacoch povedal nie konfederácii a uprednostnil radšej dva samostatné štáty. Kým slovenská strana chcela po voľbách v roku 1992 jeden a pol roka prechodného obdobia, bol to Klaus, ktorý povedal nie, bude to do konca roka 1992.

• **V čom boli zásadné rozdiely, prv než nastala táto chvíľa?**

Klaus staval na razantné ekonomické reformy, kým na Slovensku sa chcelo prihliadať k sociálnym aspektom so slovenskými podmienkami. A tu sa národná otázka začala miešať so sociálnou. A sociálna otázka sa stala prvoradou, slovenská verejnosť hľadala vedenie, ktoré to bude rešpektovať. Vtedy sa to zmenilo na otázku mocenskú, lebo Praha začala hľadať náhradu za Vladimíra Mečiara a začalo sa trieštenie, pretože pre značnú časť VPN bolo jej vedenie málo národné a málo sociálne, a tak vzniklo HZDS. Zároveň sa v Prahe o. i. začala kampaň proti Alexandrovi Dubčekovi a v Klube Obroda, kde boli bývalí šesťdesiatosmičkári, sme boli obvinení z prípravy akéhosi prevratu, potom sa skončili neúspešne aj rozhovory koalície VPN a KDH s českou stranou, pretože návrh zmluvy, ktorú dohodli v Milovách SNR, neschválila.

• **V čom vlastne po celý ten čas bola slovenská scéna odlišná?**

VPN sa premenilo na pravícovú stranu, plne podporovalo radikálnu

Klausovu reformu a žiadalo len drobnú úpravu federácie a HZDS bolo za zvrchovanosť, medzinárodnú subjektivitu Slovenska a sociálnu ekonomickú reformu. Nikdy som neprešiel s priateľmi a nepoznal Slovensko tak ako v tých časoch. A bolo zrejme, že sme si tým získavali ľudí v celej predvolebnej kampani v roku 1992.

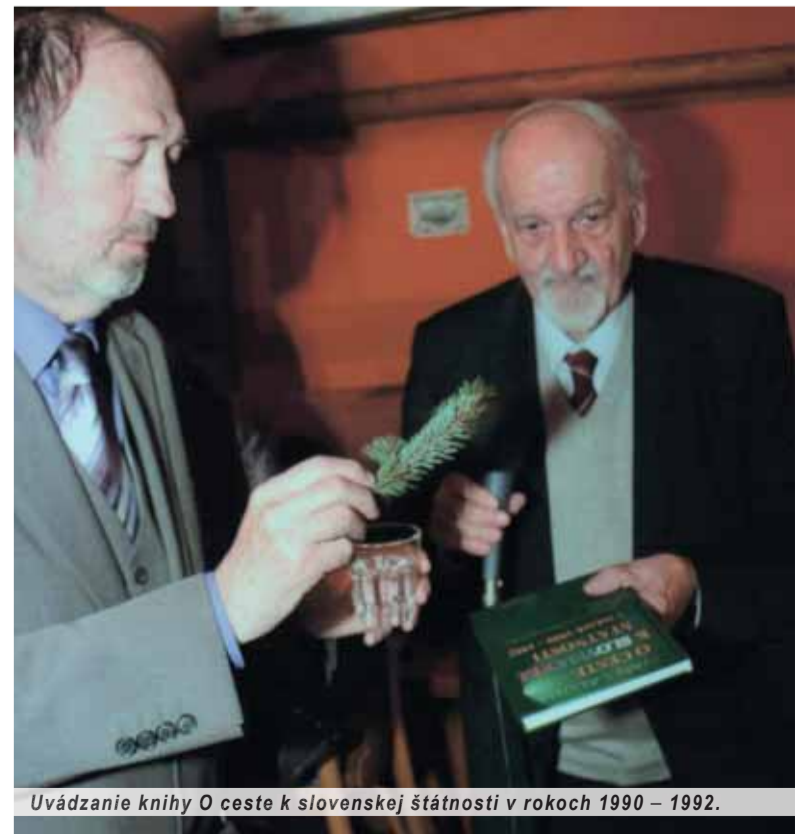
• **Boli ste predsedom zahraničného výboru slovenského parlamentu v kľúčových chvíľach. Ako si na ne spomínate?**

Vynaložili sme veľa úsilia, aby boli slovenské snahy správne chápané a argument zahraničia, že my sa rozdeľujeme, kým Európa sa integruje, sme uvádzali na správnu mieru. Treba tu ešte zdôrazniť, že vznik samostatného Slovenska nie je len dielom dvoch ľudí – V. Klauza a V. Mečiara, aj keď práve oni viedli delegácie, ktoré v júni 1992 dohodli zánik spoločného federálneho štátu. Je to najmä výsledok síce oneskoreného, ale historicky zdôvodneného slovenského emancipačného procesu. To je dôležité si uvedomiť. Bolo nereálne, ako to tvrdil Ján Čarnogurský, že v inom útvare by sme dosiahli svoju európsku hviezdičku. Bol by nezmysel, aby by sme vstúpili do Európskej únie ako jeden spoločný štát, veď potom nikdy by z neho nevznikla slovenská štátnosť. Treba si uvedomiť a vyzdvihnúť význam Deklarácie o zvrchovanosti Slovenskej republiky zo 17. júla 1992. Deklarácia o zvrchovanosti bola jasnou správou o blížiacom sa vzniku slovenskej štátnosti! Musím tiež prízvukovať, že to pre nás bola slávnosť dejinnej chvíle. Nečudo, že celkom spontánne vznikla tradícia vatier zvrchovanosti.

Význam Deklarácie dokazuje fakt, že hneď vzápätí sa vzdal funkcie prezidenta federálneho štátu Václav Havel. Napokon sa 1. septembra 1992 prijala Ústava Slovenskej republiky.

Osobne uchovávam z mnohých spomienok jednu – hlasovanie o Deklarácii o zvrchovanosti bolo mimoriadne, hlasovalo sa povstaním a poslankyňa či poslanec vyhlásili, či hlasujú za alebo nie. Po akte mi jeden poslanec KDH so slzami v očiach povedal: „Som šťastný, že naše Slovensko bude zvrchované, aj keď som musel hlasovať proti.“

Deklarácia o zvrchovanosti hovorí veľa o politickej odvahe a prezieravosti jej iniciátorov a signatárov a patrí im za to naša úcta, najmä ak si to pripomíname v tomto polroku, keď Slovenská republika predsedá Rade Európskej únie.

Uvádzanie knihy O ceste k slovenskej štátnosti v rokoch 1990 – 1992.

V Terchovej boli Cyrilometodské dni už po dvadsiaty siedmy raz Vďaka vierozvestcom z rodiska Jánošíka

Text a foto: Igor VÁLEK

Sviatok sv. Cyrila a Metoda sa na viacerých miestach Slovenska niesol v znamení pripomenutia si ich prínosu pre kresťanskú vieru, národnú silu i vznikajúcu kultúru. Najtradičnejšie podujatie na uctenie si diela a pamiatky svätých solúnskych bratov sa konalo v Terchovej – 2. až 5. júla sa tu po dvadsiaty siedmy raz uskutočnili Cyrilometodské dni. Presvedčenie vo mne dozrelo počas potlesku po posledných tónoch záverečného galakonzertu. Uvedomil som si, že preplnený Kostol sv. Cyrila a Metoda – najväčší s týmto patrocíniom na Slovensku – netlieskal len umelcom. Diváci ďakovali nositeľom odkazu z hlbiny čias a aj stovkám ľudí, ktorí sa v Terchovej starajú počas Cyrilometodských dní o bohato prestretý „stôl“. Vždy preplnený kresťanskou vierou, národným duchom a svojbytnou kultúrou.

Terchovský kostol sv. Kyrila a Metoda bol už miestom mnohých duchovných slávností.

Skôr ako sa však pozrieme na dianie v Jánošíkovom rodisku, podľa me za patrónmi Slovenska (a od roku 1980 i spolupatrónmi Európy) a dejmi, ktorých boli iniciátormi aj vykonávateľmi...

■ SOLÚNSKI BRATIA

Narodili sa v meste Solún (Thessaloniké) v severnom Grécku, Metod okolo roku 815 a Konštantín v roku 827. Metod študoval právo a stal sa správcom byzantskej župy, ktorej obyvateľstvo bolo sčasti slovanské. Konštantín zastával vysoké funkcie, k čomu ho predurčovali schopnosti a vedomosti. Najmä vzdelanie, opierajúce sa o prenikavý um, viedlo súčasníkov k tomu, že ho už v mladosti označovali za „filozofa“. V roku 855 bratia odišli do kláštora v Malej Ázii. Cisár Michal III. ich však čoskoro poveril zvláštnymi úlohami, na vrcholku ktorých prišla pre Slovákov najdôležitejšia. Konštantín (neskôr prijal mníšske meno Cyril) a Metod prišli v roku 863 na žiadosť kráľa Rastislava na Veľkú Moravu, aby šíрили kresťanstvo a kultúru. Ešte predtým Konštantín zostavil písmo –

hlaholiku! Do nového jazyka preložili celú liturgiu a časť Biblie. Bol to revolučný a prezieravý krok, veď pri bohoslužbách sa dovtedy používala len gréčtina, hebrejčina a latinčina. Takto pre náš národ otvorili nielen obzory, ale postavili ho na roveň iným. V roku 868 pápež požiadavke vierozvestcov vyhovel a povolil slúžiť liturgiu v reči zrozumiteľnej ľudu. Písmo a jazyk sa stali aj základom vzdelanosti a kultúry našich predkov. Čas letel ďalej. Konštantín počas cesty do Ríma vstúpil do kláštora a na nedlhý čas do svojej smrti prijal rehoľné meno Cyril. Zomrel 14. februára 869. Pápež vymenoval Metoda za arcibiskupa na území Veľkej Moravy. Cestou z Ríma ho však bavorskí biskupi zajali a väznili. Metod zomrel 6. apríla 885 a pochovali ho v hlavnom veľkomoravskom chráme. Zatiaľ sa vedú odborné polemiky, kde presne sa miesto jeho posledného odpočinku nachádza...

Musíme podčiarknuť, že sv. Cyril a sv. Metod patria k najvýznamnejším osobnostiam našich dejín. Dar ducha, písma a vzdelanosti, ktorý nám nezištne priniesli, vydláždili cestu k tomu, že sme sa v druhej polovici 9.

storočia pripojili ku kultúrnym národom Európy. Na začiatku toho bolo – cyrilometodské slovo...

■ DUCHOVNÝ ODKAZ

Procesia veriacich a slávnostná cyrilometodská svätá omša na vrchu Oravcové boli práve 5. júla ťažiskom programu tohtoročných CMD. Pri príležitosti 1153. výročia príchodu vierozvestcov na naše územie ju celebraval žilinský diecézny biskup Tomáš Galis, ktorý pripomenul aj to, že „... sviatok má kresťanský, kultúrny aj politicko-spoločenský význam. Aj napriek niekoľkostoročnému útlaku, keďže vždy sme boli poddanským národom, sme si zachovali svoju reč a písmo“.

Cyrilometodské dni sa tento rok niesli v duchu jubilea – uplynulo totiž desať rokov od chvíľ, keď terchovský rodák, akademický sochár Milan Opalka dokončil na vrchu Oravcové nad obcou symbolický monument na počesť sv. Cyrila a Metoda ako zavŕšenie tunajšej pútnickej krížovej cesty, ktorý posvätil Ján Chryzostom kardinál Korec.

K histórii a duchovnému významu doterajších ročníkov CMD i toho aktuálneho riaditeľ miestneho kultúrneho strediska Rudolf Patrňák, muž, ktorý presvedčene stojí pri týchto dňoch od ich zrodu, povedal: „Okrem obohatenia duchovného a kultúrneho života v obci aj širokého okolia si chceme na príklade sv. Cyrila a Metoda pripomínať význam vzácných ľudí a ich skutkov. To, že dokázali obetovať seba aj svoje životy pre spoločné dobro. Zvlášť v dobe, keď ťača, spolupatričnosť, pochopenie a práca pre spoločné dobro nie sú na prvom mieste.“

■ BOHATÝ PROGRAM

Terchová bola v roku 1990 prvým miestom, kde sa konalo podujatie reflektujúce odkaz bratov. Obdivuhodné je, že si terchovský Cyrilometodské dni udržali pravidelnosť aj bohatú programovú skladbu a organizátori aj teraz pripravili dôstojný a atraktívny program. V ňom popri najsilnejšom duchovnom pilieri, ktorý tvorili sväté omše, procesie a liturgie, opreli

Púť na vrch Oravcové k monumentu terchovského rodáka, sochára Milana Opálku.

Slávnostnú svätú omšu na vrchu Oravcové celebraval biskup Tomáš GALIS.

stavbu podujatia o koncerty duchovnej hudby aj hudby v štýle etno, výstavu tematicky zameraných výtvarných diel Umeleckej besedy slovenskej v Terchovskej galérii umenia, ktoré tu boli inštalované od apríla tohto roku, a tiež vyšiel katalóg z diel vytvorených umelcami v Terchovej počas piatich medzinárodných sochárskych sympózií a maliarskych plenérov spoluorganizovaných tiež s Umeleckou besedou slovenskou. Kruh sa uzatvára. Vieme už, že podujatie vyvrcholilo galakonzertom. Postarali sa oň Katedrálny zbor z macedónskej Strumice (potvrdzujúci slovanskú spoluprácu), Štátny komorný orchester zo Žiliny, Pezinský chrámový zbor a operní sólisti, ktorí uviedli slávne Mozartovo Requiem.

Pri príležitosti 1100. výročia smrti žiaka vierozvestcov sv. Klimenta Ochridského, 260. výročia narodenia Mozarta a pred-

sedníctva SR v Rade Európy. Cieľ, ktorý sledujú v Terchovej – zachovať dedičstvo otcov, vieru, reč, jazyk a kultúru, ktoré sú aktuálnym odkazom sviatku sv. Cyrila a Metoda pre dnešné Slovensko a vlastne aj slovenský svet – opäť vrchovato naplnili. Na záver (nielen tohto ročníka) ešte dôležité konštatovanie. Kto prichádza do Terchovej počas spomínaných dní pravidelne, neprehľadne skutočnosť – zjavnú a príjemnú –, že dobrá myšlienka pretavená na činy a s ňou i celé sprítomňovanie odkazu silnejú. Navyše zmysluplný pohyb napred má pozitívny vplyv na všetkých, ktorí sa na ňom tvorivo (aktívne aj zdanlivo pasívne) zúčastňujú. Ostáva dodať, že aj na budúci rok v tejto rázovitej i progresívnej obci môžeme byť svedkami i účastníkmi napredovania tejto duchovnej tradície..

BESEDNICA

Tí, čo si radi pozrú historické filmy a seriály, možno si ešte pamätajú na americký seriál Biblia pokračuje. Mali sme možnosť pozrieť si ho okolo minulých Vianoc. Je to veľký epický príbeh z búrlivého obdobia prenasledovania kresťanov, ktorý zrežiroval Cianan Donnelly. Napínavý dej nás zaviedol do teritória, ktoré Židia vyhlásili za svoju Bohom zaslúbenú zem, spoznávali sme ju v čase ich úteku z otroctva v Egypte, počas rímskeho útlaku, židovskej revolúcie, ale i na pozadí politických intríg a zrodu kresťanstva. Seriál sa nekončil ukrížovaním Ježiša Krista, ale pokračoval príbehmi apoštolov, Piláta, Kajfáša i židovských zelótov. Len okrajovo sa v ňom mihla aj postavička istého Simona Magusa, ktorý je spomínaný aj v Skutkoch apoštolov a v starých pápežských encyklikách. Bol to vraj vychýrený čarodějník – prorok, ktorý chodil po

Samárii a udíval verejnosť svojím kumštom. Nikdy však nedosiahol vo svojom pôsobení také úspechy ako povedzme apoštol Peter. Aj preto sa dal pokrstiť, aby v jeho blízkosti zistil, odkiaľ pramenia jeho nadprirodzené schopnosti. Dokonca chcel

a šťastnými, ochránia nás pred každou mizériou. V skutočnosti však ovládajú iba niekoľko trikov, ako balamutiť ľuďom hlavy. Len Boh vie, kde sa to naučili...

Sme iba malá krajina, no dostali sme príležitosť ukázať svetu, že

tovať našu krajinu ako nestabilný štát, ktorý nedokáže riadne fungovať bez takých géniov, akými sú oni. Keď neuspeli vo voľbách, vytiahli do ulíc s tzv. treťou fázou revolúcie, ktorej sa stali tribúnmi. Výtrznosti v parlamente, nepokoje na uliciach

o vlastenectve! Ilúziami a trikmi prekonávajú aj starého Simona Magusa. Dostali sme príležitosť, aby sme svetu dokázali, že si vieme usporiadať svoj život bez nepokojov a hurhaja tak, ako to bolo pri rozdeľovaní Česko-Slovenska. Sluší nám a kultúrnym spôsobom. Aj by sa nám to darilo, ak by sa zubami-nechtami nedrali u nás k moci „politickí iluzionisti“, ktorí by sa tiež radi vozili v štátnych limuzínach. Keď pozorujem, čo stvára v parlamente ten trnavský zbohatlík, ktorý sa nehanebne vystatuje, že má toľko peňazí, čo mu vystačia na záhalčivý život do smrti, alebo ten oplodňovač mafiánskych frajeriek a slovenských účastníčok súťaží kráľovien krásy, mám pocit, že to o nich napísal Dostojevský: „Ak by ste postavili najkrajší zámok vo svete a zasadli by v ňom tí najmúdrejší a najušľachtilejší ľudia, vždy sa nájde nejaké individuum, ktoré by všetkých a všetko najradšej poslalo do pekla. Len preto, že z vôle ľudu mu nebolo dopriať tiež sa v ňom usalašiť.“

Recepty tribúnov na okamžité zázraky

Rudolf SLEZÁK

vraj odkúpiť od apoštolov aj ich trik na zázraky...

Spomínam to iba preto, že aj dnes na našej politickej scéne stretávame všelijakých mágov a eskamotérov, ktorí nás tiež presvedčujú o svojich nadprirodzených schopnostiach, jasnovidečtve, ba až prorocťve. Stačí, ak im pomôžeme povaliť súčasnú koalíciu a oni nás urobia bohatými

máme dostatok mužov a žien, ktorí dokážu zvládnuť aj takú náročnú úlohu, aká je viesť celú Európu. Nebyť týchto všelijakých politických pandoriných služobníkov a ježibábelov aj by sa nám to azda darilo. Matovičovcom, lipšicovcom a sulikovcom však nejde o to, aby sme spoločne ukázali Európe svoju bohatú minulosť a životaschopnú prítomnosť, oni sa rozhodli prezen-

pod oknami ústavných činiteľov, transparenty, rapkáče, bubny sú už predzvesťou toho, že z ich vôle môžu prísť na rad aj kamene a staré pneumatiky. Čo na tom, že v tejto chvíli na nás hľadí celá Európa? Budú robiť hurhaj dovtedy, dokiaľ nezvedú na scestie verejnú mienku nielen u nás. A určite si nájdu vo svete mecenášov, keď dokážu aj evidentné zločiny vyzdobit' „kudrlinkami“

Sedemdesiatpäť rokov od tragickej bitky pri ukrajinskom Lipovci

Rýchla brigáda v bojoch na Ukrajine

Text a foto: Martin LACKO

Pred dvoma rokmi sme si pripomenuli okružle sté výročie začiatku prvej svetovej vojny. Tento rok zas sedemdesiatpäť rokov od vypuknutia nemecko-sovietskej vojny. Vojnový konflikt 22. júna 1941 nabral kontinentálne rozmery. Niektorí historici preto za začiatok druhej svetovej vojny označujú práve jún 1941. Z konfliktu sa nakoniec vyklúla najkrvavejšia vojna ľudských dejín. Tragické udalosti čiastočne zasiahli aj do života Slovenska a Slovákov. Ani nie dvadsaťpäť rokov po ukončení Veľkej vojny, ako sa vtedy prvá svetová vojna označovala, museli príslušníci povojnovej generácie (najmä ročníky 1919 – 1920) pochodovať rovnakým smerom ako ich otcovia v prvej vojne. Na východ.

Do vojnovnej pamäti sa vryla najmä tragická bitka pri ukrajinskom Lipovci. Presne mesiac po vypuknutí vojny – 22. júla 1941.

■ SLOVENSKÁ ARMÁDA

Po štrnástom marci 1939 sa v mimoriadne nepriaznivých podmienkach konštituovali aj ozbrojené zložky Slovenského štátu – armáda, žandárstvo, polícia, finančná stráž. Až do zániku ČSR boli doménu Čechov, prostredkom českej dominancie na Slovensku a Podkarpatskej Rusi.

Bojovým krstom pre armádu bol konflikt s Maďarskom, ktorého vojská 23. marca vpadli na východné Slovensko. V septembri 1939 sa zas Slovenská armáda ako spojenec Nemecka zúčastnila na vojenskom ťažení proti Poľsku. Cieľom bolo získať slovenské obce, ktoré si Poľsko pričlenilo po Mnichovskom diktáte či v roku 1920. V intenciách spojeneckej politiky sa Slovenský štát musel zúčastniť aj na vojne proti ZSSR, ktorá sa začala 22. júna 1941. Dva dni po tomto dátume sa sformovala prvá poľná formácia – motorizovaná Rýchla skupina v počte dvetisíc mužov, ktorá už 26. júna prekročila hranice ZSSR a v rámci nemeckej 17. armády postupovala v smere Medzilaborce – Sanok – Lvov. Okrem Rýchlej brigády sa od konca júna 1941 na územie východnej Haliče presúvala aj Armádna skupina v celkovom počte asi päťdesiat tisíc mužov, najmä záložníkov.

■ ŠOKUJÚCE POMERY

Vypuknutie vojny bolo pre väčšinu Slovákov šokom, keďže išlo o dovtedajších spojencov. Mnohí ZSSR chápali ako pokračovanie starého cárskeho Ruska, ku ktorému cítili generácie Slovákov náklonnosť. Vládna moc v Bratislave sa preto – nie neodôvodnene – obávala protestov a odporu voči tejto vojne. Aj preto minister národnej obrany gen. F. Čatloš (bývalý legionár) v armádnom rozkaze z 1. júla 1941 adresoval vojakom aj tieto slová: „Nejde tu o boj proti ruskému národu – ani proti Slovanstvu. Takýmito heslami operujú len zločinní nepriatelia národa a štátu.“

Viacere protivojnové prejavy sa skutočne aj vyskytli. Lenže po vstupe na územie ZSSR sa rýchlo strácali. Dôvodom bol fakt, že slovenskí vojaci sa stretali s pozitívnym, miestami až nadšeným prijatím zo strany civilného obyvateľstva, trýzneného stalinským režimom. V mnohých mestečkách ich vítali slávohrány a konali sa rôzne uvítacie ceremónie. Slovenských vojakov, vychovávaných v kresťanskom duchu, šokovali následky protinabozenskej politiky stalinského režimu, najmä zneuctené kostoly, kláštory a iné sakrálné miesta.

Vrcholom zločinov bolševického režimu bolo však masové vyvražďovanie politických väzňov. Tých namiesto transportu na Sibír začali oddiely NKVD po 22. júni fyzicky likvidovať. Pozostatky týchto hrôz nachádzali v preplnených väzniciach aj slovenskí vojaci, čo ich v protibolševickom postoji len upevnilo. Za všetky svedectvá tu uvedieme aspoň slová delostrelca Alexandra Šama (1915) z Vranova nad Topľou. Na margo rady svojho otca, aby pri prvej príležitosti dezertoval, napísal o svojom hroznom zážitku z mestečka Sambor: „... Stáli sme pred prišerným obrazom, aký nemá obdobu vo svete slobody. Bolo

Príslušníci slovenskej Rýchlej brigády v bojovom nasadení.

tam nadžgáných hádam aj niekoľko sto mŕtvych občanov, stojacich tesne pri sebe. Videli sme stopy zúfalstva umierajúcich, ako sa navzájom hrýzli. Mŕtvoly zápach si nemôže predstaviť ten, čo tam nebol. Nemožno si ani predstaviť city našich vojakov a ľudí, ktorí sa zbehli k tomuto unikátnemu popravisku. Už vtedy nás opustila chuť na prebehnutie k boľševikom – počúvnuť radu svojho drahého otca.“

■ RÝCHLA BRIGÁDA

Prvú slovenskú frontovú jednotku – Rýchlu skupinu – 8. júla 1941 doplnili a reorganizovali na Rýchlu brigádu. Jej veliteľom bol plukovník Rudolf Pilfousek. Patril medzi tzv. sudeťákov, národnostnú kategóriu, pri ktorej bolo ťažko usúdiť, či ide o ponemčeného Čecha alebo čechizovaného Nemca. V armáde nebol nikdy populárny, k čomu akiste prispela jeho pronemecká horlivosť. Prispel k tomu aj fakt, že s podriadenými komunikoval iba česky.

Sovietska moc zachovala pamätník slovenským vojakom postavený ešte v roku 1941.

Náčelníkom štábu bol major Ján Nosko, neskorší vysoký povstalecký dôstojník.

Rýchla brigáda bola najlepšie vyzbrojenou jednotkou Slovenskej armády v roku 1941. Mala okolo štyritisícdeväťsto príslušníkov. Výzbroj tvorilo 39 kanónov protiútočnej vozby (KPÚV), 40 diel, 5 obrnených automobilov a 43 tankov. Pokiaľ ide o mužstvo, tvorili ju väčšinou mladí vojaci na prezenčnej službe ročníkov

1918 – 1920. Aj väčšina dôstojníkov bola veľmi mladá. Nevýhodou preto bola jej bojová neskúsenosť.

Rýchla brigáda ako jediná v celej nemeckej 17. armáde mala tanky. Od jej styčného dôstojníka, gen. Ludwiga von Küblera dostala úlohu prenasledovať ustupujúce sovietske jednotky po osi Michajlovka – Sčaslivá – Lipovec – Illince – Granov. Osudovým sa stal práve Lipovec. Bolo to poľnohospodárske mestečko s asi päťnástisíc obyvateľmi. Na sovietske pomery väčšia dedina. Ležala po oboch stranách horného toku rieky Sob, obklopená rozsiahlymi poľami a malými lesíkmi.

■ AKO NA DLANI...

Po dobytí oblastného centra Vinnice 19. júla 1941 sa predpokladal ďalší ľahký postup. Plukovník Pilfousek poslal brigádu do boja bez akéhokolvek prieskumu, len na základe optimistických (a neoverených) informácií od Nemcov. Proti sloven-

Cintorín padlých slovenských vojakov.

protivníkovi. Vo výhodnejšej pozícii však boli soviety. Poznali terén, mali vybudovanú obranu a (ľahkovážne postupujúce) slovenské jednotky ako na dlani. Tie navyše ostali odkázané na seba. Nemecké susedné divízie, ktoré im mali pomáhať, uviazli v bojoch. Bojovú techniku Slovákov najprv likvidovali dobre zastrílení sovietski delostrelci i mínometčiaci. Pre pešiakov boli veľmi nebezpečné najmä tzv. líščie okopy. Boli to strelecké posty v tvare písmena „U“, ktoré sa navzájom podporovali krížovou paľbou, všetky výborne maskované. Sovietsi však neraz siahali aj po zákerných metódach boja – predstierali, že sa vzdávajú, no keď sa slovenskí vojaci priblížili, pozabíjali ich. Nezriedkavé bolo aj praktizovanie iných, vojenskými konvenciami zakázaných spôsobov boja, ako napríklad používanie slovenských uniforiem, striel dum-dum a podobne.

■ KRST OHŇOM

Počas bitky padlo sedemdesiat príslušníkov Rýchlej brigády, ďalších asi šesť zomrelo na následky zranení neskôr, stošesťdesiat sedem vojakov utrpelo zranenia. Do zajatia padlo asi päťdesiat vojakov, no väčšine sa z neho podarilo uniknúť. V zajatí soviетov zostalo asi dvadsať vojakov a jeden dôstojník – poručík Anton Hirner – brat neskoršieho tajomníka Matice slovenskej Alexandra. Ten útrapy lágrov prežil. Sovietsi ho vyškolili na svojho agenta a v lete 1944 vysadili na Slovensko. Ostatní vojaci v sovietskych zajateckých táboroch podľa všetkého pomreli...

V socialistickej literatúre sa lipovecká bitka spomínala ako „katastrofálna porážka“ Slovenskej armády. Napriek značným stratám, ktoré sú nepopierateľné, sa však samotný boj skončil nerozhodne. Aj po takmer dvadsiatich štyroch hodinách prudkých bojov sa bojová línia nepohla. Straty na životoch na sovietskej strane boli niekoľkonásobne vyššie než na slovenskej. Slovenskí vojaci zajali vyše stopäťdesiat sovietskych

Lipovecký memoriál je najväčší.

vojakov a aspoň jedného dôstojníka. Ak mala bitka nejakého víťaza, boli to Nemci, ktorým slovenská brigáda ušetrila značné straty. Pre Rýchlu brigádu to bol krst ohňom, prvá a posledná bitka súčasne. Pre Slovenskú armádu najkrvavejšia bitka v jej trojročnom nasadení v ZSSR vôbec. Jej bezprostredným dôsledkom bola aj reorganizácia celej poľnej armády. Asi tridsaťpäťtisíc záložníkov z Armádnej skupiny poslali potom na

Slovensko. Väčšina týchto jednotiek bola totiž hipomobilná, prepravovaná koňmi, a teda v podmienkach Blitzkriegu nevyužiteľná. Už 25. júla 1941 sa začali formovať Rýchla divízia (určená na frontové boje) a Zaisťovacia divízia. Najpodstatnejšie však bolo, že velenie Slovenskej armády sa z boja pri Lipovci poučilo. Do podobných ľahkovážnych akcií už neskôr svoje jednotky nenasadzovalo, čo uchránilo množstvo životov.

■ MEMORIÁL V LIPOVCI

Padlých slovenských vojakov najprv pochovali na provizórnom cintoríne pri Lipovci. Ešte v roku 1941 tu príslušníci Pracovného zboru postavili šesťmetrový betónový obelisk v tvare ihlana. Brezové kríže na hrobch nahradili železnými.

S pribúdajúcimi obeťami na teritóriu ZSSR vznikla idea vytvárať tzv. centrálny cintorín, kam mali byť prenášané ostatky vojakov z iných úsekov frontu. Vznikli trebárs v Záľuži (Poľsko), Kozinkách (Bielorusko), Lvove, Lipovci, Mariupole, Ovruchi (Ukrajina) a tiež na Kaukaze. Najväčším bol práve lipovecký. Podľa písomných údajov tu bolo do apríla 1942 pochovaných 133 tiel, celkom údajne až 368 tiel. Pôvodné drevené tabuľky s menami pochovaných sa však nezachovali.

Obnovená sovietska moc po roku 1944 všetky slovenské cintoríny i pomníky zničila. Jedinou výnimkou bol Lipovec. Aj keď väčšinu hrobov odstránili, monument prežil. Stalo sa tak zásluhou miestneho obyvateľstva, ktoré sa tu dvakrát postavilo proti moci. Posledný, tretí pokus o zbúranie pomník začal po páde komunizmu a vzniku samostatného ukrajinského štátu. Našťastie, ani jeden z pokusov nebol úspešný. Dôvodom úcty boli totiž pozitívne skúsenosti s pôsobením slovenských vojakov. Tie ostali v pamäti miestneho obyvateľstva fakticky podnes.

Pochopiteľne, bez akejkoľvek pamiatkovej starostlivosti sa po polstoročí aj do tohto pomníka zahryzol zub času. Prvú záchrannú ruku na jeho obnovu podala nie štátna moc, ale nadšenci. Zásluhu na jeho uchovaní má aj miestny obyvateľ Volodymyr Michajlovič Dyškant, ktorý krátko po páde totality za vlastné prostriedky pomník renovoval.

■ NOVÁ LAHOSTAJNOSŤ

Do pozornosti slovenskej politiky sa dostal po obnovení štátnej samostatnosti v rokoch 1994 – 1998, keď bol ministrom národnej obrany nominant SNS Ján Sitek. Dvadsiateho júla 1996 pri päťdesiatom piatom výročí bitky Lipovec navštívila oficiálna delegácia SR na čele s generálom Jánom Repaským. Výsledkom návštevy bola aj nová tabuľka s textom o padlých slovenských vojakoch umiestnená na „bezmenný“ pomník.

Po roku 1998 sa oficiálny záujem Slovenskej republiky o všetko, čo bolo spojené s prvou SR 1939 – 1945, začal vytrácať. Ba postupne prestal až do odsudzovania a nenávisťi. Stratil sa aj záujem o slovenský pomník. Tabuľka z roku 1996 bola – údajne na žiadosť slovenskej ambasády v Kyjeve – v roku 2010 demontovaná. Do jedinečného slovenského monumentu na Ukrajine dnešná SR nie je ochotná investovať ani euro. Tento fakt ostro kontrastuje s výdavkami na iné pamätové miesta. Podľa medializovaných informácií len do „múzea holokaustu“ v Seredi výška investícií dosiahne 3,5 milióna eura.

Lahostajnosť štátu nahradila občianska aktivita. Hŕstka aktivistov z občianskeho združenia Múzeum ozbrojených zločínov 1939 – 1945 pri sedemdesiatom piatom výročí bitky v spolupráci s ukrajinskými partnermi zabezpečila novú rekonštrukciu pomníka. Jeho odhalenie sa plánuje na sedemdesiate piate výročie bitky 22. júla 2016. Na spomienkovej akcii sa zúčastní aj redaktor matičného týždenníka.

Urputné boje na severovýchode Slovenska v Hostoviciach

Termopyly sú aj v Karpatoch

Marián ŠIMKULIČ – Foto: archív autora

Koncom mája si v Hostoviciach, v obci na severovýchode Slovenska, pripomenuli stodruhé výročie prvej svetovej vojny rekonštrukciou bojov. Organizátormi akcie boli Klub vojenskej histórie Beskydy a obec Hostovice. Samotnej rekonštrukcii v horskom teréne, asi dva kilometre za obcou, predchádzali vystúpenia vojenskej dychovej hudby, mužskej speváckej skupiny Hačure s témou vojenských a regrútskych piesní, estrádného divadla Femina, uskutočnili sa prednášky historikov, prezentácia dobovej výzbroje, i súťaž vo varení vojenských jedál. Vďaka priazni počasie do areálu prišlo skoro štyritisíc návštevníkov. Okrem spomínaného programu sa v priebehu týždňa konali aj ďalšie sprievodné akcie.

„A národ oboril sa na národ bol názov výstavného projekt Nadácie Krajčáros z maďarského Székesfehérváru, ktorý sa zrodil k stému výročiu prvej svetovej vojny so zámerom prostredníctvom portrétov, krajinomalby a žánrových obrazov priblížiť udalosti súvisiace s vojnou a na obrazoch predstaviť vojenských veliteľov, osobnosti, známych i neznámych vojakov, ktorí padli na bojiskách alebo prežili vojnu. V úvode záväzok namaľovať obraz bez nároku na odmenu prijalo dvadsať výtvarníkov, ktorí darovali nadácii šesťdesiat obrazov,“ uviedol predseda nadácie István Németh. V súčasnosti kolekciu tvorí vyše sto diel od tridsiatich dvoch autorov nielen z Maďarska, ale aj zo Slovenska, z Poľska a Rumunska. Po úvodnej výstave v sídle nadácie nasledovali výstavy v Budapešti a ďalších maďarských mestách, v poľskom Sanoku, v rumunskej Oradei, v Bratislave a v Humennom. V súčasnosti je kolekcia obrazov inštalovaná v Galérii Andrej Smolák v Snine, potom po Podvihorlatskej paleti, ktorá je jej spoluorganizátorom, preberie ju klub Plastika v Przemysli.

Zámerom je, aby výstava prezentovala nielen umeleckú hodnotu diel, ale niesla v sebe aj výchovné poslanstvo pre súčasnú generáciu. A čo bude s obrazmi po uplynutí jubilea prvej svetovej vojny? Časť kolekcie vydražia a získané prostriedky použijú na rekonštrukciu a údržbu vojnových cintorínov. Z vybranej kolekcie obrazov vytvorí tiež stálu expozíciu.

■ KRYPTA V OSADNOM

Po vernisáži v Snine sa slovenskí, maďarskí a poľskí výtvarníci presunuli do Hostovic, kde sa na miestnom vojnovom cintoríne uskutočnil pietny akt kladenia vencov. S vojakmi v dobových uniformách a s vojenskou hudbou za účasti vojenského vikára, miestnych kňazov a početnej účasti obyvateľov z obce a okolia. Po skončení slávnostného aktu výtvarníci prijali pozvanie pravoslávneho protijereja Petra Soroku na návštevu krypty v neďalekom Osadnom. Pri tejto príležitosti sa tiež dozvedeli o histórii a súčasnom využívaní unikátneho pamätníka obetiam prvej svetovej vojny. Ako povedal duchovný chrám Nanebovstúpenia Isusa Christa, ktorého súčasťou je spomínaná krypta, je tu pochovaných 1 025 vojakov. Popri ruských vojakoch sú v krypte aj vojaci rakúsko-uhorskej armády. Identita väčšiny vojakov je neznáma. Podľa mena vieme identifikovať len šesťdesiatštyri rakúsko-uhorských vojakov – Rakúšanov, Maďarov, Česi a Slovinci, dve obete sú z Bosny. Aj keď kryptu sprístupnili ešte v tridsiatych rokoch minulého storočia, zub času a najmä nezáujem sa na nej podpísali. A tak po svojom nástupe do duchovnej služby sa Peter Soroka usiloval o jej obnovu. Z mnohých žiadostí dostala rekonštrukcia krypty zelenú na ruskom veľvyslanectve na Slovensku. Prvého tajomníka veľvyslanectva Olega Semenova myšlienka zaujala. V priebehu dvoch rokov Ruská federácia preplatila faktúry za práce na rekonštrukcii za 1,3 milióna korún. Po dokončení prác sa 17. júla 2005 uskutočnila posviacka krypty presviatým Jánom, biskupom michalovským. Krypta začala slúžiť svojmu cieľu a odvtedy ju navštívili tisíce turistov.

Mimoriadny účinok rekonštrukcie bojov zvýraznila aj unikátna účasť dobového dvojplôšnika.

V hostovickej rekonštrukcii bojov v Karpatoch nechýbali ani sanitárky s medicínskym inventárom.

■ HOSTOVICKÝ FRONT

Väčšinu obdobia od októbra 1914 do mája 1915 sa Hostovice nachádzali v tesnom zázemí karpatského frontu. Intenzita bojov sa zvýšila v marci počas ruskej protiofenzívy. Po páde pevnosti v Przemysli stiahla ruská armáda do Karpát posily a obrana 2. a 3. rakúsko-uhorskej armády bola vážne oslabená. Od apríla 1915 sa začal ruský útok a front siahal od Čabín po Vyšnú Jablonku. Intenzívne boje trvali až do skončenia Veľkonočnej bitky. V okolí Hostovic do priebehu bojov zasiahli aj slovenské pluky rakúsko-uhorskej armády. Oblasť severne od obce bránila 14. pešia divízia, v rámci ktorej bojoval aj vtedajší 71. peší pluk z Trenčína a 72. peší pluk z Prešporku. Na miestnom vojnovom cintoríne je pochovaných niekoľko vojakov z 34. pešieho pluku z Košíc, ktorí zomreli v poľnej nemocnici v Hostoviciach. Nasadenie vojakov slovenského pôvodu v tomto priestore je ešte pomerne neznámy a zasluhuje si väčšiu pozornosť vojenských historikov, uvádza sa v publikácii Slovenské pluky rakúsko-uhorskej armády v karpatskej kampani 1914 – 1915.

Popri svetoznámom románe Jaroslava Haška Dobrý vojak Švejk, ktorý čerpal postrehy aj z tohto regiónu, medzi priamych účastníkov bojov patril aj „zúrivý reportér“ Egon Ervin Kisch, ktorý svoje zápisky zvečnil v knihe Vojakom pražského zboru.

■ ŽIVÝ ODKAZ

Starosta Hostovic Peter Čopák je bývalý armádny dôstojník. Ako hovorí, má vzťah ku všetkému,

ktorým muži od osemnást do päťdesiat rokov museli narukovať do armády, v obci ostali len ženy, deti a starci, trápia sa na poliach a gazdovstvách, ktoré im ostali. Počas bojov sa civilné obyvateľstvo ukrývalo v lesoch, aby potom, keď sa vrátili do obce, našli len spálenisko. Dokonca z rozprávania jedného spoluobčana, ktorému to kedysi povedali jeho starí rodičia, museli jesť aj spálené obilie. Ako uvádzali vtedajšie maďarské noviny, ľudom, ktorí vyšli z lesov, ostali len oči pre plač, pretože dedina bola celkom zničená a predpokladalo sa, že sa ani neobnoví, že zanikne,“ rozhovoril sa starosta.

V súvisi s rekonštruovaným vojnovým cintorínom ozývajú sa príbuzní, ktorých predkovia sú tu pochovaní. Na začiatku sa hlásili telefonicky na obecnom úrade, teraz už využívajú obecnú internetovú stránku, kde sú uverejnené mená padlých. Na vojenskom cintoríne v Hostoviciach sa totiž zo stodvanásť padlých podarilo identifikovať až stotri príslušníkov rakúsko-uhorskej armády, ktorých vojaci pochádzali zo súčasného Maďarska, Česka i Slovenska.

■ ILUSTRÁCIA BOJOV

Vyvrcholením bola rekonštrukcia bitky. Jej scenár pripravili tak, aby divákovi ukázali nie konkrétne vojnové udalosti pri Hostoviciach, ale pestrú ukážku toho, ako mohli vyzeráť vojnové udalosti z rokov 1914 – 1915 na karpatskom fronte aj s činnosťou jednotlivých druhov vojsk, to znamená útok pechoty, činnosť zdravotníkov, delostrelectva i manévry lietadla, ktoré prišlo podporiť ruskú armádu. Scenár sa opiera o reálne historické udalosti, v rámci ktorých cárska ruská armáda obsadila dôležitú kótu, z ktorej sa ich následne rakúsko-uhorské vojská s pomocou nemeckej armády usilovali vytlačiť a kótu znovu dobyť, čo sa im po vyše hodinovej bitke aj podarilo.

Ako nám povedal predseda Klubu vojenskej histórie Beskydy Martin Drobňák, išlo o ukážku bojov z Veľkonočnej bitky v roku 1915, respektíve bojov, ktoré jej predchádzali. Zámerom bolo ukázať špeci-

Útok nemeckej pechoty patril k výrečným ukážkam činnosti vojsk.

čo je zelené. Preto aj jeho cieľom v spolupráci s Klubom vojenskej histórie Beskydy bolo zrekonštruovať tunajší cintorín s obeťami prvej svetovej vojny. Miestni síce vedeli, kde sa nachádza, ale už vôbec nepochybovali pohrebisko, bola to len veľká, zarastená lúka. Pred dvoma rokmi po mnohých dobrovoľníckych brigádach členov KVH Beskydy zrekonštruovaný cintorín slávnostne sprístupnili. Ďalším zámerom starostu – znova v spolupráci s klubom – bolo zorganizovanie rekonštrukcie bojov z čias prvej svetovej vojny.

„Aby sme širokej verejnosti priblížili udalosti, ktoré sa prehnali obcou Hostovice. Tá totiž bola v prvej svetovej vojne úplne zničená. Po povolávanom rozkaze,

fiká urputných stretov armád v horskom teréne.

Na margo celého podujatia „jeho režisér“ uviedol: „Snažili sme sa pre účastníkov pripraviť bohatý program v horskom teréne, vzdialenom od samotnej obce. A keďže nám prišlo počasie, prišlo aj skoro štyritisíc návštevníkov. Sme radi, že sa tak stalo, pretože pripravili takého podujatie je pomerne náročná záležitosť. Museli sme zvládnuť príchody takmer sto osemdesiatich účinkujúcich v dobových uniformách vojakov, vo vtedajších odevoch dám či zdravotníckych sestier, ktorí k nám merali cestu z Ruska, Rakúska, Maďarska, Poľska, Česka i zo Slovenska. Azda najdlhšiu cestu mali kolegovia z Kaliningradu, ktorí prešli vyše deväťsto kilometrov.“

NA MARGO

Londýn brojí proti medzinárodnej korupcii. Lenže práve Británia je magnetom na pochybné peniaze. Britský minister financií George Osborne hovorí o „údere kladivom“ proti kráteniu daní a korupcii; spolu s kolegami z Nemecka, Francúzska, Talianska a zo Španielska chce odhaliť skutočné osoby v pozadí anonymných schránkových firiem. Má sa to docieľiť medzištátnou výmenou dát z podnikových registrov. Politici tak reagujú na rozruch okolo Panama Papers, ktoré odhalili nekalé obchody v offshorových finančných centrách, uvádza denník Frankfurter Allgemeine Zeitung.

Kladivo na schránky

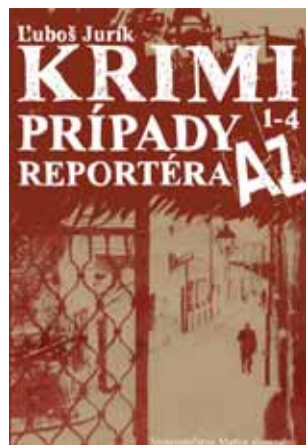
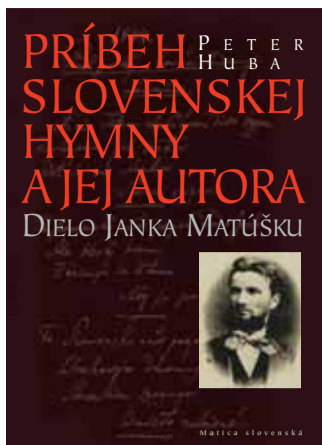
Vláda v Londýne sa takto pokúša prejsť do ofenzívy a prezentovať sa ako popredný bojovník za transparentnosť a otvorenosť. Nevedno, nakoľko je to reálne, pravda je, že Briti hrajú v týchto finančných turbulenciách osobitnú rolu. Táto krajina totiž ovláda veľkú sieť offshorových finančných centier sveta. Nikde sa nenachádza viac schránkových firiem ako na britských Panenských ostrovoch a rovnako spadajú do oblasti s britským vplyvom aj „kanálové ostrovy“ Jersey a Guernsey.

„Osborneho výzva na medzinárodnú kooperáciu by mohla mať významný dosah, ale doterajšie vyhlásenia sú veľmi všeobecné a vágne,“ hovorí finančný expert Ronen Palan, profesor na londýnskej City University. Podobne to vidí aj Ian Roxan, odborník na medzinárodné zdanenie a profesor na London School of Economics: „Informácie, ktoré doteraz máme, sú skutočne skromné. Bolo by riešením veľkej úlohy, ak by sa tieto otvorené deklarovane povinnosti skutočne aj presadili.“

Je evidentné, že vo Veľkej Británii je tlak na opatrenia zvlášť veľký, a to nielen preto, že aj premiéra Davida Camerona obvinili z účasti na manipuláciách schránkovej firmy na Bahamách. Pravidelne vychádzajú na svetlo prípady, ktoré ilustrujú, ako zahraničné peniaze z temných zdrojov prúdia do Veľkej Británie. Spojené kráľovstvo sa stalo svojimi laxnými zákonmi, týkajúcimi sa prania špinavých peňazí, bezpečným prístavom pre korupčné elity sveta – hodnotila situáciu v minulom roku organizácia Transparency International (TI).

V jednej štúdií TI uviedla, že iba na trhu s nehnuteľnosťami sa nachádza tridsaťšesťtisíc nehnuteľností vo vlastníctve schránkových spoločností. Skutoční vlastníci sú neznámi. Väčšina pochybných nehnuteľností sa nachádza v drahých štvrtiach, akými sú Westminster, Kensington a Chelsea. Londýnska polícia vyšetrovala (podľa TI) od roku 2004 iba stoštyridsaťštyri podozrivých obchodov s nehnuteľnosťami v hodnote stoosemdesiat miliónov libier. Pritom zahraniční kupci uskutočnia vo Veľkej Británii ročne obchody s nehnuteľnosťami v dvojciferných miliardách, veľkú časť z toho v Londýne. Ten sa stáva hlavným mestom európskych schránkových firiem. Keďže táto problematika sa nedotýka iba drahých domov v Londýne. V minulom roku sa dostali do titulkov tzv. Scottish Limited Partnerships, ktoré hrajú ústrednú rolu v bankovom škandále v Moldavsku, kde zmizlo v troch inštitúciách okolo miliardy USD. Pozorovateľná stopa vedie k viacerým schránkovým spoločnostiam v Škótsku, ukrytým na adrese bytu na sociálnom sídlisku v Edinburghu...

Ivan LUŽÁK

Knižné leto Vydavateľstva Matice slovenskej

Milí milovníci dobrej literatúry, ponúkame vám pestrú kolekciu knižných novínok, ktoré vám spríjemnia letné chvíle, zabavia aj poučia. Vaše Vydavateľstvo Matice slovenskej

Peter HUBA: Príbeh slovenskej hymny a jej autora. Dielo Janka Matúšku

(vyjde v auguste 2016)
Osudy piesne Nad Tatrou sa blýska sú podobne pohnuté ako osudy Slovenska od čias štúrovcov. Z roku 1944 sa datuje jej prvý zápis pod názvom Dobrovoľnícka. Kto je vlastne jej autorom? A ako sa stala slovenskou hymnou? Oravský historik Peter Huba v obsiahlej a bohato ilustrovanej monografii o inom Oravcovi – štúrovskom básnikovi Jankovi Matúškovi – podrobne vykresľuje príbeh výnimočného tvorca, ku ktorému bol osud oveľa menej priateľský než k jeho jednej piesni. Zachytáva chvíle zrodu a mnohých premien hymnickej piesne, desaťročia diskusií a pochybností o osobe jej autora, o správnom znení druhej strofy i jej cestu na piedestál štátnej hymny – najprv v spojení s českou Kde domov můj, teraz už samostatne... V druhej časti knihy nájdete súborné dielo Janka Matúšku.

S. V. LAPŠANSKÝ: Démon hnevu

(vyjde v auguste 2016)
Uhorské kráľovstvo sa začiatkom 14. storočia dostalo pred jeden z rozhodujúcich medzníkov svojej histórie. Po smrti Ondreja III. v roku 1301 prichádza do Ostrihomu na pozvanie

časti uhorskej šľachty vtedy ešte len dvanásťročný Karol Róbert z Anjou. No jeho cesta na kráľovský trón bola ešte veľmi dlhá. Svätostefánsku korunu definitívne získal až v roku 1310 v Stoličnom Belehrade a ďalšie desaťročie musel bojovať o moc s hrdým pánom Váhu a Tatier – Matúšom Čákom. Po náhlejši smrti nepokoreného kniežaťa v roku 1321 však Karol Róbert získal cenného spojencu – Feliciána Zacha, niekdajšiu pravú ruku Matúša Čáka. S jeho pomocou poľahky ovládol rebelujúce državy. Zdalo sa, že do Uhorského kráľovstva zavítalo obdobie vzácneho mieru a prosperity. Až do 17. apríla 1330... Historický román brilantne kombinuje dejinné fakty s fikciou a vŕhajúce čitateľa do tajomných súvislostí navonok nepochopiteľnej tragédie.

Luboš JURÍK: KRIMI prípad reportéra AZ 1 – 4

Hľadáte príjemné letné čítanie od špičkového slovenského prozaika? Milujete detektívny žáner, napätie z rozlúskavania tajuplných súvislostí a príbehov, ktoré sa čítajú na jeden dych? Vražda známeho a odvážneho novinára Bratislavských novín AZ Bruna Frohliha pobúri verejnosť a vyvolá množstvo dohadov: kto mal záujem umlčať nepohodlného hladača pravdy? V tomto príbehu sa prvý raz predstaví mladý reportér Anton Záruba, ktorý objaví nečakané súvislosti. A vraha, na ktorého by nikto nepomyslel... Ďalšie tri novely nás zavedú do psychiatrického ústavu s neprehľadnými a zmätenými vzťahmi, ktorý je dejiskom vraždy mladej pacientky, do boxerského ringu, kde talentovaný mladý borec Francek Húska nezvládne slávu a napokon vykradne banku, a do vín Dunaja, z ktorých sa vynorila mŕtvola neznámeho

muža. Korene záhadnej smrti vedú do dávneho detstva... obeť či vraha?

Gustáv Murín: V tieni Černobyľa

Známy slovenský mafiológ prichádza s novou témou! Využíva pritom svoju erudíciu vedca biológa. V románoch a novinových článkoch o neviditeľnej smrti, veľkých peniazoch a láske kombinuje dramatický dej s ešte dramatickejšími faktami. Na pozadí černobyľskej tragédie poodhaluje závoj nad udalosťou, ktorá bola svojho času dôkladne utlčaná – jadrovou haváriou v Jaslovských Bohuniciach v sedemdesiatych rokoch minulého storočia. A opäť sa ukazuje, že všetko je úplne inak, než nám zvyčajne ktosi servuruje...

Miroslav DANAJ: Oči vlčích makov

„Vlčie maky sa na nás pozerajú na lúkach, ale aj na pražných cestách. Sú všade. Potešia, ale nevnujú sa. Nedajú sa presádzať... Snáď prezradia, kto okolo nich prešiel... Oči vlčích makov boli pri tom, keď sa tí, bez ktorých by sme tu neboli, milovali na lúkach, ale boli aj pri tom, keď kdesi ďaleko umierali...“ Známy lekár, špičkový chirurg Miroslav Danaj oslovuje presvedčivo podanými príbehmi, ktorých námety čerpá zo svojej lekárskej praxe, z bohatých ľudských stretnutí so svojimi pacientmi, kolegami, študentmi... V jeho najnovšej knihe noviel čitateľa desiat farebných, silných, živo, a pritom nesmierne citlivo opísaných príbehov, ktoré by mohli rozprávať oči vlčích makov...

Peter MULÍK a kol.: Prelom dejín. Rok 1845 v slovenských a európskych dejinách

V dejinách sa zriedkakedy objavil taký silný tlak na interpretáciu,

podmienujú výsledkami vojny, ako po roku 1945. Kolektívna monografia odborníkov sa zásadným spôsobom venuje vplyvu konca druhej svetovej vojny na interpretáciu dejín 20. storočia a stereotypom hodnotenia dejín. Dielo stručne poukazuje na príčiny vzniku prvej a druhej svetovej vojny, charakterizuje slovenský politický exil a jeho predstavy o zachovaní slovenskej štátnosti v roku 1945, analyzuje vtedajšie postavenie a úlohu katolíckej cirkvi na Slovensku i stav slovenskej kultúry. Skúma menové opatrenia v roku 1945 a ich dôsledky na Slovensku. Venuje pozornosť aj špecifickej téme – názorom českej spoločnosti na Slovensko, a to nielen z pohľadu dobovej tlače. Zaoberá sa aj ústrednou správou a územnou správou na Slovensku v roku 1945, povojnovým odsunom a výmenou osôb maďarskej národnosti zo Slovenska, ako aj riešením problému revizionizmu a retribučným súdnictvom. Ako príklad významných zmien v regiónoch sa venuje Orave v rokoch 1944–1945.

Ábel KRÁL: Pravidlá slovenskej výslovnosti (3. vydanie)

Nielen písomná, ale aj zvuková podoba slovenčiny si zasluhuje našu pozornosť a ochranu pred cudzorodými vplyvmi. Preto jednou z oficiálne schválených kodifikačných príručiek slovenčiny, ako ich eviduje ministerstvo kultúry v súlade s platným zákonom o štátnom jazyku, je aj dielo významného slovenského jazykovedca prof. Ábela Krála Pravidlá slovenskej výslovnosti v podobe, v akej vyšlo v Matici slovenskej v druhom vydaní v roku 2009. Táto praktická jazyková príručka – teraz už v ďalšom vydaní – podáva jednak základné pravidlá ortoepie (náuky o spisovnej

výslovnosti), jednak obsiahly slovník najpoužívanejších slovenských slov s prepisom ich správnej výslovnosti. Dielo je nenahraditeľnou príručkou nielen pre učiteľov a študentov slovenského jazyka a pre všetkých, ktorí profesionálne používajú zvukovú podobu slovenčiny vo verejnom prejave, ale aj pre tých, ktorým náš materinský jazyk a jeho čistota nie sú ľahostajné.

Vladimír DOBRUCKÝ: Veľký spevník najznámejších ľudových piesní (3. vydanie)

Už v treťom vydaní prinášame obľúbený výber 175 ľudových a ľudových piesní, ktoré sú na Slovensku najpopulárnejšie, v dvojhlasnej úprave s akordovými značkami. Ľudová pieseň nás sprevádza celým životom – od detstva, prvých dní v škole cez oslavy a jubileá, svadby a zábavy, vždy, keď je vhodná príležitosť urobiť si radosť spevom. Často sa však stáva, že si nevieme spomenúť na slová alebo vymyslieť ďalšiu pesničku. Naš spevník je užitočným pomocníkom na rôzne príležitosti, ocenia ho učelia hudobnej výchovy a pedagógovia ZUŠ, poslúži kapelám, záujemcom o hru na keyboard a rôzne iné nástroje, i tým, ktorí si chcú jednoducho zaspievať tie naše najkrajšie...

Profesorka Emília HRABOVEC obnažuje drahokamy našej minulosti

Pevná spoločnosť má dejinné základy

Eva ZELENAYOVÁ – Foto: archív snn

Slováci mali zostať bez vlastnej histórie. Svedčia o tom pramenné dokumenty, ktorých sa bez rešpektu k oficiálnym autoritám historickej vedy zmocňuje profesorka Emília Hrabovec. Prednáša na Rímskokatolíckej cyrilometodskej bohosloveckej fakulte UK v Bratislave, je riaditeľkou Slovenského historického ústavu v Ríme, členkou Pápežského výboru pre historické vedy a najmä, ako sme už v SNN o nej napísali, sviežim vánkom v slovenskej historiografii.

V jednom rozhovore pre naše noviny povedala, že „pre dnešnú dobu je čoraz charakteristickejšie, že stráca dimenziu svojho myslenia. Človek stráca orientáciu v ľudskom časopriestore a stáva sa manipulovateľným“. Tieto jej slová časom nadobúdajú hrozivú podobu, ale neúnavnou prácou smeruje práve k tomu, aby sme sa ako národ našli vo svojich dejinách. Jej knižka Slovensko a Svätá stolica v kontexte vatikánskej východnej politiky, ktorú v tomto roku vydala Univerzita Komenského, je ďalším svedectvom tohto úsilia.

■ KARDINÁLOV ÚVOD

V predslove publikácie kardinál Jozef Tomko uviedol, že tejto knihe nemožno uprieť, že je historická, pretože aj súčasnú alebo

prežitú dobu opisuje ako svedok historickej pravdy. „Autorka nazbierala toľko historických dokumentov, že nimi dotvrdzuje takmer každé svoje tvrdenie.“ konštatuje kardinál Tomko. Emília Hrabovec citlivo pracuje s faktmi, neprispôbuje ich vlastným zámerom, ale ani politickej korektnosti. Kniha sa zaoberá obdobím rokov 1962 – 1989, v ktorom sa odohrali zvlášť významné udalosti pre Slovákov. Približuje vznik samostatnej slovenskej cirkevnej provincie, čo de facto znamenalo uznanie slovenskej štátnosti.

Už v roku 1925 biskup Ján Vojtaššák predložil návrh pražskej nunciature na erigovanie slovenského arcibiskupstva. Vylučoval podriadenie slovenských diecéz českému metropolitovi a uviedol

na to niekoľko dôvodov. Historicko-topografické (odlišné od českých krajín), nábožensko-cirkevné (slovenskí biskupi by mali jednotné centrum) a politické (aspoň čiastočné uskutočnenie autonómie Slovenska).

■ Vatikánsky koncil

V tomto období sa uskutočnil aj druhý vatikánsky koncil, cez ktorý profesorka Hrabovec oboznamuje verejnosť s prístupom štátu k cirkvi. Začal sa 11. októbra 1962. Už prvá veta v knihe má obrovskú vypovedaciu silu, keď konštatuje: „Komunistické Československo sa vo svete preslávilo ako jeden z najurputnejších prenasledovateľov Katolíckej cirkvi za železnou oponou, ktorého v proticirkevnej nenávisti okrem samotného Sovietskeho

zväzu predčilo azda iba Albánsko.“

Autorka dáva nahliadnúť na vývoj vzťahov medzi mocenským v e d e n í m štátu v Prahe a Vatikánom.

Už po vzniku štátu v roku 1918 sa prejavili unitaristické tendencie novej vlády. „V októbri 1919, na vrchole prvej vážnej politickej krízy na Slovensku od vzniku česko-slovenského štátu,“ píše E. Hrabovec, „tieto zámery veľmi jasne vyjadril aj prezidentov blízky spolupracovník, československý zmýšľajúci konateľ parlamentného Slovenského klubu a slovenský politik českej národno-socialistickej strany Igor Hrušovský. V liste Masarykovi píše: „Slovenský lid (...) je nábožensky silne citlivý a podléha vplyvu kněžstva. Jeví se tudíž věci svrchované důležité, aby katolické kněžstvo na Slovensku bylo pacifikováno... Za přední úlohu vlády naší pokládám co nejrychlejší zaplnění biskupských míst na Slovensku lidmi úplně spolehlivými a silně národné (to jest v duchu idey „československého národa, EH) citíci.“

Veľkou udalosťou šesťdesiatych rokov bola audiencia v predvečer osláv cyrilometodskeho jubilea 14. septembra 1963. Pápež Pavol VI. prijal vyše päťsto Slovákov, pričom poukázal na vývoj vzťahov medzi mocenským v e d e n í m štátu v Prahe a Vatikánom. Už po vzniku štátu v roku 1918 sa prejavili unitaristické tendencie novej vlády. „V októbri 1919, na vrchole prvej vážnej politickej krízy na Slovensku od vzniku česko-slovenského štátu,“ píše E. Hrabovec, „tieto zámery veľmi jasne vyjadril aj prezidentov blízky spolupracovník, československý zmýšľajúci konateľ parlamentného Slovenského klubu a slovenský politik českej národno-socialistickej strany Igor Hrušovský. V liste Masarykovi píše: „Slovenský lid (...) je nábožensky silne citlivý a podléha vplyvu kněžstva. Jeví se tudíž věci svrchované důležité, aby katolické kněžstvo na Slovensku bylo pacifikováno... Za přední úlohu vlády naší pokládám co nejrychlejší zaplnění biskupských míst na Slovensku lidmi úplně spolehlivými a silně národné (to jest v duchu idey „československého národa, EH) citíci.“

■ PÁPEŽOVO GESTO

Významným dôkazom pápežovho priateľstva a úcty k Slovákom malo byť povýšenie nitrianskeho apoštolského administrátora, biskupa Eduarda Nécseyu na kardinála. Praha to však neumožnila. Ešte v roku 1988 režim tvrdo zasahoval proti katolíkom. V tom čase bol odsúdený Ivan Polanský a mladí slovenskí katolíci za to, že na púti v Nitre spievali hymnickú pieseň Kto za pravdu horí. Knižka profesorky Emílie Hrabovec je skvelou odpoveďou na tzv. slovenskú otázku, ktorú Praha riešila až do roku 1992.

Výstava srbského výtvarného umenia vo východoslovenskej metropole Na Balkáne niečo (kreatívne) nové...

Martin JARINKOVIČ – Foto: Mišel SUMARDŽIČ

Uprostred júna sa v Areáli Katovej bašty a vo výstavných priestoroch Galérie Bašta Východoslovenského múzea v Košiciach uskutočnila vernisáž výstavy pod názvom Na Balkáne niečo nové, ktorú pripravilo Združenie milovníkov umenia v Pale (ULJUP) z Republiky Srbskej v Bosne a Hercegovine v spolupráci s Východoslovenským múzeom v Košiciach za podpory honorárnej konzulky Srbskej republiky v Košiciach Mgr. Evy Dėkanovskej.

Vernisáž otvoril riaditeľ Východoslovenského múzea PhDr. Róbert Pollák, po ňom pozdravila účastníkov Mgr. Eva Dėkanovská a nakoniec predseda Združenia milovníkov umenia v Pale Dr. Goran Šinik. Predseda ULJUP-u využil túto príležitosť na to, aby odovzdal dar pre Východoslovenské múzeum v podobe olejomalby, ktorá rozšíri zbierku múzea a zároveň sa stane trvalým pripomenutím hostovania výstavy v Košiciach. Podujatie ozvláštnila moderne poňatá interpretácia tradičnej bosnianskej piesne – sevdalinky – v podaní Tatjany Popičovej z hudobnej skupiny Peščanik z Pale. Vernisáž bola zaradená do programu podujatí 22. ročníka filmového festivalu lokálnych televízií Zlatý žobrák. Organizuje ho Mgr. Eva Dėkanovská, ktorá je i jeho dlhoročnou riaditeľkou. Aj vďaka nej bolo otvorenie výstavy zabezpečené na vysokej úrovni.

MILOVNÍCI UMENIA

Predstavenie ukážky súčasného umenia Balkánu v Košiciach by nebolo možné ani bez režiséra, dlhoročného pracovníka Rádiotelevízie Republiky Srbskej a zástupcu Združenia filmárov Republiky Srbskej v jednej osobe Snježana Laloviča, ktorý bol hlavným koordinátorom organizovania výstavy za ULJUP.

Riaditeľ Východoslovenského múzea Dr. R. POLÁK (vpravo) preberá dar srbských umelcov.

Združenie milovníkov umenia v Pale je mimovládna organizácia v Republike Srbskej, ktorá bola založená v máji 2014. ULJUP združuje intelektuálov rôznych odborných profilácií (lekárov, novinárov, ekonómov, hudobníkov, maliarov, právnikov...).

Sú to prevažne Sarajevčania, ktorí v roku 1992 počas vojny v Juhoslávii museli opustiť svoje mesto. Útočisko našli v mestečku Pale, kde začali nový život. Cieľom Združenia bolo spočiatku uchovanie tradície organizovania maliarskych plenérov, ktoré až do roku 2012 organizovalo mesto Pale. Po tom, čo Združenie prevzalo na seba organizáciu tohto podujatia, začali sa rodiť aj ďalšie nápady. Takto postupne sa začala tradícia podujatí, ktoré mali za cieľ zvyšova-

nie úrovne kultúrneho života v Pale. Každý rok ULJUP organizuje Art vikendy, ktoré sú venované divadlu, poézii, hudbe a filmu. Hostami Združenia boli doteraz významné divadelné, hudobné a literárne autority zo Srbska i z Republiky Srbskej. V spolupráci s Múzeom Srbskej pravoslávnej cirkvi ULJUP už druhý ročník participoval na organizovaní podujatia Noc múzeí.

PARAFRÁZA REMARQUA

Samotná výstava prezentuje ukážky moderného srbského výtvarného umenia. Podľa sprievodného textu S. Laloviča sa Združenie milovníkov umenia v Pale prišlo do Košíc predstaviť ako malý, ale činný kultúrny srbský spolok, ktorý prináša nový svieži závan pozitívnych vibrácií a otvorenosti k spolupráci so všetkými. Túto ideu odráža aj sám názov výstavy, ktorý parafrázuje Remarquov román avizuje, že intelektuáli združení v ULJUP-e majú dosť vojny a deštrukcie a volajú po novej ére zmiernenia a spolupráce. Na výstave predstavujú práce dvadsiatich dvoch srbských výtvarníkov všetkých generácií zo Srbska, z Republiky Srbskej i Kanady. Väčšinu výstavnej kolekcie tvoria práce akademických maliarov doplnené o diela mladších nádejných autorov. Z techník prevláda olejomalba na plátne, akryl na plátne a akvarely. Tematicky sú to krajinky či abstraktná maľba.

PRÍŤAŽLIVOSŤ UMENIA

Údaje S. Laloviča doplnil predseda ULJUP-u Dr. Goran Šinik v rámci rozhovoru, ktorý poskytol pre SNN. Na našu otázku, čo ho ako lekára chirurga motivuje k angažovaniu sa v oblasti umenia, uviedol: „V samom združení sú ľudia rôznych

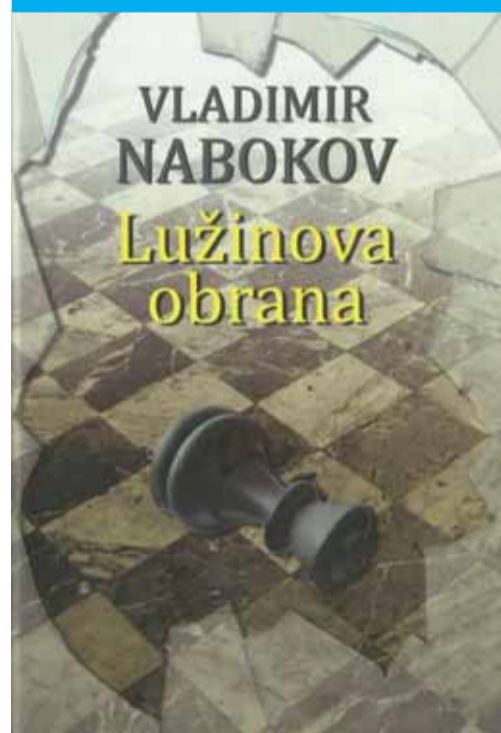
profesií a jediné, čo nás spája, je tá láska či vzťah k umeniu a príťažlivosť umenia, jednoducho ľudia podobných názorov sa našli na jednom mieste a rozhodli sa, že založia združenie, aby sme jednoducho uspokojili túto lásku a túžbu po umení, o ktorej rozprávam.“ Goran Šinik na požiadanie SNN potom krátko predstavil výstavu: „Keď sme dohovárali výstavu cez pána Laloviča, ktorý je inak tiež členom nášho združenia, ale ten, žiaľ, pre pracovné povinnosti nemohol tentoraz prísť do Košíc, našou ideou bolo pripraviť výstavu, ktorá by bola istým spôsobom ukážkou, resp. prierezom našich plenérov, a rozhodli sme, že to bude ukážka diel z našich dvoch posledných plenérov. Výstava, ktorú sme doniesli, je zostavená z tridsiatich výtvarných diel maliarov zo Srbska a z Bosny a Hercegoviny. Keď sme rozmýšľali, ako nazveme túto výstavu, náš priateľ Snježan (Lalovič – pozn. autora) si spomenul na známy Remarquov román Na západe nič nové, ktorý sme parafrázovali do podoby Na Balkáne niečo nové. Samotná fráza by mala predstaviť to, čo cítime po všetkých tých turbulentných časoch, ktoré sme zažili v našej blízkej minulosti. To je naša alúzia na povojnové obdobie v našom priestore.“

Na otázku dojemov z Košíc Dr. G. Šinik povedal: „Čo sa týka samotného mesta – to nás v najpozitívnejšom zmysle prekvapilo, staré mestské jadro je veľmi pekné, dokonca môžem povedať, že pre mesto s dvestodvadsaťtisíc obyvateľmi – čo nie je veľkomesto, je toto staré mestské jadro výnimočné. To nie je len môj dojem, ale aj dojem všetkých mojich priateľov zo združenia.“ Výstava srbských výtvarníkov v Košiciach potrvá do 25. augusta 2016.

Cesta do hĺbok ľudskej duše

Vladimir Nabokov: Lužinova obrana, Vydavateľstvo SSS, Bratislava 2016

KNIH TÝŽDŇA

Veľkého ruského spisovateľa Vladimira Nabokova preslávil najmä svojho času mimoriadne škandalóznym románom Lolita. Doslova prevalcoval vtedajšie kritériá morálky a urobil autorovi tak trochu medvediu službu. Bežná čitateľská verejnosť ho odvtedy vníma ako autora štekľivej knihy o zakázannej láske dospelého muža k mladočkému dievčaťu. No Nabokov je skutočným majstrom pera a hlbavým pozorovateľom, čo bravúrne dokázal aj v knihe Lužinova obrana.

Hlavného hrdinu knihy, šachového veľmajstra Lužina, hodnotia kritici ako psychologicky najvernejšiu Nabokovovu literárnu postavu. Lužin sa od detstva cíti vo svete, ktorý ho obklopuje, cudzo, až kým sa nestretne so šachom. Táto hra ho tak uchváti, že sa stane jeho životom. Po raketovom štarte hviezdnej kariéry však začína Lužin zlyhávať a prehráva turnaje, pričom súperenie s ďalším veľmajstrom Turantom postupne pohltí všetky jeho myšlienky. V rovnakom čase stretáva svoju budúcu ženu a v jeho živote nastáva prelom. Počas vypätej partie s Turantom dostáva Lužin mŕtvicu a v tej chvíli nazrie do hrôzy bezodného šachového sveta. Hrdina knihy prestáva hrať, ožení sa a istý čas ide všetko normálne. No šachový svet ho nenechá na pokoji a Lužin sa ocitne v pasci, z ktorej niet úniku. Nabokov vykonštruoval dej knihy ako skutočný šachový útok, ktorý do základov ničí duševné zdravie úbohého hrdinu. Čitateľ je vtáhoraný do sveta, ktorý podobne ako šach má milióny variácií, nespočetné množstvo riešení životných situácií. Bravúrne opisy napríklad európskych kúpeľných miest či ruských reálií, hĺbkové a uveriteľné sondy do duševného sveta hlavných postáv. To sú literárne zbrane, ktorými Nabokov narába skutočne majstrovsky. Aj keď sa príbeh končí tragicky, čitateľ má z knihy očisťujúci, hlboký pocit.

(mab)

MEDAILÓN

Operní speváci a speváčky patria už roky medzi mimoriadne úspešný „umelecký export“ Slovenska. Stačí spomenúť mená ako Dvorský, Mikuláš, Kučerová či manželka Jenisovci. Medzi významné operné divy sa nesporne zaraďuje aj sopranistka a hudobná pedagogička Magdaléna HAJÓSSYOVÁ, ktorá žije a pracuje striedavo v Prahe, Berlíne a, samozrejme, aj na Slovensku.

Vyslankyňa operného spevu

Narodila sa 25. júla 1946 v Bratislave v muzikantskej rodine, aj keď nie v profesionálnom slova zmysle, no predsa bola už od útleho detstva vedená k hudbe. Už ako deväťročná spievala v detskom rozhlasovom zbere a zároveň začala chodiť na balet. V rozhlasovom zbere vydržala spievať až do nástupu na bratislavské konzervatórium, po absolvovaní ktorého začala študovať na VŠMU. Okrem náročného štúdia stihla ešte spievať a tancovať v Lúčnici. V treťom ročníku vysokej školy opustila Magdaléna Hajóssyová Lúčnicu a začala hosťovať v Opere SND. V roku 1978 však dostala ponuku od intendanta Nemeckej štátnej opery, ktorý ju počul v Bratislave ako Donu Elviru v Mozartovej opere Don Giovanni, a nasledovalo vtedy ešte len trojročné hosťovanie na tejto svetovo známej scéne. Ešte v roku 1979 sa úspešná speváčka na desať rokov stala sólistkou Slovenskej filharmónie a jej spevácka hviezda stúpala strmohore. Po roku 1989 si ju doslova vyžiadali ako pedagogičku študenti pražskej Hudobnej akadémie múzických umení, a tak sa vlastne skompletizovala trojica Hajóssyovej „osudových“ miest: Bratislava, Berlín a Praha. Magdaléna sa sústreďuje najmä na nemecký repertoár, ktorý zvláda v obrovskom rozsahu od barokovej hudby až po romantickú literatúru. Händel, Wagner, Mozart, Weber či Strauss, to sú skladatelia, ktorých interpretovala a interpretuje so sebe vlastnou bravúrou. V týchto dňoch oslavuje Magdaléna Hajóssyová významné životné jubileum. V mene redakcie SNN jej srdečne blahoželáme!

(mab)

HUMORESKA

Budia sa už zrejme prejedli dvadsiateho prvého storočia, super rýchlych počítačov, inteligentných mobilov, internetových sietí a ďalších huncútstiev. Zachcelo sa našincom niečoho starodávneho. Asi tak, ako keď si ich nebohá stará mama odpľula trikrát cez ľavé plece, keď jej cestu prekrižila čierna micka. Ezoterika a mágia si prudko razia cestu do našej informačnej spoločnosti len taká radosť. Ale nie je to bez problémov. Napríklad si vezmime také snáre. Človek sa zobudí a má plnú hlavu nejakého sna. Chce zistiť, čo ho čaká a nemnie, tí materiálnejší by radi získali aj čísla do Euromiliónov, a tak siahne po snári. No a tam zvyčajne narazí.

Mne sa napríklad minule snivalo, že som čakal už spomínanú nebohú babku pred kostolom a telefonoval som z mobilu. Babku aj kostol som

tam našiel voz s fúrou sena. Uznajte, komu sa už dnes sníva o rebrinaku a sene. Ani zaslúžilému farmárovi nie.

silnejšie prostriedky na privolanie lásky som nemal odvahu. Srdce krčka a lastovičiu krv nemali ani v Lidli a keby som ich chcel zohnať

a potom som sa rozhodol prispieť aj ja svojou troškou do ezoterického mlyna. V dažďovej vode som vymáčal dvojeurovku. Samozrejme, že pri spomínanom splne mesiaca. Vzniknutú vodu som, ako nám homeopatia velí, po kvapkách pridal do destilovanej vody. Kvapka na pol litra, nech to má správnu energiu. Výsledný produkt som začal v trojdecovom balení ponúkať cez internet ako harmonizačný roztok. Vystriekate si ním byt a peniaze sa vám len tak pohrnú. A, prosím pekne, jedna fľaša „finančného harmonizátora“ vás vyjde na smiešnych 49,90 eura. Že to nemôže fungovať? Pri pohľade na výpis z bankového účtu som konštatoval, že môže.

Marek DANKO

Vajce varené pri jánskom splne mesiaca...

v snári poľahky našiel, ale verte či nie, mobil tam nebol! Taká samozrejmosť vec a tvorcovia snára sa na ňu vykašľali. Alebo ďalší sen, ba priam nočná mora. Snivalo sa mi, že pozerám v televízore nejakú zúfalo nudnú politickú debatu. Chceme prepnúť na Tour de France, aby som sa potešil Peťom Saganom, a nie a nie prepnúť kanál. Myslíte si, že som v snári našiel televízor či nebudaj ovládač? Nič také! Ale zato som

Rozhodol som sa teda prejsť na praktickejšie magické vedy a zalistoval som v Praktickej mágii od stredovekého majstra Cornelia Agrippu. V nadpise spomínané vajce varené pri splne mesiaca vám má priniesť úspech u opačného pohlavia. Vyskúšal som a nič. Švárna susedka z tretieho poschodia si ma aj naďalej nevšíma. Možno to vajce malo byť od čiernej sľepky a prefikáný autor to zámerne vynechal, ale na ďalšie,

svojipomocne, zrejme sa dostanem do tvrdého sporu s ochrancami zvierat.

Na mágiu som však nezanevrel. Veď sa okolo nás moce každý deň. Napríklad také homeopatiká. Videl som už aj bilbord, kde ich ponúkajú rôzne známe tváre z televíznej obrazovky, takže to nebude len tisíckrát zriedené nič, ako tvrdia rôzni neprajníci alternatívnej medicíny. Chvíľu som uvažoval

Karol Jetting prekonal dobrodružstvami aj hrdinu Daniela Defoa Vraveli mu Robinson od Dunaja

Emil SEMANCO – Foto: autor a archív

Tej knihy som sa nevedel nasýtiť. Hltal som ju s otvorenými ústami a už ani neviem, či jej obsah, alebo nádherné ilustrácie Vincenta Hložníka lomcovali mojou predstavivosťou tak silno, že som vážne premýšľal, čo by som robil, ak by som sa ocitol v položení Robinsona Crusoa. Sám na opustenom ostrove, len s najnutnejšou výbavou, ktorú mi milosrdne poskytnú vrak strokotanej lode...

V storočiach, keď moria boli plné galeón, skiperov, brigantín a škunerov, pritrafili sa aj horšie veci, než prežil Robinson. Zdôrazňujem slovo prežil, lebo nie každý mal to šťastie...

Odkedy veľký malý Janovčan, o kosti ktorého stále vedie spor niekoľko krajín, objavil Nový svet, na morskom dne „zakotvilo“ nejedno tovarom i drahocennosťami plne naložené plavidlo aj s posádkou. Historici a archivári zráťali, že v 17. a 18. storočí, keď žili aj Robinson Crusoe a Bratislavčan Karol Jetting, zmizlo pod hladinou oceánu na trase medzi Európou a Amerikou a späť dvestopäťdesiat španielskych lodí! O koľko plachetnic prišli ostatné námorné a koloniálne veľmoci, nevedno. Pritom mnohé viezli poklady, o akých sa Krištof Kolumbovi nesnívalo ani v najsmelšom sne.

■ GRÁL PLNÝ ZLATA

Španielsko a Spojené štáty americké vedú dlhodobý, nemilosrdný právny spor o vrak lode, ktorá leží na morskom dne už tristo rokov. Bodaj by sa nesporeli. V potopenej galeóne San José sa ukrýva zrejme najväčšie bohatstvo, o akom kedy lovcia pokladov počuli. Experti loď považujú za „svätý grál všetkých potopených vrakov“, pretože zo španielskych kolónií na juhu Afriky viezla náklad smaragdov, zlatých mincí či striebra v hodnote od štyri do sedemnásť miliárd eur!

Straténé plavidlo patrilo do flotily kráľa Filipa V., ktorý viedol vojnu proti Anglicku o španielske dedičstvo (1701 – 1714). Galeóna sa potopila v roku 1708 v Karibskom mori neďaleko prístavného mesta Cartagena, keď sa usilovala uniknúť flotile britských vojnových lodí. Tie ju však potopili. Okrem drahocenného nákladu na jej palube bolo šesťsto ľudí...

■ DELÁ S DELFÍNMI

A ako to už v živote – na súši aj na mori býva – tam, kde sa dvaja

Potopenie španielskej galeóny San José na dobovej olejomalbe.

bijú, tretí víťazí. Práve začiatkom júna tohto roku kolumbijský prezident Juan Manuel Santos oficiálne potvrdil, že jeho krajina bezpečne našla vrak tejto španielskej galeóny a najväčší potopený poklad na svete patrí preto Kolumbii. Tým, čo ju kedysi hľadali a približne lokalizovali, vraj patrí iba päť percent z hodnoty pokladu...

Na tlačovej konferencii, usporiadanej priamo v Cartagene, prezident Santos dodal, že presné miesto, kde vrak leží, a tiež to, ako ho medzinárodný tím odborníkov objavil, je prísne chránené štátne tajomstvo, na ktoré osobne dohliada. K vraku sa zatiaľ dostali len automatické prieskumné ponorky, ktoré zhotovili fotografie veľmi dobre zachovaných bronzových diel s vyrazenými delfínmi, podľa ktorých bola totožnosť plavidla nepochybne potvrdená.

Interesantný je tiež osud francúzskej galeóny Notre Dame de Deliverance, vyzbrojenej šesťdesiatimi štyrmi delami. Tá prevážala náklad z peruánskych a kolumbijských baní do španielskej kráľovskej pokladnice. V roku 1755 sa počas hurikánu blízko floridských brehov pri Key Weste potopila. V sedemástich truhliciach viezla 437 kilogramov zlata, vyše pätnásťtisíc zlatých mincí, stopäťdesiat tri zlatých tabatierok, šesť truhlic drahých kameňov,

Náhrobok bratislavského Robinsona na Ondrejskom cintoríne v Bratislave.

viac ako milión kúskov striebra, striebornú rudu, šesť párov diamantových náušnic a veľký diamantový prsteň. Ktovie, komu bol určený?

Na tej lodi by som aj chcel byť Robinsonom! Jediný z posádky sa zachránil s niekoľkými truhličkami, ktoré by mi more vyhodilo na breh... A mať niekde v podšívke aspoň tri zapadnuté zápalky...

Potápači americkej firmy Sub Sea Research, rovnako ako aj ich kolegovia zo skupiny Sea Search Armada, ktorí objavili San José, nebudú mať ľahkú prácu. Zvyšky vraku sú roztrúsené na ploche dvadsať kilometrov štvorcovo-

vých. Ešte ťažšiu úlohu bude mať „armáda“ amerických, španielskych, ba aj francúzskych advokátov, ktorí sa opäť sporia, komu poklad na dne mora patrí a akým dielom. Každý znova bude húť svoje...

Ale to je ich vec. Naša je Karol Jetting. Hovorí sa o ňom ako o bratislavskom Robinsonovi a jeho hrob je na Ondrejskom cintoríne v hlavnom meste.

■ Z OTROCTVA DO OTROCTVA

Karol sa narodil 13. septembra 1730 v rodine bratislavského mešťana, ale šťastné detstvo nemal. Obaja rodičia mu čoskoro zomreli a mládenca od bratislavských opatrovateľov zlákali príbuzní do Viedne. Dostal sa do služieb jedného z najchýrnejších advokátov, ktorý využíval najmä skutočnosť, že mladík z Prešporka už ovládal tri jazyky a veľmi rýchlo si osvojil aj angličtinu a francúzštinu, čo pri rozvetvenej klientele kancelárie bola perspektíva ako hrom. Advokát sa však zamočil do akýchsi nebezpečných machinácií a musel

dostatok životodarnej vlahy. Zvesť o konštruktérovi sa šírila a o zahraničnom vynálezcovi otrokovi sa dopyčovali aj tamojší anglický konzul, ktorý kolegu z diplomacie vykúpil a zabezpečil mu návrat loďou do Anglicka.

■ V MOCI PIRÁTOV

Londýne sa chýr o Jettingovom dobrodružstve dostal až na kráľovský dvor a len čo si tu vypočuli jeho senegalskú story, panovník ho poveril ďalšou zámorskou misiou. A znovu bola nešťastná. Loď prepadli piráti a Jettinga opäť speňažili. Tentoraz sa jeho majiteľom stal bohatý kupec Selim, ktorý vedel využiť jeho znalosti aj rady. Keď sa raz spoločne kamsi plavili, Selim spadol z lode a bol by sa utopil nebyť Jettinga, ktorý už bol v morskej vode ako doma. Kupca zachránil a on mu za záchranu života daroval slobodu.

Šťastný prepustenec sa naložil na prvú loď, čo mierila k brehom Anglicka. Znie to neuveriteľne, ale aj túto loď prepadli morskí lúpežníci a Jetting sa pred zajatím zachránil iba tak, že zohdil do mora niekoľko dosák, na ktorých potom priplával k akémusi ostrovu. Bol vlúdnější ako ten, na ktorom strokotal prvý raz. Rástli tu stromy, našiel aj prameň s pitnou vodou a aj ľudí – tiež s rovnakým osudom. Starostlivo udržiavali oheň, na ktorom si pripravovali skromnú poživu. Jetting ich presvedčil, že na viditeľnom mieste ostrova treba udržiavať trvalú stráž s ohňom, ktorá by dymovými signálmi mohla na strokotancov upozorniť nejakú náhodne plávajúcu loď.

Po istom čase sa tak aj stalo, ale kapitán odmietol podozrivú, zarastenú a otrhanú chásku naložiť. Veď kto sa vtedy na opustených ostrovoch vyskytoval? Väčšinou všetkého schopní darebáci, ktorých sem vylodili za tresť z iných lodí. Strokotanci vedení Jettingom to viac-menej potvrdili. V noci nepozorovane priplávali k lodi a prekvapenú posádku aj s kapitánom zajali. Potom ich donútili prepraviť ich do miest s civilizáciou. Takto sa po mnohých peripetiách Karol Jetting znovu ocitol pred anglickým kráľom, a aj keď ho chcel poveriť ďalšími úlohami, zdvorilo už odmietol panovníkovi slúžiť a vyslovil želanie vrátiť sa do svojho rodiska. Zomrel v Bratislave v roku 1790...

Malý portrét všestrannej osobnosti k nedožitej deväťdesiatke Živlom mu bola diplomacia

Ján ČOMAJ – Foto: archív

Akoby tí východniari mali v sebe nejaké čudo – veľa je talentovaných v toľkých smeroch, až to vyráza dych. Spomeňme bývalého pána prezidenta Rudolfa Schustera: politik, diplomat, spevák, spisovateľ literatúry faktu s najvyššími oceneniami doma i v Česku – Zamarovského i Kischovou cenou, fotograf, filmár, dramatik, rozhlasový scenárista, etnológ, cestovateľ... Neveľmi sa od neho odlišuje JUDr. Ing. Juraj Králik, CSc., ešte aj tie samé literárne ceny získal – bol však najmä diplomat.

Narodil sa v Košiciach uprostred leta 1926 a rozlúčil sa s nami tiež v lete pred štyrmi rokmi – práve by mal deväťdesiat. Národne orientovaná rodina sa po Viedenskej arbitráži a zabratí Košíc, keď mal Ďuri, ako mu až do smrti jeho kamaráti hovorili, dvanásť rokov, presťahovala do Michaloviec, ktoré zostali na Slovensku – tu bol chlapec svedkom návštev našich osobností, s ktorými sa otec priateľil – prišli k nim Martin Rázus, Milan Hodža, generál Čatloš, spisovateľ Elo Šándor, šesť či sedem ministrov slovenskej vlády, veľa umelcov, najmä tých mu vtedy v škole kamaráti závideli. Po rokoch sa priznal, že možno aj to ho viedlo k usilovnosti: ak sa už chvatal takými známosťami, bol by sa hanbil stáť pri tabuli ako drevo. Mohol v tom byť kúsok pravdy, ale istotne nie celá. Sotva by sa len

A. HYKISCH, S. KALNÝ, R. SCHUSTER, M. VÁROŠ, J. ČOMAJ A J. KRÁLIK v českom Letohrade.

preto bol naučil niekoľko svetových jazykov, zemplínčinu nerátajúc.

■ PO VOJNE

Keď Červená armáda s 1. čs. armádnym zborom prekročila Duk-

liansky priesmyk, bol mládenec spevákom – sólistom slávneho súboru Zemplín – a čakala ho maturita. Namiesto toho nastúpil do Svobodovej armády, aby mal aspoň symbolický podiel na víťaz-

stve: nakoniec z toho bolo pár mesiacov krvavých bojov na Spiši a v Liptove.

Úspešne skončil gymnázium, aj keď do oktávy chodil dovedna pár týždňov. Len sa nevedel rozhodnúť čo ďalej. Rodičia mu odporúčali právo alebo komerčné inžinierstvo, on chcel na operný spev. Nezvíťazil nikto. Ďuri študoval odrazu na Právnickej fakulte UK i Vysokej škole ekonomickej, chodil súkromne na hodiny spevu a klavíra a nakoniec riadne absolvoval aj operný spev. Promoval za ekonomického inžiniera i za doktora práv. Krátko pracoval v Ústave právnej filozofie Univerzity Komenského a potom ako vedúci kabinetu Ústavu teórie práva... A do roku 1953, keď nastúpil na svoju prvú zahraničnú misiu ako mladý diplomat, zložil štátne skúšky zo šiestich cudzích jazykov. A to ešte stihol byť spoluzakladateľom Lúčnice, z ktorej mu nadosmrti zostalo veľa kamarátov – Laco Košťa, Juraj Vereš, Štefan Nosál a veľa, veľa ďalších. A byť pri zrode SĽUK-u.

■ KARIÉRA DIPLOMATA

V roku 1953 začal svoju diplomatickú kariéru ako ataše na veľvyslanectve v Budapešti – už ako tridsaťročný si za to vyslúžil vyznamenanie Za vynikajúcu prácu. Stál

pri obrode našej politiky v začiatkoch šesťdesiatych rokov a istotne aj sympatie Alexandra Dubčeka rozhodli, že v roku 1963 začal pôsobiť ako česko-slovenský veľvyslanec pri OSN a onedlho aj ako jeden z predsedov výborov Konferencie pre odzbrojenie v Ženeve – do roku 1970. Takzvaní normalizátori ho rýchlo prepustili z diplomatických služieb a on si musel hľadať nenápadný úkryt: najprv v Stredisku OSN pre životné prostredie v Bratislave, vyňuchali ho, potom v Ústave rádiológie, ani to sa strane nevidelo, nakoniec zvyšok oných dvadsiatich rokov prežil ako právnik meteorologického ústavu. Tam už nemohol ovplyvniť nič, ani len počasie. Nenadával: mal tu čas na svoje akvarely, na libreto k opere Na Zemplíne, na malé klavírne koncerty pre kamarátov. Tak ho zastihol november 1989.

Za pätnásť poprevratových rokov stihol napísať niekoľko kníh, spomeňme aspoň štyri, za ktoré získal najvyššie literárne ocenenia: Lúčnica – moja láska, Trójsky kôň civilizácie, Letokruhy diplomacie a obsiahle memoáre Kariéry diplomata. K literárnym cenám pribudol pri osemdesiatinách aj Rad Ľudovíta Štúra. Bolo by hriechom našo zabudnúť.

Vo Vrbovom pripomína dobrodruha a cestovateľa zaujímavá socha Zvolanie Vivat Beňovský! platí aj dnes

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ – Foto: autor

V lone pahorkatiny pod Malými Karpatmi vo Vrbovom sa zrodila legenda svetového formátu – človek, ktorý sa stal svojimi cestovateľskými počínmi vzorom aj pre M. R. Štefánika, rodáka z neďalekých Košarisk. Móric Beňovský sa tiež dožil pomerne nízkeho veku, ale za štyridsať rokov svojho života dokázal mnoho, a preto mu právom patrí miesto v panteóne slovenských osobností. Tento rok si pripomínáme okrúhle výročie jeho narodenia aj smrti.

Matúš Móric Michal František Serafín August Beňovský, vtedy písané Beňowský, sa narodil 20. septembra 1746 vo Vrbovom a zomrel 23. mája 1786 pri Agoncy v osade Mauritania na ostrove Madagaskar. Vraj to bol slovenský dobrodruh, ale viac mu sedia dôstojnejšie označenia cestovateľ, objaviteľ, kolonizátor, spisovateľ, kráľ Madagaskaru, plukovník francúzskej armády, veliteľ poľskej armády a rakúsky vojak. Bol to vôbec prvý Európan, ktorý sa plavil v severnom Tichom oceáne dlho

1776 na planine Mahevelou vyhlásili za ampansakabého, teda kráľa Madagaskaru. Po niekoľkých mesiacoch kraľovania sa v roku 1777 vrátil do Francúzska, aby získal novú podporu, no najmä aby doplnil stav posádky. Francúzsky kráľ Ľudovít XV. mu udelil hodnosť brigadiera, ale zamietol jeho plány na kolonizáciu Madagaskaru. V roku 1778 sa vrátil na územie rakúskej monarchie. Zdržoval sa v Beckovskej Vieske a vo Viedni, prijali ho aj naspäť do cisárskej armády a povýšili

ostrovania zvolili za kráľa kráľov. A spomínajú naňho dodnes, hoci kráľov, ktorých sa na čele jednotlivých kmeňov vystriedalo, nebolo málo.

„Boli sme prevrapení, keď sme sa dozvedeli, že o Móricovi Beňovskom sa tam dodnes učia deti v školách,“ povedal nebohý cestovateľ František Kele, ktorý na Madagaskar priviedol niekoľko expedícií zo Slovenska.

■ NIŽNÁNSKY

Jožo Nižnánsky bol známy slo-

Móric BEŇOVSKÝ

ale nájde ju len u mladšej zemianskej devy Anny Lentulayovej. Napriek tomu, že Anna je zasnúbená s jeho priateľom Tomášom Omachelom, zahorí k Móricovi láskou a chce s ním odísť. Móric to však odmieta a zúfalá Anna si berie život.

Móric sa dostáva na Spiš, kde sa zapletie do miestnych rozbrojov. Zraneného Beňovského ošetruje dcéra poľského šľachtica Zuzana Hanská. Vylieči ho, zalúbi sa do neho a stane sa jeho ženou. Beňovský prežíva šťastné chvíle, ale ťažko chorý strýko ho nástojčivo volá do Krakova. Keď tam príde, strýko už nie je medzi živými a dôstojníci poľskej konfederácie ho žiadajú, aby v ich armáde zaujal strýkovo plukovnícke miesto. Medzitým Tomáš Omachel pod zámienkou, že veruje dobrovoľníkom do Beňovského pluku, rabuje poľské dediny.

Beňovský, švédsky poručík Wyndenblath a strážmajster Cypro sa so stotinou vojakov úskokom dostanú z Rusmi obliehaného Krakova, aby pre hladujúce obyvateľstvo zadovážili obživu. Úlohu splnia, ale do obliehaného mesta sa už vrátiť nemôžu. Keďže Beňovský nesmierne túži vidieť svojho prvorodeného syna i manželku, vydajú sa smerom na Spiš na majetky Hanských. Cestou znovu stretnú Omachela a jeho bandu, ktorú pri získavaní proviantu rozohnali, no zanedlho i cárskych kozákov, ktorí ich zajmú a ako vojnových zajatcov deportujú do Kazane. S pomocou vzbúrených Tatárov ujdú do Petrohradu, odkiaľ chcú na holandskej lodi pokračovať do Anglicka. Tento

zomiera strážmajster Cypro a Beňovský v ňom stráca posledné spojivo s domovom. Po príchode vyhnaneckej kolóny na Kamčatku upúta Beňovský svojimi spôsobmi a vzdelaním tamojšieho gubernátora, od ktorého dostane ponuku stať sa učiteľom francúzštiny jeho jedinej dcéry. Beňovský súhlasí, využíva však toto výsadné postavenie na plánovanie úteku do Európy.

V čase vrcholiacich príprav Beňovského a jeho druhov na útek z Kamčatky prichádza do Bofšorecka na nečakanú inšpekciu náčelník tajnej cárkej polície gróf Čičerin. Čoskoro odhalí Beňovského plán, ale úteku už nedokáže zabrániť. Po dlhej a z hľadiska navigácie priekopníckej plavbe sa utečenci vylodia vo Francúzsku. Beňovský sa v Paríži konečne stretne so svojou ženou Zuzanou a synom Samuelom. Viedenský cisársky dvor Beňovského omilostí, ale Tomáš Omachel zariadi veci tak, aby sa to Móric nedozvedel. Urobí tak z neho človeka bez domova. V tejto situácii prijíma Beňovský návrh francúzskej vlády, aby pre ňu odišiel kolonizovať ostrov Madagaskar. S Omachelom, Wyndenblathom a s niekoľkými priateľmi z kamčatského vyhnanstva sa vydáva na cestu do nových, neznámych končín.

■ KOLONIZÁTOR

Za Móricom prichádza do Paríža jeho manželka Zuzana so synom. Patent o udelení milosti od rakúskeho cisára však so sebou neprinesli. V tom čase oživa na francúzskom kráľovskom dvore myšlienka skolonizovať ostrov Madagaskar. Omachel sa podujme na túto úlohu nahovoriť Móricu. Podarí sa mu to a Beňovský spolu so svojimi kamčatskými druhmi začne na madagaskarskej pôde budovať osadu Louisbourg. Násilnícky čin dvoch členov osady ťažko naruší uzavretú dohodu a hrozí nebezpečenstvo, že madagaskarskí domorodci prekazia Beňovského zámery. Móric sa chce dostať z ťažkej situácie a sám previnilcov odvádza k náčelníkovi Hiaviemu. Po namáhavej ceste močaristou krajinou dorazí do sídla Hiaviho, ale sám ochorie na ťažkú tropickú chorobu. Móricov príchod oživí starú legendu, podľa ktorej sa vráti potomok posledného vládcu celého ostrova a opäť zjednotí znepriatelené kmene. Beňovský prijíma ponúkanú úlohu zjednotiteľa, tým sa však definitívne postaví proti záujmom Francúzska, ktoré podniká všetky kroky, aby zlikvidovalo neposlušného guvernéra, ktorý sa stal pre Malgašov Veľkým bielym otcom. Beňovský spolu s Omachelom zahynie pri obrane slobody Madagaskaru. Čo z toho je historická pravda a čo autorská licencia autora románu a scenáristov seriálu, to by sa dalo dokázať len porovnaním s Beňovského knihou. Isté však je, že Móric Beňovský bol prvý Slováč, ktorý precestoval celý svet. A to v tej dobe nebolo vôbec zvyčajné.

■ RODISKO

Pamätník venovaný kráľovi Madagaskaru, cestovateľovi a dobrodruhovi Móricovi Beňovskému odhalili v októbri 2012 na Námestí slobody v jeho rodnom Vrbovom v okrese Piešťany. Pamätník tvorí bronzová socha Beňovského, ktorý sedí na zemeguli. Po obvode železobetónovej zemegule je mozaika zobrazujúca momenty zo života najznámejšieho rodáka z Vrbového. Dielo Igora Piačku a Antona Gábrika radnica zaplatila z daru, ktorý mestu venoval Gerhard – Hermann Horst, konateľ tamojšej firmy. Na slávnosti bola prítomná aj Alžbeta Ambroziová, Beňovského potomok po dcére Žofii, a honorárny konzul Madagaskaru v Maďarsku Richard R. Lalarison.

Vo Vrbovom sa môžu pochváliť aj týmito novým Beňovského pomníkmi od Igora PIAČKU a Antona GÁBRIKA.

pred Jamesom Cookom a de La Pérousom. Vlastnou rukou napísal literárne dielo Pamäti z ciest, ktoré z francúzštiny preložil do angličtiny a vydal člen anglickej vedeckej spoločnosti J. H. Magellan, potomok rovnomeného portugalského moreplavca. Pamäti vyšli v mnohých prekladoch. Po francúzsky písaný rukopisný originál je dnes uložený v British Museum v Londýne, čo nedosiahol nijaký iný autor zo Slovenska.

■ VOJAK

Beňovský pochádzal zo šľachtického rodu pôvodne z Beňova. Jeho otec bol plukovník a matka, po druhý raz vydatá, bola pred sobášom s Móricovým otcom vdovou po generálovi. Vzhľadom na vojenskú tradíciu svojho rodu, po detstve strávenom vo Vrbovom pred rokom 1764 vstúpil do rakúskej cisárskej armády. Ako vojak slúžil na Spiši, od roku 1768 ako rotmajster v poľskom pluku Radziwillovom a Pulawského. Po zajatí za účasť v boji Poliakov proti Rusku ho internovali v Kazani. Odtiaľ utiekol do Petrohradu a pri pokuse uniknúť na holandskej lodi ho jej kapitán vydal ruskej cárkej polícii. V procese v roku 1770 ho odsúdili do vyhnanstva na Kamčatku. Už o rok v pevnosti Bolšoreck zorganizoval vzburu väzňov. Rebeli zabili veliteľa pevnosti, zmocnili sa lode Sv. Peter a odplavili sa do portugalskej kolónie Macao. Tam Móric nadviazal styky s Francúzmi. Krátko po príchode do Francúzska ho poverili vojenskou a obchodnou misiou na Madagaskare. Velil 21 dôstojníkom a 237 vojakom a námorníkom. Zlé prírodné podmienky a súperenie s predstaviteľmi iných spoločností mu sťažovali založenie obchodnej faktórie.

■ PANOVNÍK

Zblížil sa s náčelníkmi domorodých kmeňov, ktorí ho v októbri

na grófa. V tom období vypracoval projekt námorného obchodu z Komárna do Rijeky, ktorý však panovnícky dvor neschválil. Odišiel hľadať podporu do USA, čo bolo výsledkom jeho parížskej známosti s americkým vyslancom Benjaminom Franklinom. Jeho ponuku na kolonizáciu Madagaskaru však americký Kongres odmietol a až

venský spisovateľ a autor románu Dobrodružstvá Móricu Beňovského. Kniha sa stala predlohou pre úspešný televízny seriál Vivat Beňovský!, ktorý patrí do zlatého fondu našej filmovej tvorby. V réžii Igora Cieľa si v koprodukčnom slovensko-maďarskom seriáli zahráli také herecké osobnosti ako Jozef Adamovič, Jácint Juhász, Emí-

Rodná kúria grófa Matúša Móricu Michala Františka Serafína Augusta BEŇOVSKÉHO – kráľa Madagaskaru.

v roku 1784 sa mu v USA podarilo vytvoriť obchodnú spoločnosť so sídlom v Baltimore.

■ OBCHODNÍK

Beňovský však nepatrí k tým kolonizátorom, ktorí chceli len ťažiť a obohatiť sa na zotročovaní domáceho ľudu. Túžil sa síce stať uznávaným vodcom, ale iba na základe dohôd s domorodcami. Usiloval sa ich presvedčiť, že on ich dokáže ochrániť pred otrokármi. Vedel síce, že obchodovaniu s ľuďmi zabrániť nedokáže, snažil sa však tomuto problému čeliť a obchodníkom namiesto domorodcov ponúkal suroviny. Nechcel, aby malgašský ľud na Madagaskare kolonizovali z rôznych kútov sveta zotročovali. Práve za tieto jeho vlastnosti a činy si ho

■ HRDINA...

Všetko sa začína tým, že mladý husársky poručík Móric Beňovský opustí bez vedomia svojich veliteľov Viedeň a náhli sa domov do Vrbového, aby obhájil svoje dedičské práva pred chamtivými švagrami, ktorí sa svojvoľne zmocnili jeho majetku. Veril v podporu šľachticov,

úmysel im prekaziť zradný kapitán, ktorý ich udá polícii. Súd odsúdi Beňovského, Omachela a Wyndenblatha do vyhnanstva na Kamčatku. Strážmajster Cypro, ktorý by sa ako jediný mohol vrátiť domov, presvedčí svojho pána, že ho na dalekej ceste musí sprevádzať, keďže mu ešte neporozprával všetko o jeho najbližších.

■ VYHNANEC

Cestou do vyhnanstva sa Móric Beňovský zblížil s ruským kapitánom Baturinom a vyvinie sa medzi nimi silné priateľské puto. Móric v ťažkých podmienkach vyhnanstva udržuje v nádeji predovšetkým nesmiernu túžbu vidieť svojho syna. Pri nezmyselnom spore Omachela s Wyndenblathom

RENAULT
Passion for life

Servis 5+

Aby ste letom prešli bez starostí

Letná prehliadka vozidla za **11,90 €**
+ asistenčné služby zadarmo

1.6. – 30.9.2016

RENAULT SERVIS 5+. Riešenie pre staršie vozidlá Renault.

Cena prehliadky je vrátane DPH. Akciová prehliadka nenahrádza predpísanú servisnú prehliadku. Asistenčné služby sú poskytované na 3 mesiace od dátumu uskutočnenia prehliadky vozidla v autorizovanom servise. Viac na www.servis5plus.sk.

Renault odporúča

 www.servis5plus.sk

KESTLER spol. s r. o.

Panónska cesta 5, Bratislava 5, 851 04, tel.: 02/67 20 27 11

www.renault-kestler.sk

Krajinská cesta 12, Bratislava 2, 821 07, tel.: 02/43 41 11 72

Tisíce ľudí si na rôznych miestach pripomenuli odkaz sv. Cyrila a Metoda Strom viery solúnskych bratov

Irena BERKOVIČOVÁ – Foto: snn

Slovenská republika si štátnym sviatkom 5. júla pripomína kresťanských vierozvestcov – svätých Cyrila a Metoda. Najväčšie oslavy sviatku sv. Cyrila a Metoda sa už tradične konali v starobylej Nitre, kde sa aj tento rok na národnej Cyrilo-metodskej púti zišlo niekoľko tisíc ľudí. Na nitrianskom cyrilo-metodskom zhromaždení sa zúčastnil aj predseda vlády SR Robert Fico a ďalší významní hostia.

Slávnostnú svätú omšu na Svätotlukovom námestí v Nitre celebraval rožňavský diecézny biskup Stanislav Stolárík, ktorý v kázni vyzdvihol význam misie svätých Cyrila a Metoda, ako aj nevyhnutnosť zachovania ľudských a kresťanských hodnôt.

POCHOPENIE MISIE

„Títo svätci nám priniesli pismo, kultúru, vedomie štátnosti, im patrí aj prvenstvo v založení, v našom chápaní vysokej školy, na ktorej sa prvýkrát v dejinách pripravovali budúci kňazi. Ale všetky tieto vetvy stromu boli zakorenené vo viere. Ak dnes oslavujeme našich vierozvestcov a opomenieme misiu viery, tak len potvrdíme, že ich misii nerozumieme,“ povedal biskup Stolárík.

„Odkaz sv. Cyrila a Metoda pre našich súčasníkov i nasledovníkov je predovšetkým v uvedení si, že práve v dnešnom odcudzenom živote v Európe potrebuje každý človek k plnohodnotnému životu nielen rozum a materiálne statky, ale aj srdce a duchovné hodnoty. Pre Maticu slovenskú znamená tento sviatok základ jej duchovnej podstaty,“ uviedol pre SNN počas národnej Cyrilo-metodskej púte v Nitre predseda MS Marián Tkáč.

„V prvých stanovách sa uvádza, že Matica je jednota milovníkov národa a života slovenského, to znamená, že jej úlohou je nielen chrániť Slovensko v zmysle jazyka, ale aj tradícií, najmä kresťanských, a podporovať dobré ľudské vlastnosti, ako sú odpúšťanie, nezávidenie, neintragovanie, láska k blížnemu, čo čítame aj v poslanstve sv. Cyrila a Metoda,“ doplnil M. Tkáč s tým, že toto poslanstvo je

Svätým Cyrilovi a Metodovi venovali v Terchovej aj tematickú výstavu diel členov Umeleckej besedy slovenskej.

v súčasnosti aktuálnejšie než kedykoľvek predtým.

NAPLNENIE SVIATKU

Na národnú púť do Nitry už tradične prišli aj desiatky cyklistov v drese Slovenského orla. Je to jedna z mnohých aktivít v kresťanskom národnom duchu, ktorú organizuje pravidelne jeho predseda Jozef Gálik, v súčasnosti aj člen prezídia MS.

Do rámca a koloritu cyrilo-metodských osláv pevne a verne patria aj aktivity Terchovčanov. Procesia veriacich a slávnostná cyrilo-metodská svätá omša na vrchu Oravcové boli v tejto obci ťažiskom programu v poradí už 27. ročníka Cyrilometodských dní pri príležitosti 1153. výročia príchodu vierozvestcov na naše

územie. „Terchovský rímskokatolícky kostol je najväčším chrámom na Slovensku zasväteným solúnskym bratom, spolupatrónom Európy – sv. Cyrilovi a Metodovi,“ pripomenul vedecký tajomník MS a spoluorganizátor kultúrnych aktivít v Terchovej Peter Cabadaj. Obec Terchová bola v roku 1990 prvým miestom na území vtedajšieho Česko-Slovenska, kde sa uskutočnili Cyrilometodské dni. Píšeme o tom na inom mieste našich novín.

Dlhé trvanie má aj bardejovská tradícia slávenia svätých bratov. Prinos vierozvestcov Cyrila a Metoda, ktorí zostavili hlaholiku a preložili do staroslovenčiny liturgické a biblické texty, si tu pripomínali už po dvadsiaty prvý raz. Organizátori tunajších Cyrilo-metod-

Vierozvestcovia Ludmily CHRENKOVEJ.

ských slávností ekumenickej jednoty, medzi ktorými nechýba aj Oblastná rada Matice slovenskej v Bardejove, pripravili program, v ktorom vystúpil Maticný spevokol zo Zborova, Pravoslávny cirkevný zbor prepodobného Serafima Sarovského a svätých apoštolov Cyrila a Metoda a Evanjelický spevácky zbor Zachariáša Zarewutia.

PRAMENE V DEVÍNE

Rímskokatolícky farský úrad v bratislavskej mestskej časti Devín a Dedičstvo otcov, o. z., zorganizovali aj tento rok na Devíne cyrilo-metodskú púť nazvanú Pramene života. Ako uviedol hlavný celebrant slávnostnej svätej omše Mons. Marián Gavenda: „Toto každoročné tradičné stretnutie je vynikajúcou príležitosťou na načerpanie životodarnej energie z prameňov duchovného poslania sv. Cyrila a Metoda.“ Cyrilo-metodskú púť ukončili prítomní kladením vencov k súsošiu solúnskych bratov.

Deň slovanských vierozvestcov Cyrila a Metoda je 5. júla štátnym sviatkom aj v Českej republike. Pod názvom Deň slovanskej písomnosti a kultúry slávia sviatok sv. Cyrila a Metoda 24. mája v Ruskej federácii, pripomínajú si ho aj v Ukrajine. Štátnym sviatkom pod názvom Deň Cyrila a Metoda je 24. máj tiež v Bulharsku. Pápež Ján Pavol II. v decembri 1980 vyhlásil svätých bratov Cyrila a Metoda za spolupatrónov Európy a tento cirkevný sviatok sa oslavuje 14. februára.

Napohľad vyzerá titulok ako banalita alebo absurdnosť... Ale aj to sú popri ďalších nevyhnutných atribútoch znaky dobrého humoru, s ktorým v kreslenej podobe narába a aj „zarába“ Andrej Mišanek. Nedávno sme v maticnom týždenníku uverejnili celostranový „autoprofil“ tohto nášho vytrvalého spolupracovníka, v ktorom uviedol aj niektoré svoje počty a ocenenia.

Mišanek kýchol...

Od čias, keď začal publikovať v Roháči, ich bolo z domácich i zahraničných fór viac než dost. Pre úplnosť však treba uviesť, že A. Mišanekovi rovnako dobre ako kreslené vtipy idú aj mierne sarkastické, ale vždy výstižné verše, ba niekedy mu na vystihnutie spoločenských a iných neduhov (najmä politických) postačí aj niekoľko aforistických slov.

autor: Andrej MIŠANEK

Koncom júna dostal Andrej Mišanek oficiálny list z metropoly Šariša, kam ho pozývali organizátori, aby si prišiel prevziať ocenenie zo súťažnej prehliadky kresleného humoru Brain Sneezing – po našom Kýchanie mozgu, ktoré mu udelila medzinárodná porota. Sme radi, že popri jej členoch môžeme autorovi zablahoželať aj my a navyše i publikovať ocenený obrázok. Spokojný autor – len tak pre nás zákulisne povedal, že je veľmi rád, lebo honorár sa vždy zide a v tomto prípade ho vôbec nečakal, lebo „tá kresba vraj ešte pamätá Husáka!“. Nuž, čo je dobré, je dobré... A to teraz nemyslíme toho menovaného.

(se)

O hladovom štrajku v Handlovej

Text a foto: Tomáš MAJERNÍK

Koncom júna sa v Mestskej knižnici stretli členovia tamojšej MO MS, členovia Banického spolku, pedagógovia a žiaci Gymnázia I. Bellu a SZŠ, aby si pripomenuli tragické udalosti z 26. júna 1918. Vtedy sa vyše sto žien baníkov zapojilo do hladového štrajku, ktorý sa do histórie Handlovej zapísal ako Hladový štrajk.

Po hymnickej piesni Kto za pravdu horí predsedníčka MO MS v Handlovej Mgr. Dagmar Strmeňová privítala všetkých prítomných a viceprimátorovi mesta Dušanovi

Klasovi odovzdala Pamätný list za pomoc a podporu pri napínaní programu Matice slovenskej. Gymnazisti pod vedením profesorky M. Šovčíkovej uviedli kultúrne pásmo veno-

vané historickým udalostiam. Tí, čo pozorne počúvali, už vedia, po kom sú pomenované handlovské ulice Márie Vladovej, Márie Kršákovvej, Antona Oswalda či Ondreja Majerníka. Po kultúrnom programe sa všetci účastníci pietnej spomienky presunuli k pamätníku obetiam štrajku, kde si položením kvetov uctili pamiatku krvavej zrážky medzi ženami baníkov a baníkmi na jednej strane a žandármi na strane druhej.

Ani dnes nezabúdame na historické udalosti a piliere, na ktorých je postavený súčasný svet, a spoločne vzdávame úctu národnej minulosti a hrdinom, ktorí súčasnosť vykúpili tým najcennejším – vlastným životom. (ds)

Jubileum celoslovenskej prehliadky divadelných ochotníkov v Šuranoch Štyri dni štyridsiaticich ročníkov

Text a foto: Helena RUSNÁKOVÁ

Vždy koncom júna sa skoro na celý týždeň južnoslovenské Šurany menia na mekku divadelníkov. Celoslovenská prehliadka amatérskeho divadelníctva Divadelné Šurany sa tu tohto roku uskutočnila už po štyridsiaty raz. Jubilejný ročník tak ako mnohé predtým otváral riaditeľ Mestského kultúrneho strediska RNDr. Miroslav Eliáš, ktorý medzi hosťami privítal aj primátora mesta Mareka Oremusa i bývalého dlhoročného organizátora prehliadky Jozefa Steinera.

V úvodnom príhovore M. Eliáš priblížil divadelnú tradíciu v meste, na začiatku ktorej stál bernolákovský kňaz Anton Kardhordó, a ďalej ju rozvíjali zemepán Edmund Turčáni a gróf Motešický, ktorý dokonca dal

Divadlo mladých pri MO MS v Nových Zámkoch s hrou Traja z parku.

Riaditeľ Mks M. ELIÁŠ otvára jubilejnú prehliadku.

pre slovenských ochotníkov v meste postaviť samostatnú budovu. Rozvoj slovenského divadelníctva v Šuranoch nastáva až po vzniku republiky Čechov a Slovákov v roku 1918. Tri vtedy existujúce súbory – maticný a v spolkoch Orol a Sokol – v tom čase hrali najmä hry Ferka Urbánka, ktoré popri kaplánovi O. Škrabíkovi pomáhali uvádzať na scénu aj ďalší oduševnení organizátori divadelného života K. Gašparík a J. Hledík. Divadelný život nepre-

rušila ani vojna. Divadelníci vtedy pôsobili pod hlavičkou Sdruženia katolíckej mládeže a predstavenia hrali v budove Potravného spolku a v Stoklasovom hostinci. V roku 1948 vznikol v Šuranoch Divadelný súbor M. R. Štefánika. V šesťdesiatych a sedemdesiatych rokoch mnohé hry režíroval A. Sládkovič, po ňom prevzal štafetu šurianskeho divadelníctva J. Steiner.

Počas štyroch dní štyridsiateho ročníka Divadelných Šurian odohrali nadšenci ochotníckej divadelnej scény šesť predstavení v rôznych kultúrnych zariadeniach mesta. Súčasťou divadelnej prehliadky bola retrospektívna fotografická výstava, ktorú pripravil V. Valenta, predseda MO MS v Šuranoch. Hosťom prehliadky bolo Bábkové divadlo Žilina, ktoré sa predstavilo vynikajúcou komédiou Kata, dcéra kata v réžii Jakuba Nvotu. Príbeh sa motá okolo zákerného kastelána z Budatínskeho zámku, ktorého excelentne stvárnil rodák zo Šurian Michal Németh, umelecký vedúci Bábkového divadla Žilina.

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

Načo
NATO

Siedmeho júla bolo centrum Bratislavy na nerozpoznanie od hocijakej inej metropoly nášho bezhodnotového sveta. Až si človek pomyslí, veď hej, práve teraz sme my pupkom jeho časti – o jedného menšej Európy. V príjemnom letnom počasí posedkávali mladí i starší najroznejších „jazykových skupín“ na terasách reštaurácií a krčmíček s tými najneuveriteľnejšími nenaškými názvami s kríglami kozmopolitnej proveniencie. Na kúsok námestia pod baldachýnom oproti českej ambasáde predvádzali muži v čiernom a ženy napoly zahalené v zlatolesklom ošatení orientálny (moslimský?) folklór. Prechádzajúci poľský cyklista (a možno cyklistka) zastal(a) pred dánskym rozprávkarom Andersenom a pohladka(a) mu ruku z bronzu, lesknúcu sa podobne ako brmbolec na budajke neďalekého Čumila. Nad hlavami zabužal vrtuľník ako dôkaz, že v neďalekej Redute sa za zatvorenými dvermi radia európski ministri vnútra na čele s našim – zneisteným. A pred zamysleným Hviezdoslavom pod oknami neviditeľného amerického veľvyslanca koncertovali podľa farby brigádírok i repertoáru ruskí Alexandrovovci.

Práve na tom mieste sa o sedemnástej hodine začal protest proti základniám NATO na našom území. Ľudí okolo Jána Čarnogurského, nad ktorými bedlili dvaja policajti, bol len hlúček, ale iste viac ako večer uviedla dvojbodková Jednotka – „štyridsať“. Deň pred výročným sedením NATO v hlavnom meste našich ustráchaných severných susedov sme počuli i hovorili o tom, že nám cudzí vojaci nechýbajú, že vždy, keď u nás boli, bolo menej slobody. A že lepšie by nám bolo, keby nám užitočne pomáhali obe veľmoci – dnes nezmyselne (?) stojace na dvoch brehoch čoraz širšej rieky – ako v časoch Francisciho, keď z viedenskej ruskej ambasády posielali mu peniaze na vydávanie Národných novín a keď Slováci z Ameriky vyzbierali milión dolárov na oslobodenie Slovenska (ktorého časť roztopašne utratil „mister ruleta“ alias Beneš v kasínach Monte Carla a Štefánik za zámer súdiť ho za to, prišiel o život).

Dnes sa nám z tej druhej strany ponúkajú ozbrojení „ochrancovia“. Nie, NATO by nemalo slúžiť na to. Netreba chrániť nás, ale Európu pred nežiaducimi migrantmi spoza jej hraníc. Ak NATO, tak práve na to.

Matica slovenská si na parlamentnej pôde pripomenula Matúša Dulu

Spomienka na známeho maticiaru

Jozef PINKA – Foto: Matúš Zajac/NRSR/MS

Matica slovenská (MS) pripravila akadémiu spojenú s prezentáciou života a diela prvého predsedu povojnovej Slovenskej národnej rady (SNR) Matúša Dulu. Je symbolické, že slávnostná akadémia venovaná Matúšovi Dulovi sa uskutočnila z iniciatívy záujmového odboru Mladej Matice a Domu MS v Bratislave. Súčasný predseda Národnej rady Slovenskej republiky (NR SR) Andrej Danko prevzal nad podujatím záštitu.

V úvodnom príhovore nešetřil pozitívmi na adresu Matice slovenskej. Vyzdvihol aj súčasnú obrodnú činnosť Slovenskej národnej strany, ktorá je historicky prepojená s Maticou slovenskou. Potvrdzujú to aj aktivity M. Dulu, ktorý bol advokát, poslanec, senátor, predseda SNR a aj predseda Matice slovenskej.

So slávnostným prejavom v budove Národnej rady SR vystúpil aj predseda Matice slovenskej Marián Tkáč. Z referátom Advokát Dr. Matúš Dula, ktorý sa venoval neznámym míňnikom života Matúša Dulu pri obhajobe slovenských národovcov v procesoch vykonštruovaných vtedajšou uhorskou štátnou mocou, sa prezentovala podpredsedníčka Slovenskej advokátskej komory Viktória Hellenbartová. Za Maticu slovenskú vystúpil s príspevkom Matúš Dula a ideový odkaz pre súčasné národné hnutie podpredseda MS a predseda Mladej Matice Marián Gešper. V závere svojho vystúpenia uviedol: „Treba zdôrazniť, že dnešná slávnostná akadémia nie je len historickou spomienkou, ale aj podkladom legitimity slovenskej štátnosti a takých inštitúcií, ako je Národná rada SR, ktorej predsedom bol Matúš Dula. Zároveň je podkladom legitimity súčasných politických a kultúrnych národných organizácií, v ktorých pôsobil ako dlhoročný čelný predstaviteľ. Vážme si a uchovávejme pamiatku na tých, ktorí v najťažších dobách vytrvalo bránili práva slovenského národa.“ Nasledovalo vystúpenie poslanca NR SR a podpredsedu SNS Antona Hrnka s témou Matúš Dula a jeho pôsobenie v SNS. Záverečný a najdlhší príspevok patril riaditeľovi Slovenského historického ústavu MS Ivanovi Mrvovi s názvom Matúš Dula a SNR 1918. V diskusii vystúpil aj moderátor podujatia Maroš Pavlovič a riaditeľ Ústavu politických

Matúš DULA.

vied Slovenskej akadémie vied Miroslav Pekník. Medzi zúčastnenými nechýbali poslanci NR SR, funkcionári MS a potešujúca bola aj početná prítomnosť mladých ľudí.

Matica slovenská pri príležitosti 170. výročia narodenia a 90. výročia úmrtia Matúša Dulu pripravila aj krátky spomienkový videoklip, ktorý máte možnosť nájsť priamo na stránke www.matica.sk/tv.

Predseda parlamentu a SNS Andrej DANKO na stretnutí s predstaviteľmi MS.

Účastníci stretnutia pred bustou J. M. Hurbana vo vestibule NR SR.

V letnom tábore Matice slovenskej sú aj deti krajanov zo zahraničia

Prázdninové eldorádo zážitkov

Michal SITNIK – Foto: Katarína PACNEROVÁ

Vyššie sedemdesiat detí našich krajanov zo Srbska, z Chorvátska, Rakúska, Česka a Ukrajiny trávi prvé týždne prázdnin na 25. ročníku Medzinárodného letného tábora Matice slovenskej, ktorý ich mohol privítať aj vďaka podpore Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí.

Vyššie sedemdesiat detí našich krajanov zo Srbska, z Chorvátska, Rakúska, Česka a Ukrajiny trávi prvé týždne prázdnin na 25. ročníku Medzinárodného letného tábora Matice slovenskej, ktorý ich mohol privítať aj vďaka podpore Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí.

Ako informovala Ivana Poláková z Informačného ústredia MS v Martine, tábor vo Vysokých Tatrách nie je ladený komerčne. Do bohatého programu začlenili maticári množstvo voľnočasových akcií, zábavno-športových a turistických aktivít, interaktívnych hier a súťaží a prijateľnou formou im predstavujú aj naše národné kultúrne dedičstvo,

tradície, zvyky, kultúru a históriu. Nezabúdajú na zdravý pohyb, rozvoj pohybových schopností detí, ich talent a tvorivosť, ich osobnosť a hodnoty, ktoré uznávajú.

Pri organizovaní jubilejného ročníka MŠ spojila svoje sily s Inštitútom vzdelávania MS, n. o., a Úradom Slovákov žijúcich v zahraničí. V pondelok 4. júla prijali našich krajanov zástupcovia mesta Vysoké Tatry na pôde radnice v Starom Smokovci a potom sa už deti doslova rozbehli na tatranské kopce k vodopádom Studeného potoka a Reinerovej útulni, na Zamkovského chatu, vláčikom na Štrbské či Popradské pleso, lanovkou na Skalnaté pleso. Deti navštívia aj múzeum TANAP-u, SKI múzeum v Tatranskej Lomnici (jediné svojho druhu na Slovensku) a podniknú ešte poznávacie výlety do blízkeho okolia. Absolvujú splav plňami po Dunajci, navštívia festival Európske ľudové remeslo v Kežmarku, Dobšinskú ľadovú jaskyňu, Tatranskú galériu v elektrárni, hrad v Starej Lubovni. Do tábora zavítajú aj zástupcovia Horskej záchranej služby, folkloristi zo Štrby i majster umeleckej ľudovej výroby. Na deti čakajú i zábavno-súťažné dopoludnia, športové hry a súťaže, ale aj tematicky zamerané dni. A k tomu kúpanie v blízkom aquaparku, opekanie, vystúpenie kúzelníka a veľa zábavy.

PRIPOMÍNAME SI

- 16. júla**
– už šesťstopäťdesiat rokov, čo Bardejov získal právo meča – mestská rada mohla vyniesť i vykonať rozsudok smrti (1366)
– stopäťnásť rokov od narodenia Karola Sidora (1901 – 1953); po Hlinkovi bol Sidor najaktívnejší bojovník za autonómiu Slovenska, od začiatku roka 1939 bol krátky čas predseda autonómnej vlády, po vzniku Slovenskej republiky pre nehody s J. Tisom vyslanec vo Vatikáne, po vojne ho odsúdili na dvadsať rokov, vtedy už žil v exile
- 17. júla**
– pred deväťdesiatimi piatimi rokmi sa narodil herec SND František Zvarík, niekoľko rokov pôsobil aj ako sólista Opery SND (1921 – 2008)
– osemdesiatpäť rokov, čo vyhorel Važec (1931); z 581 domov zhořelo 540, absolútna väčšina nepoistená, oheň si vyžiadala dve obeť, zhořelo aj množstvo vzácnych predmetov ľudového umenia
- 18. júla**
– sedemdesiatpäť rokov od uznania čs. exilovej vlády v Londýne Sovietskym zväzom (1941)
- 19. júla**
– poetka, prozaička a spisovateľka pre deti Blanka Poliaková má významné životné jubileum
- 20. júla**
– osemdesiatky sa dožíva básnik, prekladateľ a publicista Ján Majerník a rovnaké jubileum by mal slovenský básnik z Vojvodiny Andrej Ferko, ktorý umrel pred piatimi rokmi (1936 – 2011)
- 21. júla**
– pred päťdesiatimi rokmi neďaleko Pavlic pri Trnave blesk usmrtil troch malých chlapcov
- 22. júla**
– štyristoštyridsať rokov, čo Turci vypálili Očovú a odviekli do zajatia päťdesiat mladých ľudí (1576)
- 23. júla**
– stoštyridsaťpäť rokov u nás platí metrická sústava (1871)
- 24. júla**
– šesťdesiat rokov od smrti dámy slovenského ochotníckeho divadla Márie Pietrovej (1879 – 1956)
- 25. júla**
– šesťdesiatpäť rokov, čo zomrel historik a politológ R. W. Seaton Watson, pseud. Scotus Viator (1879 – 1951), ktorý informoval svetovú verejnosť o hanebnom útlaku Slovákov v Uhorsku
- 26. júla**
– nedožitý deväťdesiaty všestrannej osobnosti Dr. Ing. Juraja Kráľika, diplomata, publicistu, spoluzakladateľa Lúčnice (1926 – 2012)
– desať rokov, čo zomrel najvýznamnejší predstaviteľ slovenskej literatúry faktu Vojtech Zamarovský (1919 – 2006)
- 27. júla**
– pred osemdesiatimi rokmi prešiel prvý vlak z Červenej Skaly do Margecian, 93-kilometrová trať bola najvyššou rýchlikovou v ČSR (957 m n. m.)
– stopäť rokov od narodenia prof. MUDr. A. Hudcoviča, gynekológa, medzinárodne uznávaného vedca (1911 – 1981)
- 28. júla**
– štyridsať rokov od najväčšej leteckej havárie na Slovensku; do jazera Zlaté piesky spadlo lietadlo IL-18 na linke Praha – Bratislava, zahynulo sedemdesiatšesť ľudí, traja ostali nažive
– stopäť rokov, čo sa narodil hudobný skladateľ Ján Cikker (1911 – 1989), autor oper Jánosík, Vzkriesenie, Beg Bajazid a i. (jč)

vydavatel.sk
SLOVAKIA ONLINE
.tasr.